

Za "Vreme" govore:

Dobrica Veselinović, Dragan Šutanovac i Slaviša Ristić

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF **cena 200 RSD**

01305

9 770353 802002

VREME

broj
1373

27. april 2017.

FANTOMI IZ SAVAMALE

DRŽAVNI UDAR DRŽAVE



AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

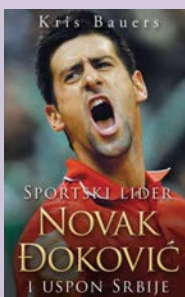
Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 21. aprila do 18. maja 2017.



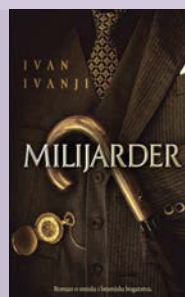
Toni Morrison:
DOM

Roman američke nobelovke čiji je junak Afroamerikanac, veteran Korejskog rata pun gneva i samoprezira, naizgled poražen čovek koji će uprkos svemu i svima ipak na kraju uspeti da pronađe izgubljenu ljudskost i dom.



Kris Bauers:
**SPORTSKI LIDER
NOVAK ĐOKOVIĆ
I USPON SRBIJE**

Knjiga o najvećem srpskom sportisti svih vremena, u kojoj se prepliću životna priča Novaka Đokovića, sudbina njegove zemlje, sport, (geo)politika i istorija.



Ivan Ivanji:
MILIJARDER

Duhovita i gorka priča o generaciji rođenoj između dva svetska rata, o oskudnim vremenima u kojima su dočekali starost, o gubitku iluzija, o zemlji i ljudima koji su zaista postojali i nepovratno nestali, o smislu i besmislu bogatstva, o mogućem boljem svetu koji se, ako i neostvarljiv, bar može izmaštati.

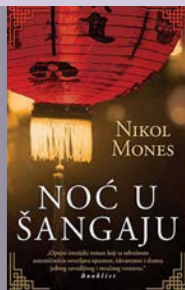
Indu Sundaresan:
**PLANINA
SVETLOSTI**

Istorijski roman o sudbini Kohinora, najslavnijeg dijamanta na svetu, i njegovom putu od Indije do krune britanske kraljice Viktorije.



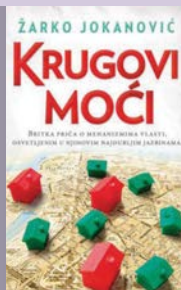
Nikol Mones:
NOĆ U ŠANGAJU

Roman o američkom crnačkom džez orkestru u Šangaju 1936, o mafiji i komunistima, revolucionarima i kriminalcima, ratu i zločinima, japanskoj invaziji i jednoj ljubavi u vrtlogu istorije.



Žarko Jokanović:
KRUGOVI MOĆI

Spletke, afere, pohlepa, mržnja, izdaja, špijunaža, seks i neočekivani obrti u debitantskom romanu poznatog televizijskog scenariste i dramskog pisca o mehanizmima vlasti u tranzicionoj Srbiji.



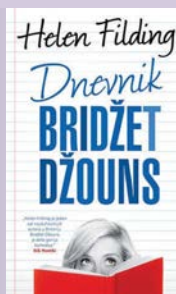
Mo Jen:
PROMENA

Memoarska knjiga u kojoj kineski nobelovac opisuje ličnu istoriju i istorije Kinu u poslednjih nekoliko decenija, dajući ih kroz prizmu lične ideologije, ideologije režima i sudbine takozvanih malih ljudi.



Vilijem Golding:
NASLEDNICI

Neobično sugestivan i uznemirujući roman britanskog nobelovca, autora Gospodara muva, o prapočetku ljudske istorije u kome poslednji neandertalci svedoče o najezdi naših predaka kromanjonaca, koji će ih zbrisati s lica zemlje.



Helen Filding:
**DNEVNIK BRIDŽET
DŽOUNS**

Urnebesno zabavna potraga jedne beskraino duhovite tridesetogodišnjakinje za unutarnjom ravnotežom, „praviim šokarcem“, smislom života i svojim mestom pod suncem. Svetski čitlik klasik.



Luk Mekolin:
ČOVEK IZ BERLINA

Istorijski triler smešten u Sarajeva 1943. godine. Jedan nemački oficir i lepa mlada hrvatska filmska rediteljka i fotografkinja, junakinja u očima svog naroda, svirepo su ubijeni. Istraga koju vodi nemački obaveštajac vodi u srce mračne zaver.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor“, Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeve br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC“, Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić“, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski“, Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča“, Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad

Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj“, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa“, Trg Sv. Teodora Vršackog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara „Branko Ćopić“, Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Fantomi iz Savamale:

Državni udar države

07 Prilog jednoj godišnjici:

Ahilova peta režima

12 Protesti:

Stazama žute patke

14 Intervju:

Dobrica Veselinović

17 Nuspojave:

Godina gladne mace

18 Intervju:

Dragan Šutanovac,
predsednik Demokratske stranke

22 Mediji: Svetsko, a ipak naše

25 Pravosuđe:

Slučaj Ovčara

26 Intervju: Slaviša Ristić

30 Fotografija: Slika u fokusu

32 Zdravstvo: Novi propisi

35 Lisica i ždral: Lično i personalno

KULTURA

36 Intervju: Enver Kazaz, profesor književnosti

38 Uspomena:

Raša Popov (1933–2017)

40 Intervju:

Dževad Karahasan, pisac

43 Kritika:

Istina koja parališe

44 Knjiga:

O čekiću, nakovnju i sreći

45 Predstave o nasilju:

Korektiv društva

47 TV manijak:

A gde su vam deca?

SVET

48 Francuska: Prvi krug predsedničkih izbora

54 Politizacija Evrovizije:

Ko to tamo ne peva

MOZAIK

56 Kultura sećanja:

Mostar

61 Navigator:

Postujem, znači postojim

62 Vreme uživanja: Dode



Foto: Luka Trajković

Otkad je fotografija postala dostupna svima, ljudi svakodnevno slikom beleže život i stvaraju umetnička dela. Deo tog sveta pokazan je ovog aprila na Beogradskom mesecu fotografije na više od 50 izložbi i 80 događaja uz učešće najmanje stotinu fotografa i fotografkinja
PIŠE: JOVANA PREŠIĆ



“Već samo ukazivanje na ono što je očigledno – to da nam je jezik zajednički, pokazuje cilj Deklaracije, a on bi se, najjednostavnije rečeno, mogao svesti na vraćanje jezika u ontološki prostor gde se u jeziku misli, a ne mrzi ili razdvaja, kako je to slučaj u njegovoj ideološkoj zloupotrebi”
PIŠE: SONJA ČIRIĆ



Kakve posledice po Francusku i Evropu donose ovogodišnji predsednički izbori, u kom obliku dolazi novi fašizam, zašto su odlučujući naredni parlamentarni izbori, šta stoji iza brojke od 78,69 odsto birača izašlih na izbore, koliko je koštala organizacija izbora i u kakvom je stanju francuska republika
PIŠE: FILIP STANKOVIĆ

Na naslovnoj strani: Sa protesta u Savamali 25. 4. 2017.

Fotografija: Milovan Milenković



Foto: Marija Jankovic

DRŽAVNI UDAR DRŽAVE

Često se u javnosti potegne pitanje “ko je i po čijem nalogu rušio Savamalu?”, a za ovih godinu dana, koliko je proteklo od rušenja, nije bilo valjanog odgovora. Zato će naredni redovi biti posvećeni pokušaju da se precizno rekonstruiše taj događaj, ali i da se dođe do odgovora ko je to i zašto mogao učiniti

Ono što se zna je sledeće: te izborne noći prošle godine, 25. aprila rano ujutru, između devet i 11 maskiranih osoba je porušilo tri nezakonite i nelegalne barake u Hercegovačkoj ulici u beogradskom naselju Savamala. Nesumnjivo je reč bila o bespravno podignutim objektima, udžericama, koje bi ionako morale da se ruše – o tome su mediji nebrojeno puta izvestili. Takođe, kako su mediji javljali, tom prilikom niko od slučajnih prolaznika nije bio povređen, tako da zapravo i nije bilo neke veće štete – nikom nije bila ograničena sloboda kretanja, niko nije bio vezivan, a četiri mobilna telefona koja su bila oduzeta tom prilikom, vraćena su kroz desetak minuta. Pojedini, retki i slabotiražni mediji su, doduše, slučaj opisivali dramatičnim tonovima, da je bilo maltretiranih i vezivanih ljudi te noći. Međutim, logično se pitanje postavlja: zar se nijedan od tih ljudi ne bi nakon toga obratio policiji? A niko nije prijavio ništa policiji, preneli su mediji izjavu gradskih čelnika – pitanje je da li je iko išta i video, jer se sve samo svodi na priču nekoliko ljudi.

Sa druge strane, treba jasno reći: uprkos svemu, nije bilo u redu i bilo je pogrešno što su te tri udžerice bile srušene noću,

a ne danju, i zbog toga neko je morao da odgovara. I od početka cele priče – koju su znatno naduvavali i podgrevali pomenuti mediji, praveći od nje lažnu aferu – postojale su indicije da je reč o nečemu u šta je umešana Demokratska stranka, odnosno stranke poznatije pod imenom novi DOS. Te su indicije ponekad toliko bile očite, da su bole oči. Na primer: momci iz Savamale su imali fantomke, a poznato je da je DOS još onomad hapsio Slobodana Miloševića pod fantomkama; Balša Božović je u više navrata pokazivao fantomku u javnosti, dok, na primer, tadašnji predsednik vlade a sada izabrani predsednik države Aleksandar Vučić pojma nije imao gde može da se fantomka nabavi; potpuno je jasno i da je DOS na vlast 2000. došao svakodnevnim paljenjem, rušenjem i pljačkama, te im ne bi bio prvi put da ponovo nešto sruše u vlastitu korist, a možda su im fantomke ostale i iz vremena privatizacije, kada su upadali po fabrikama, pljačkali i otimali narodu novac... Sve su ovo nesporne činjenice, ponovljene nebrojeno puta.

Takođe, nedvosmisleno je utvrđeno i da su te prljave udžerice bile vlasništvo kriminalaca-povratnika, sa više desetina

krivičnih prijava, koji su svoje kriminalne radnje obavljali u sprezi sa tajkunima, u šta je bio umešan i izvesni Marković, koji je bio povezan s Demokratskom strankom, preneli su mediji. Ovi objekti – barake stečene kriminalom i korupcijom, spregom politike i tajkuna – služili su im za sticanje bogatstva, o čemu su takođe televizije brujale, te je bilo jasno da čak i ako nije reč o kriminalcima, svakako je bila reč o prevarantima, koji su radili u ličnu korist, a protiv države.

Napokon, i protesti povodom rušenja, na koje su pojedini građani odlazili tokom prošle godine – i o ovoj činjenici je pisano mnogo puta – plaćani su milioni-

ma evra sa zapada, što je više nego jasan signal da je reč o fabrikovanoj aferi isključivo političke prirode, u kojoj “nema mesa”, i pomoću koje pojedini opozicioni političari pokušavaju da sakriju svoj politički poraz na izbo-

rima. Na tim skupovima, videlo se jasno, nije bilo ničega osim mržnje prema Aleksandru Vučiću i svemu što predstavlja prosperitet i razvoj Srbije, i o tome su građani Srbije bili i te kako upoznati za sve vreme trajanja ovih slabo posećenih demonstracija.





POČETAK I KRAJ SVEGA: Vlada Srbije

Foto: M. Milenković

je ponoć 24. aprila 2016. godine. Celokupna javnost je zabavljena izuzetno nezvesnim parlamentarnim izborima – nezvesnim ne u smislu pobjednika, već time ko je prešao cenzus. Prvu informaciju šta se dogodilo te noći u Hercegovačkoj ulici daje poverenik Rodoljub Šabić, koji 27. ujutru šalje otvoreno pismo gradonačelniku Beograda Siniši Malom: “Prema informacijama koje sam dobio od građana koji su mi se obraćali i sa kojima sam i neposredno razgovarao, u noći 25. aprila, trideset ljudi koji su bili maskirani, sa ‘fantomkama’ na glavama i naoružani palicama, sproveli su, sa tri bagera, rušenje objekata koje su koristili privatni korisnici u površini od oko 1000 kvadratnih metara, pošto su prethodno vezali noćnog čuvara i oduzeli mu mobilni telefon. Prema istim informacijama, policija, iako pozvana, odbila je da izađe na uviđaj, upućujući građane na Komunalnu policiju, uz obrazloženje da je Komunalna policija u tom rušenju i učestvovala, a Komunalna policija je opet demantovala navode policije.”

Siniša Mali se, kao i mnogo puta kasnije, “pravio blesav”. Izvestio je da nijedna gradska služba te večeri nije bila na terenu, i da grad Beograd nema nikakve veze sa tim događajem, drsko upućujući Šabića na “državne organe”. Zapravo, u tim, prvim danima, celokupna vlast se “pravila blesava”, po principu “svako čudo za tri dana”. Siniša Mali je izjavljivao da se oseća potpuno bezbedno i da je pitanje da li se išta i desilo, Nikola Nikodijević je bio na istoj frekvenciji, dok se Aleksandar Vučić nije ni oglašavao nedelju dana, samo da bi potom rekao da ne zna šta se dešavalo u Savamali i da je ubistvo pevačice mnogo veći zločin koji treba da se reši. I tu je počeo prvi spin koji traje do dana današnjeg – da su bili srušeni nelegalno izgrađeni objekti, što je u više navrata demantovao Rodoljub Šabić. Kasnije će to postati “tri nelegalne barake”, sintagma koju i dalje koristi Aleksandar Vučić, i na tome mu treba odati priznanje: uspeo je da smisli izraz u kojem nema ni trunke istine. Jer, niti ih je bilo tri, niti su bile nelegalne, niti su bile barake; sam Siniša Mali će kasnije za Insajder reći da je srušeno 12 objekata, a gradske službe će nakon nekoliko dana od rušenja, brže-bolje, očistiti nastali šut od ruše-

Sve je, dakle, ukazivalo da je rušenje u Savamali delo Demokratske stranke i ostalih propalih političara DOS-a, u sprezi sa tajkunima, i finansirani sa Zapada, u cilju rušenja stabilnosti Srbije i širenja mržnje prema porodici Vučić – i o ovome je bilo dosta toga rečeno u medijima. Stoga, kada se podvuče crta, jasno je zašto je u junu prošle godine Aleksandar Vučić doneo presudu: “Nesumnjivo je da iza onoga što se dogodilo u Savamali stoje najviši organi gradske vlasti u Beogradu. Oni će snositi i krivično-pravnu, prekršajnu i svaku drugu vrstu odgovornosti. Mislili su da rade u najboljoj nameri, za državu, i grad, nisu ništa radili za sebe.”

Vidiš, mogao bi reći prosečan konzument prosečnih medija u Srbiji, Siniša Mali! A šta je Siniša Mali nego kadar DOS-a?

ŠTA SE ZAPRAVO DOGODILO

Ništa od prethodno navedenog nije izmislio dolepotpisani novinar, već su to laži koje su izgovarali najviši predstavnici vlasti u Srbiji – izvršne, zakonodavne i lokalne vlasti – i to samo u prva dva meseca po rušenju u Savamali. A pošto sve to ne prolazi ni osnovnu logičku proveru – ne dao bog da je potkrepljeno bilo kakvim dokazima – o svim tim “pas s maslom” teorijama zavere dalje neće biti reči, već ćemo se usmeriti na zvanična dokumenta preostalih nerazvijenih institucija države Srbije, zaštitnika građana i poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka od ličnosti; ove ostale – vlada, ministarstva, skupština, tužilaštvo – ili čute, ili lažu, a u svakom slučaju su samo produžetak lične vlasti Aleksandra Vučića.

Dakle, šta se zapravo dogodilo? Prošla

Ahilova peta režima

Dok je Vučić na vlasti, u slučaju "fantom" iz Hercegovačke moguće je doći do svega osim do istine. U suprotnom bi usko povezana grupa na čijem se čelu nalazi ostala bez para, privilegija i slobode

Točno prije godinu dana, u gluho doba noći, dok se u štabu Srpske napredne stranke slavila pobjeda na parlamentarnim izborima, rušili su bageri po Hercegovačkoj, ljudi pod fantomkama privodili i maltretirali građane, a na pozive u pomoć iz policije nije odgovarao nitko. Danas, kada se na tarabama kočice od sunca i kiše izbljediše plakati Aleksandra Vučića, pobjednika na nedavno održanim predsjedničkim izborima, ne zna se i dalje tko je odgovoran za ukidanje ustavnopravnog poretka u centru Beograda.

Ma koliko strašno bilo u Hercegovačkoj 24/25. aprila 2015, ovo drugo je mnogo gore.

Naime, svi su svjedoci "fantomske" rabote u Savamali, građani se zbog toga okupljaju i protestiraju tokom čitave protekle godine, a ono malo preostalih profesionalnih medija o svemu uporno izvještava... I – ništa. Režim uporno čitav slučaj gura pod tepih, minimizira ili ga proglašava za zavjeru izdajnika i stranih plaćenika. Ako se tako ponašaju u aferi pod stalnim reflektorima javnosti, čovjek se mora pitati što li se tek dešava u pomrčini, daleko od očiju građana, u javnim poduzećima, tajnim službama, poslovnom svijetu, pravosuđu, političkim kuloarima, ministarskim kabinetima... Gdje li sve djeluju "fantomi" i koliko još ima Hercegovačkih ulica? Može se nagađati, nemoguće je precijeniti.

Za Vučića, gradonačelnika Sinišu Malog, ministra unutrašnjih poslova Nebojšu Stefanovića, ministricu pravde Nelu Kuburović, republičku javnu tužiteljku Zagorku Dolovac i dalje, naniže, bilo bi dobro da ne znaju što rade i kakve to posljedice proizvodi. Ali nije tako. Znaju i te kako, jer je tu riječ o akterima samog slučaja ili od njih zavisnih i ucijenjenih osoba. Od poštenja i vladavine prava zato su ostale samo froncle.

Zapravo, sve se svodi na bahatu grupu nedodirljivih ljudi sa Vučićem na čelu. Poslovno i politički tijesno povezani, svoje lične interese proglasili su za nacionalno dobro čvrsto uvjereni da im funkcije i moć omogućavaju da stoje iznad svakog zakona. Zbog toga policija nije u stanju da godinu dana riješi ono za što bi dvojici inspektora trebalo manje od dvadeset i četiri sata; zbog toga je tužilaštvo nijemo, slijepo i paralizirano; zbog toga se čitava zemlja – potpuno opravdano – plaši ljudi pod fantomkama i u crnim džipovima. Da vas neće možda policija zaštititi od ovih eskadrone ortaka, kumova i burazera? I vjeruje li itko da se do pravde može doći na sudu kada su oni u pitanju? Ako mogu da pošalju "fantome" i bagere u Hercegovačku i izvuku se, onda mogu i sve ostalo – što god i kad god požele.

Kristalno je jasno da je u rasvjetljavanju ovog slučaja pod Vučićevim režimom moguće doći do svega, osim do istine.

Možda se, kako vrijeme bude odmicalo a rejtinzi padali, pojave žrtveni jarci. Na to miriše – kao posebna vrsta iritantnog i bljutavog surogata za odgovornost – izjava Siniše Malog da se neće kandidirati na sljedećim gradskim izborima. Sasvim su, u istom kontekstu, zamislivi i pseudopravosudni procesi sa ciljem da se zasjeni prostota, učari u vremenu i anestezira javnost. Ali to neće promijeniti srž istrajnog laganja, zataškivanja i stalne zamjene teza.

Zašto je tako – razlog je prost. Koncentracija cjelokupne vlasti u Vučićevim rukama temelji se, između ostalog, i na izboru okruženja spremnog kako da izvrši svaki njegov nalog, tako i da uhvati u letu još neizrečenu želju. Ti ljudi nisu "kompletni idioti". Zauzvrat, od svog šefa dobijaju ničim ograničene prilike za zgrtanje para i, što je kudikamo značajnije, potpunu zaštitu od svake vrste javne kontrole i odgovornosti. Među njima nema kolebanja ni dezerterstva. Uostalom, sve i da se Vučić želi odreći nekog od svojih najbližih suradnika, to ne bi mogao lako izvesti: em je previše zajedničke istorije i svakovrsnih neizgovornih saznanja, em bi odricanje od jednog izazvalo demoralizaciju, podozrenje i novu vrstu računice preostalih – nešto nalik na osipanje čarape.

U prilog ovome, dovoljno je prisjetiti se kako je Vučić, prvobitno, na dopodnevnoj na konferenciji za novinare nazvao gradske vlasti "kompletnim idiotima". Da li je to bio trenutak panike, nesnalaženja ili taktička kontrola štete – nije moguće reći. Izvjesno je da uvečer obrnuo čurak, privio Sinišu Malog uz grudi, a dan poslije tražio bager da i on, za vidjela, ruši po Savamali. Možda je premijer sam izveo računicu da bi mu se žrtvovanje gradonačelnika obilo o glavu; možda ga je na to prisilio i rast nervoze u bliskom okruženju. Jedno ne isključuje drugo. U svakom slučaju, pala je odluka da kada dovoljno vode proteče kroz Beograd na vodi, Siniša Mali ode u tišini, isto onako kako je i došao. Nema razloga za brigu da će mu išta nedostajati.

Ipak, "fantomi" iz Hercegovačke ostaju Ahilova peta Vučićevog režima. Prije ili kasnije, naći će se policajac posramljen pred sopstvenom uniformom koji će ispričati zašto su on i njegove kolege ostavili građane na cjedilu; prije ili kasnije, naći će se tužilac kom će se smučiti da podiže optužnice protiv sirotinje zbog duga od dvadeset hiljada dinara dok okreće glavu od pljačke stoljeća; prije ili kasnije, široka javnost se mora suprotstaviti vladavini straha, nasilja i korupcije. Zbog svega ovog moramo ostati do kraja istrajni u rasvjetljavanju "fantomskih" poslova u Hercegovačkoj.

¶





Foto: Božidar Petrović / FoNet



Foto: M. Milenković



Foto: Rade Prelić / Tanjug

NAPAD NA DRŽAVU I NJENA ODBRANA: A. Vučić, S. Mali, N. Stefanović; protesti; poverenici R. Šabić i S. Janković

vina, i zauvek izbrisati materijalne dokaze zločina.

A potom, 9. maja, objavljen je izveštaj Zaštitnika građana, nakon čega više ništa neće biti isto. Ovaj izveštaj nedvosmisleno potvrđuje duboku upletenost države u kršenje prava sopstvenih građana: "... radi se o organizovanom kršenju prava građana, usklađenom na više nivoa i između više državnih i nedržavnih subjekata, što posebno zabrinjava", te da "propusti u radu organa i službenika Policije nisu rezultat propusta pojedinca, već su očigledno organizovani i sprovedeni u okviru ranije pripremljenog plana i izdatog naloga".

Evo šta se zapravo dogodilo: "U ranim jutarnjim časovima 25. aprila, organizovana, motorizovana grupa od više desetina crno uniformisanih lica pod fantomkama, opremljenih teleskopskim palicama i snažnim baterijskim lampama, privremeno je, na oko dva časa, preuzela faktičku vlast nad delom Beograda poznatim kao Savamala. U ulici koju su zaprečile dve radne mašine, oni su primenom i pretnjom primene fizičke sile, drsko i nasilnički, izvlačili građane iz objekata i automobila, oduzimali im lična sredstva komunikacije, sputavali im kretanje, čak i gledanje u crna vozila bez registarskih tablica koja su patrolirala krajem, pretresali automobile i objekte, odneli dva pištolja i lovačku pušku koje su zatekli u jednoj kancelariji, odneli video-zapise sa kamera za obezbeđenje, pretili zatečenim građanima da nikome ne kažu šta se desilo. Svojom aktivnošću raščistili su od ljudi i obezbedili rušenje više objekata koje je sprovedeno pomoću nekoliko radnih mašina", navodi se u izveštaju zaštitnika građana.

Upletenost policije potvrdio je i jedan od maltretiranih građana, muzičar Miloš Đorđević, koji je bio žrtva fantoma te noći (vidi antrfile), govoreći da je video dvojicu policajaca koji su se "šetkali" blizu mesta rušenja, nakon što su ga posle više sati "fantomi" pustili na slobodu.

UČEŠĆE U SRAMOTI

No, daleko od toga da se nezakonitosti i besramna laganja nisu nastavili i nakon izveštaja ombudsmana – čak i ako izuzmemo na početku pomenute presne laži i budalaštine Vučića, Stefanovića, Nikodi-

jevića, Malog, Jovičića, Đukanovića, i drugih članova "ekipe". Naprotiv, pokrenuta je kompletna partijsko-državno-medijska mašinerija da bi se minimizovao slučaj Savamale, da bi se učesnici demonstracija diskreditovali, a cela stvar zataškala i gurnula pod tepih.

Na primer, nakon ovog izveštaja, počeli su višemesečni protesti organizacije "Ne da(vi)mo Beograd", na kojima je učestvovalo više desetina hiljada građana, a koje su televizije sa nacionalnom frekvencijom uglavnom ignorisale. RTS je, za jedan od protesta na kome se nedvojbeno okupilo više hiljada građana, u Dnevniku 2 izvestio da su se "pojedini građani okupili da bi protestovali...", dok su Pink, "Informer" i Studio B nemilice štancovali priče o stranim plaćenicima i stavljali ljudima mete na čelo.

Nesrećni čuvar firme "Iskra", koji je bio vezivan tokom te noći u kojoj je sve bilo dozvoljeno, preminuo je nakon mesec dana. U javnosti su se pojavile informacije da je u danima pre smrti bio vezivan za krevet u VMA, bez ikakvog razloga, pa je onda ministar zdravlja Zlatibor Lončar – i bukvalno – uzeo stvari u svoje ruke: poput jezivog slučaja Aleksandra Kornica nekoliko meseci ranije, kada je još uvek neznano kako, Kornicov medicinski karton završio u rukama Dragana J. Vučićevića i bio javno čitan na TV Pink, a Lončar na sve to nije imao primedbi, tako je ovog puta ministar tražio da mu se dostavi medicinska dokumentacija preminulog čuvara Slobodana Tanaskovića, e da bi on utvrdio da čuvaru "ništa našao nije učinjeno". I dalje se ne zna po kom je to pravu Lončar mogao da je dobije.

Takođe, Tužilaštvo i policija su započeli igranku koja do danas traje – tužilaštvo je tražilo od policije da im dostave podatke o slučaju Savamala, ali iz policije nikada ništa nije stiglo. Tužilaštvo zbog toga šalje urgencije za postupanje – jednu u aprilu, tri u maju i jednu u septembru 2016, sve sa istim efektom: policija ne da nikakve podatke i efektivno sabotira rad tužilaštva.

Ovim povodom, u izveštaju Zaštitnika građana za 2016. godinu stoji: "Tužilaštvo je to koje sprovodi istragu, a sva-



Ispovest žrtve fantoma

"Ljudi sa maskama su me upravo držali i maltretirali na parkingu blizu Savanove i Savamale, gde sam parkirao auto posle svirke. Bez legitimacije su me izvukli iz auta, maltretirali me iza tog parkinga, gde je neki šut i gde su radovi, i držali me na hladnom sat i po. Sve stvari su mi izbacili napolje, opremu koju sam nosio na svirku stavili da se kvasi po kiši, oduzeli mi sva dokumenta i tako bespomoćan sam stajao sa raširenim rukama i nogama, smrzavao se sve vreme i slušao kako treba na sve da ćutim i da gledam u pod. Kad sam pitao ko su i da mi pokažu neku legitimaciju samo su prišli sa još gorila i rekli da gledam u pod i ne zapitkujem. Posle toga sam čamio u nekoj šupi pored sa još nekim likom koji je sedeo na stolici isto sa fantomkom na glavi. Na kraju su mi rekli da čekam deset minuta i odmah palim kući dok oni ne odu svi. Ne znam ko su ljudi koji čuvaju taj prostor, ali ovo u životu nisam doživeo. Ulicu (Hercegovačku) su zatvorili sa dva đubretarska kamiona kad sam krenuo na kraju kući kolima, pa su me drsko uputili da što pre zapalim sporednom uličicom. To je država u kojoj živim."

(FEJSBUK STATUS MILOŠA ĐORĐEVIĆA, JEDNOG OD MALTRETIRANIH LJUDI, 25. APRIL 2016. GODINE)

ko ometanje istrage, a naročito od strane policijskih službenika koji ne postupaju po nalogu tužioca, nešto je što je trebalo sankcionisati krivično ili disciplinski u okviru policije, a po zahtevu tužilaštva (...) Do dana sačinjavanja ovog izveštaja, MUP nije obavestilo Zaštitnika građana o postupanju po upućenim preporukama, a šezdesetodnevni rok za obaveštavanje Zaštitnika građana je istekao još sredinom jula 2016. godine (...) Sektor unutrašnje kontrole MUP-a, koji je nadležan da kontroliše postupanje policijskih službenika, nije ostvario svoju ulogu. Posebno zabrinjava da Zaštitniku građana, a ni široj javnosti nisu poznati bilo kakvi pomaci učinjeni od strane tužilaštva", piše u izveštaju.

U isto vreme, tužilaštvo štiti MUP i odbija da zainteresovanim građanima dostavi informacije o dokumentima iz kojih se može videti da

li je Sanja Đurić, postupajuća tužiteljka u slučaju Savamala, obavestila javnog tužioca Višeg javnog tužilaštva, MUP i Narodnu skupštinu zbog odbijanja policije da postupi po zahtevima i urgencijama. Tužilaštvo na isti način tretira i

pitanja građana o disciplinskim prijavama protiv lica koja su se ogлуšila o zahteve i urgencije, pa im poverenik Rodoljub Šabić određuje ukupnu kaznu od čak 800.000 dinara – kaznu koju, naravno, neće platiti tužiteljka iz svog džepa.

Tužilaštvo je učestvovalo u još jednoj sramnoj epizodi, kada je, umesto da kaže do kojih je saznanja došlo, ili da kaže zbog čega je slučaj još u predistražnom postupku, optužilo medije da vrše pritisak: "Više javno tužilaštvo ovim putem se obraća svim medijima, političarima i drugim pojedincima i institucijama da ne traže ubrzavanje krivičnih i predistražnih postupaka, jer se u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu sve istrage sprovode u skladu sa zakonom u najboljem interesu pravde i građana Srbije", rekli su u junu 2016; šta li bi sad rekli, "u najboljem interesu pravde"?

Svoju ulogu u celoj jednogodišnjoj svinjariji zvanj "Savamala" imao je i sud, nakon što je prvostepeno – i ekspresno – osudio nedeljnik NIN i novinarku Sandru Petrušić na plaćanje naknade materijalne štete Nebojši Stefanoviću u iznosu od 300.000 dinara, zbog naslovne strane i teksta "Nebojša Stefanović – glavni fantom iz Savamale".





Broj glasova na predsedničkim izborima osvojenih u Beogradu

opština	Broj upisanih u birački spisak	Birači koji su glasali		SAŠA JANKOVIĆ		VUK JEREMIĆ		LUKA MAKSIMOVIĆ		ALEKSANDAR VUČIĆ		VOJISLAV ŠEŠELJ	
		broj	%	glasova	%	glasova	%	glasova	%	glasova	%	glasova	%
GRAD BEOGRAD	1.620.072	915.231	56,49	220.585	24,10	57.993	6,34	115.730	12,64	403.019	44,03	39.272	4,29
Barajevo	24.101	13.324	55,28	1.271	9,54	601	4,51	1.711	12,84	8.208	61,60	651	4,89
Voždovac	162.349	90.695	55,86	23.707	26,14	6.261	6,90	10.989	12,12	37.920	41,81	3.623	3,99
Vračar	63.656	36.675	57,61	14.519	39,59	3.258	8,88	4.009	10,93	10.301	28,09	1.023	2,79
Grocka	73.175	38.360	52,42	4.931	12,85	1.902	4,96	4.530	11,81	22.147	57,73	1.977	5,15
Zvezdara	153.679	85.019	55,32	24.341	28,63	5.893	6,93	10.572	12,43	33.479	39,38	3.121	3,67
Zemun	162.574	89.220	54,88	19.321	21,66	4.946	5,54	10.038	11,25	42.254	47,36	5.555	6,23
Lazarevac	52.319	34.018	65,02	5.624	16,53	1.995	5,86	4.747	13,95	16.943	49,81	1.450	4,26
Mladenovac	47.954	29.150	60,79	1.457	5,00	568	1,95	10.849	37,22	14.442	49,54	716	2,46
Novi Beograd	213.097	126.119	59,18	38.071	30,19	9.469	7,51	14.463	11,47	47.361	37,55	4.897	3,88
Obrenovac	66.500	37.425	56,28	5.440	14,54	1.732	4,63	4.319	11,54	21.491	57,42	1.738	4,64
Palilula	171.630	91.371	53,24	21.778	23,83	5.212	5,70	10.528	11,52	41.977	45,94	4.115	4,50
Rakovica	103.993	60.628	58,30	13.712	22,62	3.780	6,23	7.278	12,00	27.993	46,17	2.519	4,15
Savski venac	41.833	23.237	55,55	8.035	34,58	1.947	8,38	2.505	10,78	7.657	32,95	815	3,51
Sopot	17.598	9.576	54,42	696	7,27	257	2,68	2.027	21,17	5.649	58,99	417	4,35
Stari grad	56.745	31.030	54,68	12.004	38,69	2.849	9,18	3.503	11,29	8.537	27,51	1.036	3,34
Čukarica	170.448	96.793	56,79	22.879	23,64	6.448	6,66	11.455	11,83	43.078	44,51	4.145	4,28
Surčin	38.421	22.591	58,80	2.799	12,39	875	3,87	2.207	9,77	13.582	60,12	1.474	6,52



GRAĐANI PRINUĐENI DA IZADU NA ULICE KAD NE MOGU U INSTITUCIJE: "Šetnja" ispred Skupštine

Foto: M. Milenković

ZAŠTO JE SRUŠENA HERCEGOVAČKA

A sve je, zapravo, veoma jednostavno, i nalazi se u dva pravna akta: jedan je ugovor o Beogradu na vodi, a drugi je Zakon o potvrđivanju sporazuma o saradnji između Vlade Republike Srbije i Vlade Ujedinjenih Arapskih Emirata. U prvom jasno stoji – i o tome je "Vreme" već pisalo – da je Republika Srbija obavezna da izvrši "fizičko raščišćavanje Zemljišta (uključujući objekte i uklanjanje šteta), uklanjanjem (...) svih nadzemnih građevina, instalacija ili objekata i građevina koje se nalaze na Zemljištu". Površina Beograda na vodi na kojoj su se nalazili objekti u Hercegovačkoj, morala je da bude raščišćena do 30. juna 2016. godine, i tu je obavezu Republika Srbija na vreme ispunila.

Drugi pravni akt govori nešto više o načinu na koji je "neko" za Republiku Srbiju ispunio ovu obavezu iz ugovora: rok se približio, a postupci u vezi sa legalizacijom objekata o kojima je reč su se i dalje vukli po sudovima. Bilo je izvesno da će rok biti probijen, te je primenjen član 6. pomenutog zakona o saradnji dve zemlje, koji praktično legalizuje bezakonje za sve ugovore koje Srbija i Ujedinjeni Arapski Emirati budu potpisali, pa tako i za Beograd na vodi. Član 6 glasi: "Sporazumi, ugovori, programi i projekti zaključeni u skladu sa ovim sporazumom ne podležu javnim nabavkama, javnim tenderima, javnim nadmetanjima ili drugom postupku predviđenom nacionalnim zakonodavstvom Republike Srbije."

Prema tome, bilo je u interesu države da se rušenje sprovede, i to odmah. Da bi se rušenje izvršilo na onakav, nasilan, divljački i nezakonit način, moralo je da dođe do koordinacije više državnih i nedržavnih subjekata, kako je pisao ombudsman; moralo se obezbediti da policija ne bude prisutna – ili, čak, prema izjavama svedoka, da bude prisutna kao obezbeđenje; moralo se obezbediti da policija ne reaguje na vapaje građana; nakon što je sve bilo gotovo, morala se pokrenuti državna proizvodnja paralelne realnosti da Savamala bude zataškana i minimizirana. Sve to nije mogao da uradi (samo) Siniša Mali, ma koliko ga bivša supruga Marija optuživala.

Prema Zakonu o policiji, Ministarstvo unutrašnjih poslova je dužno da obavlja poslove kojima se, između ostalog, ostvaruje unapređenje bezbednosti građana i imovine i pruža podrška vladavini prava, te je nedvojbeno odgovornost doktora Nebojše Stefanovića za planiranje i ostvarivanje svega onoga što se te noći događalo u Savamali. No, pošto je Ministarstvo unutrašnjih poslova (kao i sva druga ministarstva, rekosmo to) samo produžena ruka Vučića, jasno je da odgovornost za ukidanje države u Savamali leži na Vučiću – ne zato što ga neko mrzi ili ne mrzi, već zato što je odgovoran za to šta rade ili ne rade njegova ministarstva. A te noći su organi države napravili mini državni udar – i to pravi, ne oni iz sveta mašte pomenutog Dragana J. Vučićevića.

RADMILO MARKOVIĆ i DCV

Na nedavno završenim predsedničkim izborima pobjednik **Aleksandar Vučić** je, kako pokazuju konačni rezultati, najveću podršku dobio na Kosovu i Metohiji, dok je najslabiji rezultat ostvario Beogradu, gde je dobio 44,03 odsto. To je 11 odsto manje od republičkog proseka. S druge strane, drugoplasirani **Saša Janković** najbolji rezultat postigao je u Beogradu (24,1), dok je u Prizrenskom okrugu dobio svega 1,13 odsto glasova. Trećeplasirani na predsedničkim izborima **Luka Maksimović**, poznat po političkom pseudonimu **Beli Preletačević**, dobio je 12,64 odsto u Beogradu. Najviše glasova **Preletačević** je osvojio na domaćem terenu, u beogradskoj opštini Mladenovac, gde je bio drugi sa 37,22 odsto.

U tabeli su prikazani rezultati prvih pet kandidata, dok su ostali ostvarili skor koji je na nivou statističke greške (2,2 odsto glasova i manje), pa zbog toga nisu prikazani. Iz tabele se vidi da je Vučić najbolje rezultate u Beogradu ostvario u prigradskim opštinama. Bolje rezultate od svog proseka u Beogradu ostvario je u Barajevu, Grockoj, Zemunu, Lazarevcu, Mladenovcu, Obrenovcu, Paliluli, Rakovici, Čuka-

rici i Surčinu. Što se tiče drugoplasiranog **Saše Jankovića**, slika njegovih najboljih, odnosno najgorih rezultata je obrnuta. On je najbolji skor postigao u gradskim opštinama. Pobjedio je Vučića, odnosno bio je prvi na Vračaru, Savskom vencu i Starom gradu.

Poređenja radi, valja se podsetiti da je Republička izborna komisija objavila konačne rezultate predsedničkih izbora prema kojima je kandidat vladajuće koalicije **Aleksandar Vučić** osvojio 55,08 odsto glasova i izabran je za predsednika Srbije u prvom krugu.

Na drugom mestu je **Saša Janković** sa 16,36 odsto glasova, a treći je **Luka Maksimović** (**Ljubiša Preletačević Beli**) sa 9,43 odsto. Slede **Vuk Jeremić** sa 5,66 odsto, **Vojislav Šešelj** sa 4,48 odsto, **Boško Obradović** sa 2,29 odsto, **Saša Radulović** sa 1,41 odsto, **Milan Stamatović** sa 1,15 odsto, **Nenad Čanak** sa 1,12 odsto, **Aleksandar Popović** sa 1,04 odsto i **Miroslav Parović** sa 0,32 odsto glasova.

DRAGOSLAV GRUJIĆ

i Dokumentacioni centar "Vreme"

Ulicama žute patke

Za poslednje tri godine, članovi Inicijative "Ne da(vi)mo Beograd" davali su hiljade primedbi na strateška urbanistička dokumenta, okupljali u zajednički front retke stručnjake koji su imali hrabrosti da kritikuju kontroverzni projekat Beograd na vodi poput Akademije arhitekture Srbije, skretali pažnju javnosti na otvaranje nelegalne kafane SavaNova, postavljanje nelegalnih jarbola po Savamali, objavljivali glasilo Inicijative u kome su objašnjavali šta je sve mutno u Beogradu na vodi, analizirali bitna dokumenta u vezi sa ovim projektom, podnosili prijave protiv nezakonitih radnji, duvali u pištaljke, davali megafon onima kojima više nije bilo mesto na stranački okupiranim televizijama...

Tačno pre dve godine, 24. aprila, organizovani su prvi veliki protest pod sloganom "Pokažimo im patku", stiropornu, veliku i žutu. Vozali su je u svom kamionu (i brodiću) na još nekoliko protesta i akcija sve dok je jednog dana nadležni organi nisu kidnapovali. Članovi Inicijative su dobijali prijave, privođeni su, praćeni, prisluškivani, pritvarani, razvlačeni su po naslovnim stranama vladinih tabloida, prećeno im je, policija (mada to zvanično nije potvrđeno) ih je zagrađivala i ograđivala tramvajima i jakim kordonima...

Sve se promenilo u izbornoj noći, 2016. godine. Slučaj Hercegovačka je bio "škljoc" nakon koga je cela Srbija saznala šta je u stvari Beograd na vodi, a veliki broj ljudi je stao iza žute patke koja je aktivnije počela da šeta beogradskim ulicama zahtevajući odgovor na pitanje ko je noću nelegalno srušio čitav kvart u centru glavnog grada Republike Srbije.

PROTESTI

Nekoliko dana nakon tog rušenja, žuta stiroporna patka dobila je crnu fantomku preko glave, bila je postavljena ispred beogradskog Starog dvora sa natpisom "Ko ruši Beograd" oko vrata. Usledio je niz protesta.

Protest "Maske su pale" organizovan je 11. maja. "Ne bojimo se fantomki i ovo vam neće proći – glavna je poruka protestnog okupljanja u Beogradu, na kojem je više hiljada građana negodovalo zbog toga što nadležne institucije već 15 dana ne reaguju adekvatno na incident u beogradskom kvartu Savamala", pisao je "Radio Slobodna Evropa" tog dana.

Dve nedelje kasnije, organizovan je protest "Čiji grad?". "Blic" je izveštavao:

"Na protestu su sem Beograđana i ljudi iz Sombora, Niša, Kraljeva, Novog Sada... Kamion na čelu kolone sa kojeg se puštala muzika, predvodio je više hiljada ljudi koji su posle skupa ispred Skupštine grada krenuli u protestnu šetnju kroz grad. Grupa ljudi uzvikuje parole: 'Čiji je grad? Naš grad', 'Gde ste sad, lopovi'... Beograđani su sa svojih terasa pozdravljali demonstrante dok su se kretali kroz Terazijski tunel, Svetogorskom, Takovskom... Građani su bacali na Skupštinu toalet-papir, a na kamionu bila je i upaljena baklja."

Protest "Naš grad" od 11. juna bio je do tada najposećeniji: prema nekim navodima, bilo je više od 25.000 ljudi. Pono vo su uzvikivane iste parole, toalet-papirrom je gađana zgrada Vlade Srbije, tražene su ostavke premijera Vučića i gradonačelnika Beograda Siniše Malog... "Pitali smo za računicu za štand, za promenu i bahato ponašanje, ali oni su rekli da se radi o projektu od javnog značaja. Mi više ne pitamo, sada tražimo odgovornost!", rečeno je tad sa kamiona.

Tokom "Neće proći" protesta, 25. juna, šetalo se do Palate Srbije gde je dvadesetak hiljada ljudi dočekala ogromna žuta patka na naduvavanje. "Kurir" je u izveštaju sa protesta pasus posvetio i tzv. botovima: "Nekoliko ljudi presrelo je kolonu ispred Terazijskog tunela. Oni su nosili plakate sa natpisima 'Niste ni za patku' i 'Patku dajte tati, a možete i mami'. Isti plakati primećeni su na prošlom protestu kada su bili okačeni na terasi u Beogradskoj ulici."

Tokom tog protesta, aktivistkinju Inicijative Kseniju Radovanović nepoznate osobe su pokušale da prisile da krene

sa njima, a nakon što je o tome obavestila prisutne uniformisane policajce, oni su ih legitimisali, međutim, nakon telefonske intervencije, pušteni su. Kasnije je list "Danas" utvrdio da Više javno tužilaštvo u Beogradu nije pokrenulo postupak zbog spornog slučaja. Nezakonito se krilo i ime sudije koji je vodio ovaj slučaj.

Protest "Beograd nije mali" od 13. jula je bio poslednji protest pred letnju pauzu. Desetak hiljada ljudi je tada prošetao do Savamale. "Ne pitajmo se čiji je grad – grad je naš. Pitajmo se gde je nestala država. Dok nemamo državu, nećemo imati ništa", rekla je okupljenima Srbijanka Turajlić, profesorka Beogradskog univerziteta u penziji. Ovog puta, "po službenoj dužnosti", kako je rekao, protestu je prisustvovao i tadašnji zaštitnik građana Saša Janković.

Stotina ljudi je u jutro 18. jula čekala gradonačelnika Malog ispred gradske skupštine da mu "uruče ostavku". Nakon što se on i pojavio u pratnji obezbeđenja, ka njima je poletel rolna toalet-papira. Gradonačelnik je kasnije za tabloide izjavio da je u šoku zbog napada i zapitao se da li će sledeći put neko da povredi njegovu decu.

Pod parolom "Nema straha, nema pre-daje", 29. septembra, održan je poslednji protest u 2016. godini na kome je bilo oko 10.000 građana. Protest je završen ispred zgrade suda i tužilaštva u Katanićevoj ulici gde je od pravosudnih organa zatraženo da "ne budu saučesnici, već da obavljaju svoj posao". "Tamo ih je dočekala policija, prazna zgrada i poneka flaša vode koje su stanari okolnih zgrada bacili na demonstrante", izveštavao je "Istinomer".





SIMBOL LAŽI I PREVARE: Žuta patka

Foto: M. Milenković

Na protestu "Ostavke! Odgovornost", organizovanom 15. februara 2017. godine, bilo je vidno manje ljudi.

Početkom marta 2017. nekoliko deseti-na aktivista Inicijative je danima bezuspešno čekalo gradonačelnika Malog ispred ulaza u zgradu Skupštine grada. On ih je, uz pomoć kordona policije, uspešno izbegavao kao i novinare medija koji nisu pod kontrolom vladajuće stranke.

KNJIGE, KONCERT, KAMPANJE

U julu 2016. u saradnji sa izdavačkom kućom "Kontrast" Inicijativa je izdala zbornik "Čiji grad?", koji predstavlja "svojevrsnu literarnu peticiju kojom se 42 autora i autorki pridružuju zahtevima za grad po meri ljudi, a ne uskih interesa pojedinaca". Drugi sličan zbornik naslova "Naš grad!" izdat je u januaru 2017.

Za Dan oslobođenja Beograda, 20. oktobra, na Trgu Republike organizovan je koncert. "Proslavljamo ideju grada u kome će zajednički resursi, obrazovanje, zdravstvo, prevoz i socijalna zaštita biti javni i dostupni svim građanima. Proslavljamo svesni da će borba biti teška i duga, ali još odlučniji da odbijemo strah i ne odustanemo", poručeno je iz Inicijative.

Paralelno sa protestima u organizaciji Inicijative, pokrenuta je prljava kampanja u tabloidima poput "Informer" i "Srpskog telegrafa" u kome su vođe protesta nazivani "izdajnicima", "stranim plaćenicima", "soroševcima"... Odgovor Inicijative je usledio u februaru 2017. kada je objavljen detaljan izveštaj o tome kako su finansirane sve dotadašnje aktivnosti: "U 2016. godini, ukupno smo prikupili 1.793.455,00 dinara, a na organizaciju protesta i manjih akcija, iznajmljivanje opreme, kamiona, zvučnika, promotivne materijale, štampu, kazne za prekršajne postupke, troškove podnošenja tužbi i druge pravne procese, potrošili smo 1.701.980,00 dinara, tako da trenutno raspolažemo sa 91.475,00 dinara koji će biti uloženi u sprovođenje započetih i novih ideja", stoji između ostalog u izveštaju Inicijative.

U oktobru 2016. formiran je Građanski front Srbije, čiji su potpisnici organizacije: Lokalni front iz Kraljeva, Udruženje predsednika skupština stanara iz Niša, Pokret Podrži RTV iz Novog Sada, Liga Roma, Multietnički centar za razvoj regije Dunav 21 iz Bora, Biro za društvena istraživanja i Inicijativa "Ne da(vi)mo Beograd" iz Beograda.

Na pitanje da li se članovi Inicijative prisluškuju, krajem 2016. iz Ministarstva

unutrašnjih poslova stigao je odgovor da se pitanje odbija zbog toga što "traženi podaci zakonski spadaju u kategoriju 'strogo poverljivo' i 'državna tajna'".

Krajem januara Inicijativa je na svom Fejsbuk profilu oglasila podršku kandidaturi za predsednika Republike bivšem zaštitniku građana Saši Jankoviću. Podržani su i protesti Policijskog sindikata Srbije i Vojnog sindikata Srbije.

Početkom godine, Inicijativa je pozvala građane da bojkotuju tabloid "Informer" zbog "svakodnevnog drastičnog kršenja etičkih i profesionalnih normi, konstantnog vođenja hajki, odnosno orkestriranih kampanja protiv javnih ličnosti, kritičara vlasti, vređanja, nipodaštavanja i upotrebe skarednog, necivilizovanog jezika".

U martu, Republičkom javnom tužilaštvu podnet je "Predlog za podnošenje tužbe radi utvrđenja ništavosti Ugovora o zajedničkom ulaganju u projekat 'Beograd na vodi' sa predlogom za određivanje privremene mere". Inicijativa je podržala i proteste studenata "Protiv diktature", koji se od predsedničkih izbora 2. aprila svakodnevno održavaju.

Dok ovi redovi nastaju, u utorak 25. aprila 2017. godine, Patka ponovo šeta ulicama Beograda i viče istinu – "Naš grad!"

MIRKO RUDIĆ

Preko barijere straha

“Nas ljudi etiketiraju kao nekakav antiestablišment, antipolitiku, zbog toga što smo rekli da ne želimo podršku političkih stranaka u smislu njihovih obeležja i zato što ih nismo zvali da govore na našim skupovima. Istina je da mi nemamo ništa protiv političkih stranaka, to je forma organizovanja. Problem je što po pitanju onoga oko čega smo se mi organizovali, dakle Beograda na vodi, oni zapravo ništa nisu uradili, ali bukvalno ništa”

O d samog početka priče o projektu Beograd na vodi, neki mladi i tada nepoznati ljudi, članovi Inicijative “Ne da(vi)mo Beograd”, umesto svih drugih društvenih i političkih aktera, podneli su više od 2000 primedbi na izmenu Generalnog urbanističkog plana Beograda, nekoliko stotina primedbi na Prostorni plan područja posebne namene, mnogo prijava za nelegalne gradnje, na radove bez dozvole, kao i krivične prijave protiv ljudi koji su uključeni u sve to. Nedavno su republičkoj javnoj tužiteljki podneli inicijativu da preispita ugovor o Beogradu na vodi, pošto na osnovu njihove analize on šteti javnom interesu. Ne samo što su svojim delovanjem očitili lekciju mnogima, nego su i odmah posle rušenja u Hercegovačkoj ustalasali javnost zahtevima za hitnim pronalazanjem krivca i ostavkama odgovornih te pozvali sve nezadovoljne građane da slobodno protestuju u mirnim i masovnim uličnim šetnjama.

“VREME”: Sada, godinu dana od Hercegovačke, ali i prethodnih svih aktivnosti koje ste preduzeli, kada podvućete crtu, kako vama iz Inicijative izgleda taj završni račun?

DOBRICA VESELINOVIĆ: Izgleda tako da razmišljamo šta dalje. Što se masovnih pritisaka na ulici tiče, došli smo do nekog limita s obzirom na njihov uticaj. Pre toga, naše bavljenje Beogradom na vodi bio je pokušaj da se kroz sistem, na proceduralnom nivou, utiče na to da se taj projekat spreči, kroz primedbe na Generalni urbanistički plan, na *lex specialis*, podnošenjem tužbi, žalbi. Sve to nije dalo nikakav rezultat tako da sad posle godinu dana razmišljamo šta je sledeći korak.

Uspeli ste, međutim, da posle mnogo godina pokrenete ljude da i na uličnim protestima izraze svoje nezadovoljstvo. U slučaju Hercegovačke,

koji je po vama očekivani domet tih protesta?

Osnovna ideja je bila da ljudi savladaju barijeru straha zbog koje nisu smeli da u javnom prostoru, u javnom diskursu, iskažu protivljenje nečemu što je preovlađujuća vladajuća politika. Svedoci smo toga da javni, pogotovo medijski prostor nema više nikakvo polje dijaloga, razmene mišljenja i konfrontacije ideja. Postoji samo užasna polarizacija na ono što misli vlast i na ono što kritički promišlja manjina. Prva naša ideja bila je da se na protestu ljudi osećaju slobodnije, da počnu da artikuliraju različite kritike i kroz odgovor na njih da se osećaju osnaženijim da deluju. To se najlakše postiže kroz kolektivno delovanje na ulici, kao što i kaže osnovna teza svakog protesta “da se vidi, da se čuje”. Zato je tolika šarolikost parola na našim protestima, jer oni oslikavaju tu želju ljudi. Naprosto, ideja je da u uslovima kada su svi kanali komunikacije, osim možda malo interneta, zabranjeni i zatvoreni, da ti onda na tvom bazičnom asfaltu grada izneseš svoju poruku.

Na vaše prethodne primedbe i tužbe, od nastanka projekta Beograd na vodi, niko iz vlasti nije reagovao?

Interesantna je ta situacija oko Beograda na vodi, jer je jedan od stubova na koji se oslanja taj projekat zapravo saradnja političke elite sa ekonomskom elitom na osnovu čega je moguće menjati i kontrolisati celokupan pravni i proceduralni aparat države. U ovom slučaju krenulo se tako što su se menjala pravila i planovi u glavnom gradu. Rekli su, da bismo ostvarili ovaj projekat, politička elita će obezbediti prolaz apsolutno svuda: i onda se krenulo od najnižih instanci, krenuli su od Urbanističkog zavoda Beograda gde su donete izmene Generalnog plana koje

nemaju veze sa strukom i strategijom razvoja grada, posle se prešlo na Agenciju za prostorno planiranje kao republičku instituciju koja je posle ukinuta, pa na Ministarstvo građevinarstva i saobraćaja koji su opet menjali svoje planove ili donosili svoje planove koji idu u korist investitora, a ne javnog interesa. Sistem je, dakle, prvo iskoristio svoju kontrolu nad zakonodavstvom pa su doneti zakoni o promeni planova i procedura da bi se tek kasnije napravio i potpisao ugovor, koji je objavljen i koji smo mogli da vidimo godinu i po dana posle svega.

U konačnom, kao ilustracija svega, gradonačelnik Siniša Mali i premijer odnosno predsednik Aleksandar Vučić idu u nenajavljene posete gradilištu jednom mesečno. I sad, zašto to pominjem? Zato što oni tim simboličkim činom pokazu-



ju da je taj projekat mnogo više od izgradnje, od nekakvog napretka, oni obilaze radove kao da je to njihov lični projekat i vrlo verovatno su tu povezani i neki drugi interesi.

Zapravo, u slučaju Beograda na vodi celokupan sistem je zakazao, različite struke, različita kontrolna i nezavisna tela što nam samo pokazuje da su oni pod užasnom kontrolom politike, da ne postoji nezavisni organ koji bi mogao nešto da stopira, zaustavi, vrati na ponovno odlučivanje. Sem izveštaja Saše Jankovića i poverenika za informacije Rodoljuba Šabića, nismo imali nikakva druga tela koja su rekla nešto suprotno. To znači da su sva ucenjena ili pod totalnom kontrolom vladajuće partije uključujući i tužilaštvo. Isto važi i za slučaj Hercegovačke. Ako se kaže da je to suviše kompleksan slučaj i da treba mnogo vremena za njegovo razrešenje, a prošlo je godinu dana i postoji evidentan pritisak



Fotografije: M. Milenković

■ “Svi mi u Inicijativi prošli smo kroz unutrašnji proces samoispitivanja i odredili ko je dokle spreman da ide i koliko je ko spreman da bude ugrožen”

javnosti, onda imamo zaista dug period u kom se ništa nije desilo, ništa se ne zna i ništa se nije rešilo.

Inicijativa je od početka preduzimala, pored pravno proceduralnih, i niz malih “drskih” akcija, tačnije jedina je delovala napolju, na ulici. Otkud te male akcije kojima ste drugu stranu, ako ništa drugo, nervirali?

Kroz te male akcije želeli smo da pokažemo ono što nam smeta. To su bili prvi pokušaji konfrontiranja preovlađujućim pravilima. Svi smo bili članovi što nevladinih organizacija, društvenih pokreta, aktivističkih grupa koje su se najviše bavile gradskim temama, ekološko-aktivističkim, na primer protiv bahatog parkiranja pa do različitih inicijativa na polju nezavisne ili alternativne kulture. Rezultat toga je da smo mi kao neka šira grupa ljudi postali svesni svoje moći, u smislu da kao organizovani građani možemo mnogo da postignemo. Da ne treba da se plašimo nekih uobičajenih normi ponašanja ukoliko nam nešto u vezi sa njima smeta.

Konkretno, prvi put smo se okupili prilikom zauzimanja zgrade Inex filma na Karaburmi. Ta zgrada je bila već desetak godina napuštena, totalno ruinirana, bez struje, vode, prozora. S jedne strane, videli smo taj prostor kao resurs, a sa druge strane imali smo potrebu da zadovoljimo neke naše kulturne potrebe. E, kad smo rešili da nešto uradimo, onda su krenule one uobičajene dileme: pa to se ne sme, uhapsiće nas, treba nam mnogo novca da

sredimo zgradu, ali smo onda bukvalno kroz vlastiti rad i neko naše promišljanje uspeali da napravimo kulturni centar. To nam je oslobodilo razmišljanje i otvorilo perspektivu da su i ostale stvari moguće, bez obzira na postavljene norme u postojećem sistemu. I to je bila vežba za sve što je dolazilo posle.

Kao duhovit i jedinstven simbol vaše borbe pojavila se žuta patka. Kad i kako je nastala?

To je bilo u trenutku donošenja *lex specialisa*. Naime, vladajuća ekipa je skapirala da ne može da ekspropriše zemlju u Savskom amfiteatru zato što po važećim zakonima to nije bio javni interes. Znači, pravljenje šoping mola i ekskluzivno stanovanje, ma šta god oni govorili, kao i otкуп zemlje od privatnih lica, državnih firmi i slično, naprosto nije bio javni interes. I onda su doneli novi zakon *lex specialis* o eksproprijaciji zemlje za projekat Beograd na vodi, što je totalni nonsens. U tom trenutku to nije bilo ni u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji, na šta smo se takođe žalili. Razmišljali smo kako to onda dalje da penetriramo u javnu sferu, u medije, kako da to postane mnogo veće od našeg pištanja i vrištanja koje se kao manifestacija pokazalo u redu, ali nedovoljno. Nastala je ideja da to treba da bude bukvalno neki objekat, veliki, koji bi simbolizovao taj *lex specialis*, odnosno kako je to sve prevara i laž. Sami smo došli do toga da je to “patka”, a imali smo prijatelje koji se bave scenografijom i koji su to mogli da nam naprave.

Celu akciju oko promocije patke pred skupštinsko zasedanje pripremali smo u tajnosti. Dogovor je bio da čekamo tu prvu veliku žutu patku od stiropora na nekom tajnom parking, pa da organizujemo medije, ali u celoj toj našoj teškoj konspiraciji, kao što se uvek desi u takvim situacijama, čovek koji ju je prevezio kamionom je kasnio. Mi čekamo na “tajnom mestu”, nerviramo se, pitamo se gde je, šta se dešava, počće skupština, sve će nam propasti, zovnemo ga a on kaže “evo ja sam se parkirao tačno ispred skupštine”.

Dakle, žuta patka je originalno vaša?

Pre nje, nastala je žuta patka holandskog umetnika Hofmana, koja kao umetnička instalacija plovi Hongkongom i drugim gradovima. To je velika gumena patka, a on je jasno u svojim izjavama objašnjavao kako je reč o apolitičnom činu koji je samo vizuelni spektakl. Mi smo prvi imali patku, 2015, a godinu dana posle nas na velikim brazilskim protestima protiv predsednice Dilme žuta patka se takođe pojavila kao simbol, što je ovoj vlasti dobrodošlo da pronađe vezu između nas i Brazila i da kaže kako je sve to CIA sponzorirala. Pre neku nedelju na protestima u Rusiji su se nosile žute patkice što je bila refleksija na izveštaj o imovini Medvedeva. Taj izveštaj je pokazao da među svim bogatstvom koje ima, Medvedev u svojoj velikoj vili u predgrađu Moskve ima i kućicu za patke. U međuvremenu, neko je

na internetu na fotografijama sa Tjenamenena tenkove zamenio patkama i onda je vlast to pokazivala kao krucijalni dokaz: "To je to, Kina, Srbija, Brazil, Rusija, zar mislite da je to slučajnost?" A mi još ovu drugu džinovsku patku naručili iz Kine, jer tamo i prave velike žute patke na naduvavanje.

S obzirom na društvene uloge "pobunjenika" i odgovornosti koje ste preuzeli na sebe, kakva je reakcija države prema vama? I koliko to utiče na vaš život, pa i na dalje delovanje?

Mislim da smo dosta dugo pod pojačanom pažnjom različitih organa. Kompleksno je sad ulaziti u to, jer je nejasno ko tu šta prati. Međutim, glavni moj osećaj u svemu tome je koliko su se ljudi predali. Ta "predaja" je toliko normalizovana da će ti većina reći: nemoj sad, dogovori se nešto, imaš dete, kredite, šta ti to treba... Prijatelji i rodbina ti to govore najiskrenije jer veruju da je tamna strana prejaka, u smislu ovo će doneti samo više i više problema. Kada je prošle godine krenuo pritisak kroz blatoide pa smo mi iz Inicijative, Janković, Šabić i još neki stavljeni na platni spisak onih koji kuju zaveru protiv Vučića, to je rezultiralo serijom članaka i javnih prozivki. A ja se u tom trenutku bavim upisom deteta u vrtić. I sad, već kako kod nas ide ta procedura s vrtićima, vi predate, pa vas odbiju, pa žalba, a vi ste ionako medijski eksponirani u najgorem svetlu. I onda stalno postavljate sebi pitanje, da li vi kao roditelj imate pravo da ugrozite nekoga drugoga svojim ponašanjem, iako nije reč ni o kakvom stvarnom ugrožavanju nego o simulaciji i izloženosti pritisku vlasti. Kada komuniciramo sa nekim ljudima koji su sasvim nevezani za priču, sa prijateljima, bojim se da onda i njih ubacujemo u neki širi krug ljudi koji se onda percipiraju kao "državni neprijatelji". Da li će mene neko fizički ugroziti, o tome i ne razmišljam, ja sam se s tim pomirio, ali strašnije su mi ove druge stvari. Postavljali smo sebi to pitanje, da li smo mi ti ljudi koji to možemo da podnesemo. Ali, kako se dolazi do jasnog odgovora da jesmo, ne znam. Valjda odlukom. U Inicijativi smo svi prošli kroz taj unutrašnji proces samoispitivanja i odredili ko je dokle spreman da ide i koliko je ko spreman da bude ugrožen.



■ **"Razmišljali smo kako da problem penetriramo u javnu sferu. Nastala je ideja da to treba da bude neki veliki objekat koji bi simbolizovao *lex specialis*, tj. kako je to sve prevara i laž. Sami smo došli do 'patke', a imali smo prijatelje koji se bave scenografijom i koji su to mogli da nam naprave"**

Posle protesta kojim obeležavate godišnjicu rušenja u Hercegovačkoj, nameravate li da nastavite s ovim vidom protesta ili razmišljate i o nekim drugim taktikama?

Ako nas je ovo do sada nečemu naučilo, to je da pritisak ima smisla i da to treba raditi stalno, po povodu, po godišnjici, po bilo čemu što zavređuje našu pažnju. Ali nam je isto tako pokazalo da postoji limit u toj vrsti organizovanja i pritiska. Naša poruka na skupu povodom godišnjice Hercegovačke, u utorak, biće da se moramo organizovati na nivou lokalne politike. Naš sledeći korak mora da bude izlazak na lokalne izbore u Beogradu sledeće godine. U narednom periodu radićemo na tome da uspostavimo nekakvu platformu i strukturu koja bi bila uključujuća i za druge ljude i za druge probleme i žele građana Beograda kako bi to artikulirali u nekakve alternativne vizije razvoja grada. Jer, šta je nama sve ovo pokazalo?

Imali smo proceduralni pritisak, medijski pritisak i pritisak kroz ulične proteste – i ništa se nije desilo. Jedino što nam ostaje jeste da se organizujemo i uđemo u tu realnu politiku što tek onda otvara Pandorinu kutiju pitanja, dilema i problema.

Da li ćete i na izborima da isključujete bliskost sa drugim političkim partijama ili je prerano za to pitanje?

Za sada, mislim da je važnije videti šta su vrednosne osnove i šta su prioritete oblasti za razvoj grada i onda na osnovu toga videti ko bi tu mogao biti saveznik. Nas ljudi etiketiraju kao nekakav antie-stablišment, antipolitiku, zbog toga što smo rekli da ne želimo podršku političkih stranaka u smislu njihovih obeležja i zato što ih nismo zvali da govore na našim skupovima. Istina je da mi nemamo ništa protiv političkih stranaka, to je forma organizovanja. Problem je što po pitanju onoga oko čega smo se mi organizovali, dakle Beograda na vodi, oni zapravo ništa nisu uradili, ali bukvalno ništa. Sama vrsta političkog organizovanja nije problematična po sebi, problematični su njihovi rezultati, tačnije nedostatak rezultata. To se posle pokazalo u našoj podršci Saši Jankoviću kao nekome ko hoće da ponudi nešto novo i drugačije. Dakle, naš stav nije – smrt partijama, nego – partije ovakve kakve su nisu dobre.

Možete li da zamislite sebe sutra kao odbornika gradske skupštine koji sedi na skupštinskom stepeništu, protestujući protiv odluka gradskih vlasti?

Zašto da ne? To je sad dobro pitanje zašto su postojeće partije odustale od konfrontacije postojećem sistemom. Jer ako prestane stalno preispitivanje zašto je nešto dobro ili loše, gubimo svoju oštricu i ulazimo u razne vrste kompromisa koje će onda dugoročno da nas štete. Ali teško će ljudi koji su nesigurni i ucenjeni da preispituju, a onda i da se konfrontiraju. U našem organizovanom, strukturiranom sistemu svi govore: nemoj mnogo da talasaš, takvo je pravilo i nemoj mimo njega. Istrpeti kritike kada učinimo nešto van očekivanog je jako težak zadatak, ali on se može ostvariti jedino vlastitim jačanjem preko ovih malih aktivnosti i akcija, preko kojih mi, zapravo, učimo.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC



Godina gladne mace

Svedimo stvari na suštinu: BNV je multidisciplinarni zločin, gradonačelnik glavnog grada je lik iz Alana Forda, a mi ništa, zamajavamo se detaljima

Nekako baš u vreme nastanka ovog teksta, u Hercegovačkoj ulici u Beogradu okupiće se neki dobri ljudi da svečano i radno proslave godišnjicu od one noći kada je u tom uličuljku u blizini Beogradske autobuske stanice (BAS) ciljano suspendovana pravna – ili bilo kakva – država dok famozni "kompletni idiot" ne obavi svoj bagerski posao na nasilnom raščišćavanju dela terena za vertikalnu mafijašku splačinu zvanu Beograd na vodi.

Šta se promenilo od te noći, pa kroz narednih 365? Manje-više znamo ko je "kompletni idiot" (Mali, a valjda i Vesić), ali znamo i to da gospodar Vučić smatra da je taj ionako učinio dobru stvar, samo povremeno izdvaja (Vučić, ne idiot) da metod možda nije bio baš najbolji. Ma, ne čak ni metod nego puki (noćni) tajming. Još je dobro da nije nešto rušio u Cetinjskoj, tamo bi ga nadžak-komšiluk tužio za bučno noćno bekrijanje.

Okej, okupiće se dobri ljudi tamo, na mestu zločina, izvišće se i razići će se, sve u uverenju da su ispunili svoju dužnost "svesnih građana". Takve su vam utehe poraženih: uvek mnogo bolje zvuče nego što nešto stvarno znače. Tzv. gradonačelnik Beograda nekako je baš na ovu godišnjicu saopštio da se ne kani kandidovati za drugi mandat (mada se mi nešto ne sećamo ni da se kandidovao za prvi), i to bi valjda bilo to, pojela mace. Neš ti žrtve, kao da bi ikada mogao da dobi je drugi mandat!

Elem, jedino što smo od svega godinu dana kasnije dobili je da je nekim zakeralima, poput mene, izbila urtikarija od dosadnog sveopšteg jeftinog ironisanja na temu "kompletnog idiota", što je postalo jedno od onih napornih malograđanskih opštih mesta iz stereotip-diskursa "svesnih i kritički nastrojenih građana", nešto kao ona do nedavno smaračka uzdah uzrečica da, kuku i lele, "nije bilo Šestog oktobra".

To bagerisanje u Hercegovačkoj jeste, naravno, ozbiljno kršenje zakona po mnogo osnova. Sasvim je u redu zahtevati odgovornost za to. Na drugoj strani, zapanjujuće je kako je ta odvratna, ali kontekstualno ipak na neki način sitna stvar svojom javnom sveprisutnošću gotovo sasvim pojela mnoooogo veću i važniju, a to je sam projekat BNV. Drugim rečima, BNV nije ni osporen ni zaustavljen, a ako je barem usporen, to svakako nije zbog pobune građana, nego iz sasvim drugih razloga. Štaviše, o fundamentalnim problemima koje BNV uzrokuje gotovo da se više ne govori i ne piše, kao da je sve odavno rečeno. Pa čak i da jeste, a nije, valjalo bi ponavljati! Da ne govorimo o tome da mafijaško udruženje namerava da premesti glavnu beogradsku autobusku stanicu na jedan kraj grada (zamislite divote za nekoga ko doputuje iz Leskovca ili Užica – na novobeogradsku ledinu!), a železničku na drugi kraj, pri

tome neotklonjivo disfunkcionalan i duboko pogrešan – i nikome ništa. To se inače ne radi bez neke kataklizme, to je fundamentalan zahvat u strukturu i prirodu grada, međutim, o tome kao da niko nema ništa da kaže: ni Ne davimo Beograd, ni Akademija arhitekture, pa čak ni ona druga strana, ona pro-BNV: niti ko da pokudi, niti ko da pohvali jednu tako suštinsku operaciju duboko u krvotok grada, jok, svima je to nekako ispod radara, pih, šta je to prema priči o tome da li se policija odazivala na pozive one aprilske noći?! E jebiga, možda sam ja taj kompletni idiot koji ne ume da razluči bitno od nebitnog, ali ako je tako, hajde, neka mi neko to otvoreno kaže i neka to argumentuje kako god hoće i zna, jer ovako imam utisak kao da sam zatočen u gluvoj sobi...

Ovaj "previd" (a zapravo suštinska, konstrukcijska greška čitave "anti BNV" retorike pokazuje ono isto na šta već neko vreme upozoravam: nešto debelo nije u redu s fokusiranjem antirežimskog diskursa i prakse u ovoj zemlji. Ili se rasplinjava u benignim, bezopasnim apstrakcijama ("dole kapitalizam", "svi političari su paraziti" i slično bla-bla), ili ide pak toliko usko da završava u nekoj vrsti banalnosti, koja nužno dojadi i naposljetku demotivise građane na bilo kakav angažman, a što smo već videli kroz postepeno jenjavanje i onih anti-BNV protesta, a i ovih "studentskih" koji su izbili sutradan po predsedničkim izborima, ali se u međuvremenu nisu pomerili ni za milimetar od svoje prvodnevnice neartikulisane, konfuzije i kobnog nedostatka fokusa. Zato su se i izduvali, jer takva zanimacija nužno brzo dosadi, čak i po aprilskom vremenu koje zove na ulice. Dočim ona od 1996/97. nije dosadila ni posle tri meseca na ciči zimi, ne zato što smo mi tadašnji demonstranti "bili bolji" nego zato što je bila fokusirana na nešto sasvim konkretno (izborna krađa), ali opet ne i nevažno (naime, izborna krađa).

U međuvremenu, glavni grad ove zemlje za gradonačelnika i dalje ima čoveka koji je višekratno i dokazano hvatan s prstima u pekmezu, koji ne ume da objasni poreklo mnogo hiljada evra koje je misteriozno zapatio u svom posedu, o čemu je posvedočila i njegova bivša supruga i opet – pojela mace. Svedimo stvari na suštinu: ako je istina ono što se o tome moglo pročitati, a nijedan suvisli indikator ne ukazuje da bi to moglo da ne bude istina, gradonačelnik Beograda je lik iz *Alana Forda*: ne, nije ni Bob Rock ni Skviki; više je nešto između Sir Olivera, Superhika i nekog od one potkožene svinjčadi iz gradske uprave. I šta onda? Nikome ništa. Pasivno gutate to svakodneвно poniženje dok se klackate u iznova dronjavim, prepunim i preretkim autobusima, i terate dalje. Ali ste se zato ritualno izvikali na figuru Kompletnog idiota, svaka čast... ¶

Imala zube ili nemala,

Aleksandar Vučić vodi najorganizovaniju i najbrutalniju političku stranku u 21. veku i njega ne mogu pobediti niti će ga srušiti kućni saveti, pokreti, građanski protesti, njega može srušiti neko s političkom artikulacijom, ozbiljnom političkom infrastrukturom na teritoriji kako Beograda tako i cele Srbije

Zakazani intervju za "Vreme" Dragan Šutanovac je morao da pomeri za 45 minuta zbog sastanka sa Martinom Kothausem iz nemačkog ministarstva spoljnih poslova koji se tog dana video i s Nebojšom Stefanovićem, ministrom unutrašnjih poslova Srbije i Jadrankom Joksimović, ministarom zaduženom za evrointegracije Srbije. Ovo je za nekoliko dana drugi zvaničnik Nemačke sa kojim se video predsednik DS-a. Pomenuti Kothaus se zanimao za izbore, reforme u Srbiji, vladavinu prava, a razgovarali su i o slučaju Savamala. Šutanovac kaže da je čovek praktično sve znao o bespravnom rušenju pod fantomkama u ovom beogradskom naselju.

"Imam utisak da Nemačka prati dešavanja u Srbiji, a DS je uvek bio njihov partner, to se jedno vreme izgubilo, mi radimo sada da se partnersko poverenje i vrati. Poslednjih šest meseci bio sam na više međunarodnih sastanaka. Postao sam i član predsedništva Partije evropskih socijalista. Vraćamo DS tamo gde je bio, u međunarodne tokove, uspostavljamo saradnju koja se u poslednjih pet godina urušila. To je podjednako važno i za Srbiju i za DS", kaže na početku razgovora za "Vreme" Dragan Šutanovac. Od 2012. godine prvi je predsednik demokrata koji je politički preživio jedan Vučićev izborni proces. Osim što se stranka nije pocepala i on ostao predsednik, poslednja istraživanja (Faktor plaus) pokazuju da je i rejting stranke skočio od parlamentarnih izbora 2016. i sad je 8,3 odsto. Logistička podrška predsedničkom kandidatu Saši Jankoviću na koju su se svesno ograničili na ovim

izborima deluje kao dobar potez. Priče o kišobranu i ko je tu kome više pomogao DS Saši Jankoviću ili Saša Janković DS-u sad više i nisu važne – Saša Janković je bio na Glavnom odboru DS-a u subotu i zahvalio se demokratama.

"VREME": Paljenje automobila člana DS-a u Odžacima ocenili ste kao još jedno zastrašivanje u nizu, kakvi su vaši utisci posle nedeljnih izbora (23. april) na lokalnu u Zaječaru i četiri opštine Kosjerić, Odžaci, Kovin i Vrbas?

DRAGAN ŠUTANOVAC:

Nije se mnogo toga novog događalo. Opet džipovi, zatamnjeni automobili, pojavili su se na izborni dan u opštinama iz kojih nisu; usavršili su vrstu pritiska pa su došli s privremenim tablicama, dakle ne možemo znati ko je vlasnik džipova. Danas više ne prete hapšenjima i izmišljenim procesima, danas su naši ljudi na lokalnu u egzistencijalnom strahu od gubitka posla. Novo je i uništavanje nečije imovine, zapaljen je automobil našem kandidatu za odbornika Miroslavu Iliću kome su prvo zapalili prednju levu gumu pa kad je on to ugasio i izvadio akumulator i tako onemogućio da



Srbija je krezuba



dođe do varničenja, onda je zapaljen zadnji deo auta. Policija je ustanovila da je sve to zbog plinske boce. Plin sam po sebi ne može da se zapali ako nema varničenja znači da je neko inicirao da se to desi. Brzina MUP-ovog saopštenja da se auto zapalio sam od sebe ide u prilog tome da oni nisu ni želeli da istražuju šta se desilo.

Vlast je usavršila taktiku da na samom biračkom mestu ne bude kršenja izbornog procesa. Nije suština u regularnosti izbornog dana, ako je sve pre toga bilo neregularno.

Goran Ješić je nedavno u emisiji "Zumiranje" (produkcija "Vreme") kazao da su zbog neadekvatne kontrole u samom danu izbora predsednički izbori pokradeni?

Na predsedničkim izborima je očigledno postojao problem u kontroli. DS je preuzeo obavezu da kontroliše deo biračkih mesta, naravno, sa lokalnim aktivistima "Apela 100", što je onda stvorilo konfuziju, a nažalost u nekim delovima Srbije nismo imali adekvatnu kontrolu i mogućnost za manipulaciju je svakako postojala. Verujem da je toga bilo. Da li je ta manipulacija bila toliko da doprinese da Vučić pobedi teško je proceniti. Kad stranci čuju da je folklor u Srbiji da se na pojedinim biračkim mestima pojavi jedan član porodice koji glasa za sve članove porodice, njima je to potpuno neverovatno, a to se dešava na jugu Srbije i u Sandžaku.

Postigli ste bolji rezultat od SPS-a u Zaječaru. Po Faktoru plus vi ste trenutno na 8,3 odsto, a SPS na 9,1 odsto.

Bolji smo generalno od SPS-a. Ta istraživanja pokazuju da je SPS u padu i da ima manje od jednog procenta prednosti u odnosu na nas, i očekujem da se u narednim mesecima i to istopi i da DS bude druga po snazi stranka u Srbiji.

Mislim da vodimo i unutarstranačku politiku i debatu na jedan potpuno drugi način. Ja sam prvi predsednik stranke koji svog glavnog protivkandidata u stranci

nije skrajnuo. Naprotiv, predložio sam da bude šef političkog saveta, mislim na Zorana Lutovca, to nije bila praksa u prošlosti. Odluke koje smo donosili u proteklom periodu uključujući odluku da podržimo Sašu Jankovića kao i aktivnosti koje imamo u parlamentu doprinele su da naša stranka počne da vraća poverenje koje je gubila od 2012. Imamo nove članove, među njima i visoke oficire, a sad penzionere Vojske Srbije u DS, a podsetiću vas da je i Đinđić rušio Miloševića sa dva generala.

Saša Janković je na Glavnom odboru DS-a rekao da očekuje strateško partnerstvo sa DS-om, šta to konkretno znači?

Mislim da je jako dobro što se Saša Janković obratio članovima Glavnog odbora DS-a jer je veliki broj ljudi tu – radio kampanju a da ga nikada nisu ni videli. To su ljudi iz cele Srbije. S druge strane, DS ima svoj put, zalažemo se 27 godina za istu politiku i ja duboko verujem da će pokret koji definiše Saša Janković biti pokret istovetnih ciljeva. Možda će imati neko različito rešenje u odnosu na probleme u kojima se Srbija nalazi, ali verujem da to možemo da učinimo boljim – zajedno, u sinergiji. Interesantna je potreba jednog dela javnosti da posvađa Sašu Jankovića i mene, tj. njegov pokret u nastajanju sa DS-om. Ali, mi imamo visok stepen razumevanja, i verujem da ćemo probleme rešavati ukoliko do njih dođe.

Ono što je činjenica, DS je pre izbora podržao Sašu Jankovića. Podržali smo ga zbog vrednosti koje je zastupao. Te vrednosti, ipak, treba da realizuje politika. Pokret je nešto sasvim drugo i pokret može da bude naš partner, ali, kako rekoh, moramo da sačekamo da se definiše politika tog pokreta u odnosu na krucijalno važna pitanja koja se tiču budućnosti i građana i Republike.

DS dakle neće biti član pokreta? Jeste li razgovarali o načinu na koji

»

■ **"Srbija, kakvu je ja vidim, i šajkača je i laptop. I zašto je za neke šajkača simbol primitivne Srbije, a škotski kilt je baš super"**

ćete nastupiti na beogradskim izborima i sledećim parlamentarnim kad ih bude? Hoćete li imati zajedničkog kandidata za gradonačelnika Beograda?

DS neće biti član pokreta. Razgovaramo o beogradskim izborima koji su prvi sledeći i koji mogu biti važni kao i oni 1996. za rušenje tada Slobodana Miloševića, danas Vučića. Nismo u ovom trenutku došli do personalnog rešenja. Još ne znamo hoćemo li ići na izbore sa kandidatom za gradonačelnika ili ćemo predložiti tim koji bi trebalo da ponudi rešenja za sve probleme u gradu jer jedan čovek nije u stanju sve da reši. Ali o tome ćemo se dogovarati. Ponudićemo program koji će se bazirati na najboljim iskustvima koje je DS sprovodio u Beogradu u vremenu kad smo rukovodili gradom i kad je Beograd bio grad budućnosti, a ona nisu samo iz oblasti komunalne već i socijalne politike.

Pojavile su se, odnekud, i glasine, da će se Dragan Đilas vratiti u politiku, kao kandidat grupe građana za gradonačelnika?

U ovom trenutku, ne razmišljam ko će sve biti kandidat, verujem da će biti veliki broj kandidata u građanskoj opciji, čak i više nego na predsedničkim izborima. Naš posao je prvo da stabilizujemo DS, da se učvrstimo u Beogradu, definišemo jasnu politiku i onda ćemo da razgovaramo sa svima.

Niste razgovarali sa Draganom Đilasom o tome?

Ne, nismo razgovarali o tome. Iskreno bih voleo da imamo jednu listu u Beogradu koja bi bila lista za bolji Beograd i koja bi podrazumevala učešće svih onih koji nisu zadovoljni načinom na koji SNS i SPS rukovode gradom.

Antisistemski duh protesta na ulicama gradova Srbije je konstanta. Kako ste vi shvatili proteste?

U SAD su se dogodili izbori na kojima je pobedio Tramp, koji je dobio gotovo tri miliona manje glasova. Posle su takođe krenule demonstracije predvođene mnogim javnim ličnostima u Americi. Uporedo se vodi debata kako da Demokratska stranka ojača i pobedi Trampa na sledećim izborima. Oni koji su izašli na ulicu protiv establišmenta imaju svest o tome da Tramp ne može da se pobedi bez učešća

američke Demokratske stranke. Mislim da je ista stvar i u Srbiji.

Važno je naglasiti da Aleksandar Vučić vodi najorganizovaniju i najbrutalniju političku stranku u 21. veku. Njega ne mogu pobediti niti će ga srušiti kućni saveti, lokalne organizacije, građanski protesti, njegova može srušiti neko s političkom artikulacijom, ozbiljnom političkom infrastrukturom na teritoriji kako grada tako i cele Srbije. Što pre to shvatimo biće nam lakše da u tu borbu uđemo. Antiestablišment je potpuno prirodan za mlade ljude. Ali bez jasnog zajedničkog cilja, svesni ili ne, radićemo u korist svoje štete, u korist Aleksandra Vučića.

Zahtevi Protesta su se vremenom proširili, od smena ljudi u RIK-u, REM-u i RTS-u, do zahteva za smenu Vučića, radnička prava, departizaciju, slobodu medija...

To je deo spiska svih nepravdi koje su napravljene građanima Srbije u proteklih pet godina, a na kojima je DS insistirao u parlamentu. Moram da kažem da smo mi u Skupštini Srbije bili protiv ovakvog Zakona o radu, ako govorimo o radničkim pravima koja sada zahtevaju demonstiran-

■ "Danas više ne prete hapšenjima i izmišljenim procesima, danas su naši ljudi na lokalnu egzistencijalnom strahu od gubitka posla. Novo je i uništavanje nečije imovine"

ti. Mi smo bili žestoko protiv tog zakona čak i žesće od sindikata koji treba da zastupaju radnike. A sad neki sindikalni lideri zameraju studentima što nisu podržali sindikate kad se raspravljalo o Zakonu o radu. Kad govorimo o Maji Gojković, pre tri godine sam u parlamentu Srbije raspravljao o tome da li je ona dostojna da vodi parlament, naš odnos prema njoj je konstanta, nije dostojna. I što se REM-a tiče, podneli smo parlamentu inicijativu za smenu članova REM-a. Kad je reč o lažnim diplomama, tražiti u 21. veku da se diplome stiču poštenim radom i učenjem, a ne plagiranjem i kupovinom, samo govori na kojoj se stranputici Srbija nalazi.

Pominjete Zakon o radu protiv kojeg ste bili u Skupštini. Ali, politiku "sve investitorima" u Srbiji je počeo

DS na čelu s Borisom Tadićem. Vučić je samo žestoko nastavio tu politiku. Vrpcu čuvene fabrike "Jura", proslavljene po ophođenju prema radnicima u Srbiji, presekli su Boris Tadić i Mladen Dinkić.

Možemo da analiziramo vreme od 2012. godine kad su prosečne plate i penzije bile više, kad su porezi bili niži, kada akciza na struju nije postojala i kad su životni troškovi bili niži, a životni standard bio bolji. Činjenica je da se DS-u ne zaboravlja nijedna greška dok sve ono što je urađeno dobro, to je prirodno i normalno. DS je nasledio Srbiju kojoj je država dugovala 18 penzija, 24 dečja dodatka i ostala socijalna davanja, 15 milijardi maraka stare devizne štednje, Jezdu, Dafinu, imala 300 miliona evra deviznih rezervi i 600 kg nekih narkotika u banci, prosečnu platu 50 maraka, van UN, Saveta Evrope, pod sankcijama... U međuvremenu, devizne rezerve su narasle na 11 milijardi, plate su sa tih 25 evra (50 maraka) došle na 380 evra u naše vreme, PDV je bio 18 posto, danas je 20 posto, porez na dobit 10 posto danas je 15 posto, porez na imovinu je danas više-

struko veći nego što je bio. Ako analiziramo ono što je učinjeno od 2000. do 2012, sigurno ćemo naći propuste, ja od toga ne bežim, ali mi je žao što se sve ne stavlja u pravi kontekst. Pritom, ja ne vodim DS Borisa Tadića. Vodim potpuno novu Demokratsku stranku koja ima i nov odnos prema problemima.

Srbija u kojoj radnik ima jedan evro po satu nije Srbija kakvu hoće da gradi DS. I to javno kažem i to ne samo zato što smo se vratili socijal-demokratskim principima. Ali, Srbija neće biti bogata ako ne bude bogatih pojedinaca. Nije sporno bogatstvo pojedinaca ako se to bogatstvo ostvaruje usled ravnomerne raspodele u odnosu na učinak svih onih koji učestvuju u stvaranju dobiti i dodate vrednosti, što trenutno nije slučaj. Zbog toga smo predložili izmenu poreskog sistema u kojem bi se porez na dobit funkcionalno vezivao s prosečnom platom u kompaniji, pa ukoliko je prosečna plata u kompaniji minimalna, a vlasnik ima dobit, onda bi plaćao veći porez na dobit jer su tu dobit ostvarili zaposleni, a ne samo on. I obrnuto, što je veća plata zaposlenom, bila bi data mogućnost



■ “Srbija u kojoj radnik ima jedan evro po satu nije Srbija kakvu hoće da gradi DS”

da porez na dobit bude niži, dakle, ukoliko su zaposleni srećni, onda je srećan i gazda, pa je srećna i država. A situacija koju ste vi naveli je potpuno obrnuta. Nisam vođio taj resor u vladi, ali mogu delimično da imam razumevanja za tu pojavu jer je bila u vreme između 2008. i 2012. kada je bila najveća svetska ekonomska kriza još od tridesetih godina prošlog veka. Tada je dovesti investitora u Srbiju bilo mnogo teže nego danas. Pomoć investitorima je svakako razumljiva, ali ne tako da se instalira robovlasnički odnos.

Na koji način je moguće da se izborite u parlamentu za neke neophodne preduslove za sledeće izbore?

Oni koji su na vlasti ukoliko su iskreno posvećeni evropskim integracijama podržaće ustavne promene koje će DS predložiti vrlo brzo. Po tim ustavnim promenama pravosuđe će biti nezavisno i o tome razgovaram sa svim zvaničnicima koji dolaze u Srbiju. Šokirani su činjenicom da u Srbiji pravosuđe zavisi od zakonodavne i izvršne vlasti. S druge strane, teško je odgovoriti na to pitanje kada, recimo DS predloži izmene zakona po kojima se oduzima oružje nasilnicima u porodici a većina u parlamentu taj predlog odbije. Dalje, DS predloži izmenu i dopunu zakona po kojem krađa beba ne zastareva kao krivično delo, a većina i to u parlamentu odbije, kao što odbije i predlog da se deci čiji roditelji ne rade omogućiti besplatan prevoz, udžbenici i užina u školi i sve to nakon samoubistva mladića u Molu koji se ubio jer nije imao novac za prevoz do škole. Kad to skupštinska većina odbije, onda se vidi da je to jedna bezosećajna vlast prema društvu, prema građanima ove zemlje. Mnogi predlozi koje smo imali u parlamentu odnosili su se direktno na građane i poboljšanje kvaliteta života. A vladajuća koalicija je sve odbijala. U takvim relacijama teško je govoriti o tome šta možemo u parlamentu u kojem smo na prošlim izborima dobili mali

broj poslanika. I gde je predsednica parlamenta Maja Gojković, za čiju je smenu podneta inicijativa, demonstrirala direktnu zavisnost zakonodavne vlasti od odluke premijera, prekinuvši sednicu parlamenta pred predsedničke izbore u koordinaciji s premijerom. To je potpuna negacija parlamentarizma.

Kad je počinjena izborna krađa 1996, to je bio direktan povod za studentske demonstracije te godine, ali i za građanske proteste koje je predvodila Koalicija Zajedno. Ni tada studenti nisu hteli da se mešaju s političarima pa su šetnje bile odvojene. Jeste li sa Sašom Jankovićem razgovarali o mogućnosti da organizujete svoje proteste nalik mitingu u predizbornoj kampanji?

Razgovaramo o svemu. Mislim da je to teško izvodljivo dok traju ovi protesti. Mislim da bi nas možda pogrešno i razumeli. Suština je da se i tim ljudima na ulici i onima koji nisu na ulici, a nezadovoljni su i protiv su postojećeg režima ponudi jasna politička alternativa, ne kroz političke ličnosti, nego kroz jasan politički program promena. I mi upravo na tome i radimo.

Kazali ste posle predsedničkih izbora da politika koju ste ponudili nije bila dovoljno motivišuća i da je to ono što možete sebi da zamerite. Budite konkretniji.

Sa Sašom Jankovićem smo ponudili strateška opredeljenja Srbije koja na dnevno-političkom nivou teško komuniciraju sa građanima: vladavina prava, pravna država, poštovanje zakona, nezavisne institucije, sve to bi trebalo da bude nešto prirodno, a građani to teško da razumeju u situaciji u kojoj se čovek obesi u Goši zato što nema novac za kartu da odvede dete u školu. Politička ponuda mora da bude jasna, da dopre do poslednjeg građanina koji se pita zašto mu je frižider prazan. Ne razume on tu pravnu državu, on otvori frižider i kaže: “Čoveče struja mi je

preskupa, a frižider prazan.” Mi nudimo rešenja kako da se taj frižider napuni. S druge strane, napravili smo grešku koja se u našem društvu povremeno reaktivira, o njoj sam pričao i na Glavnom odboru, a to je bila potreba među nekim aktivistima da se razdvoje “građani” od “naroda”. To u Srbiji kakva jeste znači razdvajanje Beograda od ostatka Srbije. Čovek iz Ljiga, Brusa, ili Kosjerića, on se ne oseća prozvanim kad mu kažete “građanin”, on je “narod” ili “meštanin”. Nisu takve podele potekle ni od Saše Jankovića ni od DS-a, to su bili samoinicijativni potezi po društvenim mrežama.

I napad na “krezubu Srbiju” je odatle potekao?

To je tek potpuno nerazumevanje za ono šta je Srbija danas, sa najnižim standardom u Evropi. Srbija je krezuba cela. Imali zube, nemali, krezubi smo. To je nešto što nije bilo dobro u kampanji. Kao što su bespotrebno dočekani na nož svi potpisnici Proglasa 650 za Vučića koji je trebalo da bude kontraproglašenje Apelu 100. Da se razumemo, mislim da je sramotno da profesori Univerziteta potpisuju apel za Vučića, a da su najbliži saradnici Aleksandra Vučića ljudi koji su kupili diplome i plagirali doktorate. Sramotno je da ljudi koji predaju na fakultetu zagovaraju kupovinu diplome, odobravaju plagiranje doktorata, to su ljudi koje plaćamo iz svojih džepova da školuju našu decu.

Ali se isto tako pitam zbog čega su napadnuti na društvenim mrežama jedan Miloš Šobajić, ili Čile Marinković ili Branko Kockica ili Boban Marjanović koji su podržali Aleksandra Vučića? Mislim da to nije bio dobar način, tu ima ljudi koji su uspešni, koji čak i ne žive u Srbiji, ne žive od Vučića, niti od pomoći koju im daje Vlada i trebalo je pokušati doći do njih, saznati zašto je to tako, pridobiti ih, objasniti, a ne vređati i napadati. Svačije je pravo da podrži koga želi. O tome treba razmisliti za neke buduće izbore, nikom ne držim lekcije. Dakle, trebalo bi razmisliti na koji način se obraćamo građanima, narodu, šajkači i ljudima koji nemaju zube jer, recimo, nemaju novca za protezu. Srbija, kakvu je ja vidim, i šajkača je i laptop. I zašto je za neke šajkača simbol primitivne Srbije, a škotski kilt je baš super?

ZORA DRČELIĆ



Fotografije: Marija Janković

Svetsko, a ipak naše

Priznanje koje je dobio CINS, baš kao i priznanja dodeljena BIRN-u, Insajderu, KRIK-u ili Pištaljki, svakako su medijski fenomen: u situaciji kada novinari “tradicionalnih medija” grcaju u autocenzuri, bivaju šikanirani na svim nivoima i gube volju da rade bilo šta iole smisleno i u javnom interesu, kada mediji dopuštaju da ih uređuju državni funkcioneri, nekoliko grupa mladih novinara razotkrilo je i uz dokaze prikazalo koruptivne mreže koje sistematski uništavaju ovu državu

O ni rade u prostoriji od 26 kvadrata, na devet računara.

Ima ih ukupno šestoro, prosečne starosti 28 godina.

Od 2007, kada su osnovani kao sekcija Nezavisnog udruženja novinara Srbije, kroz redakciju je prošlo ukupno dvadesetoro novinara i novinarki. Za to vreme urađeno je 160 priča: godišnje prosečno urade 25 istraživačkih i 30 analitičkih.

Vremenom su se popravljali – iako im se tim suzio, zahvaljujući proveru činjenica, pravnom skreniranju i trostrukom uređivanju, postali su mnogo efikasniji.

Uprkos tolikom broju priča, tuženi su samo dva puta – jednom su na sudu dobili, a drugi put je tužba odbačena posle iznošenja dokaza.

Osvajali su šest nacionalnih Nagrada za izuzetnost u istraživačkom novinarstvu, a 20. aprila 2017. uručen im je i tzv. evropski Pulicer – Evropska novinarska nagrada za istraživačko novinarstvo. Pre njih, to priznanje primili su agencija Rojters, španski Pais i francuski Revju XXI, dok su ove godine u konkurenciji bili

– između ostalih – projekat “Panama pejpers” i britanski “Fajnenšl tajms”.

KAKO POSTATI IZDAJNIK

Zovu se Centar za istraživačko novinarstvo, jedan su od nekoliko istraživačkih onlajn medija koji brane čast novinarske profesije u Srbiji i – uprkos praktično nemogućim uslovima za rad – uspevaju da održe svetske standarde u izveštavanju.

Priznanje koje je ove godine dobio CINS, baš kao i priznanja dodeljena BIRN-u, Insajderu, KRIK-u ili Pištaljki, svakako su medijski fenomen: u situaciji kada novinari “tradicionalnih medija” grcaju u autocenzuri, bivaju šikanirani na svim nivoima i gube volju da rade bilo šta iole smisleno i u javnom interesu, kada mediji dopuštaju da ih uređuju državni funkcioneri, nekoliko grupa mladih novinara razotkrilo je i uz dokaze prikazalo koruptivne mreže koje sistematski uništavaju ovu državu.

Sve to, naravno, učinilo ih je omiljenom metom tabloida, dok se o njihovim

uspesima malo ili nimalo ne izveštava – vest o “evropskom Puliceru” pojavila se u nekoliko medija, ali prilično skrajnuto, što je zapravo i krajnji domet ovakvih priča: iako su istraživanja CINS-a i njihovih kolega istraživača dostupna svim medijima, objavljuju ih samo retki ili samo ludo hrabri (podsećanja radi, “Vreme” je zbog objavljivanja BIRN-ovih istraživanja u jednom trenutku bilo redovna tema konferencija za novinare Aleksandra Vučića).

S jedne strane, bes (ovakve) države na istraživače može da se razume. Ovaj put, recimo, CINS je nagrađen za seriju tekstova o tretmanu korupcije u Srbiji, kao i vezama fudbala, politike i kriminala. Pokazalo se, naime, da nisu tačne tvrdnje predstavnika vlasti o uspehu borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala – da suđenja traju godinama i da se čitava stvar u konačnom zbiru svodi na hapšenje pred kamerama. U tekstove je uloženo čak osam meseci rada, podneto je na stotine zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, a samo jedna baza podataka, za jednu priču, imala je 23.000

Bili smo klinički mrtvi

Centar za istraživačko novinarstvo (CINS) registrovan je kao neprofitna nevladina organizacija, a posvećen istraživačkom novinarstvu, uz osnovni cilj da promoviše, uvodi i poštuje međunarodno priznate profesionalne standarde na domaćoj medijskoj sceni. Uprkos onome što objavljuju tabloidi, CINS nikada nije krio da se finansira iz donacija – na uvodnoj strani na sajtu navodi se da je taj način finansiranja odabran

“kako bi se izbegao uticaj poslovnih i političkih izvora novca, koji uglavnom kontrolišu sadržaj komercijalnih medija u Srbiji i obesmišljavaju njihovu društvenu ulogu”.

Istovremeno, međutim, to podrazumeva i brojne probleme – što pokazuje i desetogodišnja burna istorija Centra za istraživačko novinarstvo. Po rečima Branka Čečena, direktora CINS-a, bilo je i trenutaka kada se činilo da je došao kraj.

“Nakon poplava 2014, sav donatorski novac u Srbiji usmeren je na pomoć poplavljenima i obnovu zemlje. Neki donator su mi otvoreno rekli i da ne mogu da rade sa nama dok imaju projekte sa državom, zato što se plaše da bi im državni organi sabotirali projekte zbog saradnje sa nama. Niko u CINS-u sedam meseci nije primio ni dinara. Pola ekipe se odvojilo i napravilo KRIK. Bili smo praktično klinički mrtvi. Ali, novinari nisu odustali, nastavili su da dolaze na posao i istražuju, a novac su zarađivali dajući časove jezika, radeći honorarno za druge medije i organizacije, i ko zna sve kako. Napravio sam sastanak i rekao im da su slobodni, jer para nema. Svi su rekli da je CINS njihova organizacija i njihova kuća. Menadžment



smo još i ohrabreni da to činimo. Nadamo se da ćemo lakše dolaziti do donacija, sa kojima znamo šta bi radili – više istraživanja, više mladih novinara, više novih dokazanih važnih činjenica. Sve to upakovano u nove, inovativne i uzbudljive formate – video, digitalne, grafičke. Nadamo se i da će provladini mediji koji nas blate svaki put kada otkrijemo nešto zaista važno malo da ohlade sa optužbama za izdaju, špijuniranje, rušenje legitimno izabrane vlasti i strano plaćeništvo. Ja se zapravo nadam da će ovo promeniti malo stvari u odnosu prema istraživačkom novinarstvu uopšte, pošto smo mi nastali iz novinarstva Srbije koje je zdravije nego što se vidi u kontrolisanim i potpuno izbezumljenim medijima, a koje zasluhuje da dobije šansu da radi profesionalno i slobodno, kakvu sada definitivno nema. Najveća promena, međutim, dogodila se u našim glavama: mi sada znamo da smo dovoljno dobri da možemo ne samo da se merimo sa najboljima, nego i da ih pobedimo. Kad sledeći put “Informeru” padne na pamet da nas blati, mislim da ćemo se malo manje nervirati i malo više gristi na poslu”, kaže direktor CINS-a.

unosu – proverenih i dokumentovanih.

Priča koja uz toliki broj i takvu vrstu dokaza razgrađuje pažljivo koncipiranu i na milionskim iznosima baziranu dramaturgiju – svakako ne može biti dočekana raširenih ruku od strane onih koji su je koncipirali i koji od nje imaju konkretnu finansijsku i političku vajdu.

S druge strane, način na koji država tretira CINS i sve ostale istraživačke mreže jasan je pokazatelj činjenice da se Srbija za slobodu govora i medijske slobode zalaže samo deklarativno, odnosno u sklopu famoznih evropskih integracija. Jer, da je u pitanju samo nezadovoljstvo vlastodržaca onim čime se novinari-istraživači bave, to zapravo ne bi bio problem. Ali, njihova odmazda i javno targetiranje sasvim su druga stvar i zalaze duboko u domen kršenja ljudskih prava.

Primeru radi, u ličnu kartu CINS-a spada i činjenica da su se na naslovnoj strani (pro)državnog “Informeru” pojavili šest

puta – kao izdajnici, plaćenici, lažovi, ili sve to zajedno. Najbizarnija je svakako situacija iz avgusta 2014, kada je objavljen tekst “Vučić otkazao odmor zbog špijuna”, a BIRN i CINS optuženi da su iznajmili sobe u hotelu u kojem je premijer hteo da provede godišnji odmor. Direktor CINS-a Branko Čečen nalazio se i na spisku onih koji se svake nedelje viđaju s Majklom Davenportom, radi dogovora o rušenju Vučića s vlasti.

SAMO NA SAJTU KOMPJUTERA

Za razliku od onih koji se novinarstvom bave u Srbiji, a koji su dozvolili da svoje kolege na taj način žigošu, daleko cenjenije i priznatije kolege iz sveta i te kako cene okolnosti u kojima se ovde radi.

“Istraživačko novinarstvo osnažuje demokratiju u slučajevima kada pokazuje korupciju na globalnom nivou, ali u nekim slučajevima i kada osvetljava i

je očajnički pokušavao da dobije nove projekte. A od kada smo dobili prvi, samo smo rasli, profesionalno, kao organizacija i finansijski.”

Prema Čečenovim rečima, “evropski Pulicer” uticaće na njihov rad, ali ne u svim segmentima.

“U novinarskom smislu, ta nagrada ne menja mnogo. Mi ćemo nastaviti da podižemo profesionalne standarde zato što nam je to u prirodi, a sad

udahnuje život lokalnim zajednicama. Osećamo veliko poštovanje za ekstremno težak rad novinara CINS-a na nizu njihovih istraživanja”, navodi se u obrazloženju žirija Evropske novinarske nagrade, uz opasku da ovogodišnji dobitnici rade u interesu svoje zemlje. “Njihova otkrića su od neverovatnog značaja za srpsko društvo. Oni su ispunili najosnovnije obećanje istraživačkih novinara građanima – podigli su zavesu korupcije i pustili svetlost da je obasja.”

Žalosno je ipak da su o ovom “podizanju zavesu” bili obavešteni samo oni koji CINS-ove priče čitaju na izvoru – na njihovom sajtu. Za medije koji se plaćaju iz budžeta, baš kao i za one koji su dostupniji građanima i građankama Srbije, svetlosti još nema. U toj sferi se i dalje izveštava po diktatu, žmuri pred silama mraka, a smrad pobeđuje ne tako što se otvore prozori, već tako što se zapuši nos. ¶

TAMARA SKROZZA

Na putu daljeg razvoja



Dr Matthias Wiedenfels i dr Ronald Seeliger

Foto: A. Levajković

Nemačka Stada, a u okviru nje i srpski Hemofarm, nalaze se na pragu novog poglavlja u svom razvoju. U cilju jačanja pozicije na postojećim tržištima, ali i daljoj internalizaciji poslovanja, Upravni odbor Stade doneo je odluku da prihvati ponudu Bain Capitala i Cinvena o preuzimanju akcija ove kompanije. Vrednost transakcije je 5,318 milijardi evra, a u Stadi veruju da će, nakon novih investicija, kompanija doseći sem vrh svetske privrede.

Ovaj događaj je bio povod da vodeći ljudi Stade dođu u Srbiju kako bi se u Vršcu lično obratili zaposlenima u Hemofarmu i tom prilikom predstavili nove poslovne planove.

„Ovo je najznačajniji investicioni ugovor koji je ikada ispregovaran u Nemačkoj”, rekao je dr Matthias Wiedenfels na početku obraćanja. Izlažući viziju daljeg rasta i razvoja kompanije, on je naglasio i da je navedena ponuda ojačana dodatnim ugovorom koji garantuje dalji razvoj i svih ključnih poslovnih jedinica Stade,

među kojima je i Hemofarm kao najveći proizvođač i izvoznik lekova u Srbiji i regionu. Potom je istakao i da su Bain Capital i Cinven investicioni fondovi sa višedecenijskim svetskim ugledom, pre svega u domenu zdravstvenog sistema i farmacije, kao i da su svojim dosadašnjim investicijama uvek doprinosili daljem razvoju kompanija u koje su ulagali.

„Sa našim partnerima delimo uverenje o značaju razvoja generičke industrije lekova, te želju za daljim napretkom i brigu o ljudima”, zaključio je dr Matthias Wiedenfels.

Generalni direktor Hemofarma i predsednik Stada grupe za jugoistočnu Evropu dr Ronald Seeliger naglasio je da se Hemofarm sada nalazi u sličnoj situaciji kao kada je pre deset godina Stada investirala u ovu kompaniju. „Ta investicija vredna više stotina miliona evra predstavljala je spoj efikasnosti nemačkog poslovanja sa znanjem i posvećenošću ljudi iz Hemofarma i za rezultat imamo Hemofarm kao regionalnog lidera u

proizvodnji i izvozu lekova.” Seeliger je podsetio da Hemofarm danas izvozi u 38 zemalja, da broji više od 3000 zaposlenih i da poseduje moderne fabrike, koje se nalaze u Srbiji, Crnoj Gori i Republici Srpskoj, a koje su usklađene sa najvišim međunarodnim farmaceutskim standardima.

Stada je nedavno obeležila deset godina poslovanja u Srbiji, a za to vreme je investirala preko 500 miliona evra, što je najveći iznos koji je neka nemačka kompanija uložila u Srbiju. Strateškom reorganizacijom ove kompanije Hemofarm je postao regionalni centar za jugoistočnu Evropu, pokrivajući tako i tržišta Mađarske, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije, Bugarske i Rumunije. Nova razvojna strategija nemačke Stade otvara nove mogućnosti za razvoj Hemofarme, a time i dodatni doprinos srpskoj privredi.

Ima li tužioca u sudnici

Republičko javno tužilaštvo nikada nije donelo dokument, rešenje, kojim bi ovlastilo prvog zamenika tužioca kao vršioca dužnosti tužioca za ratne zločine



OVČARA KOD VUKOVARA: Spomenik žrtvama

Foto: Goranka Matić

Godina je 2004: osnovano je Tužilaštvo za ratne zločine (TRZ) i Specijalni sud (Posebno odjeljenje) za ratne zločine Srbije. Prvi (i među najvećima) slučaj bio je slučaj Ovčara: nakon pada grada Vukovara 1991. godine tamo je pobijeno najmanje 200 ljudi (još ih šezdesetak uglavnom civila nedostaje, nikad nisu nađeni).

Do danas suđenje nije završeno: nakon prve rasprave osuđeni su direktni izvršitelji, sjećamo se suđenja koje je vodio sudac Vesko Krstajić i otpočetak tužilac Dušan Knežević. Presuda je pretrpjela razne izmjene: dvaput pravomoćna je rušena, jednom od Ustavnog suda, jednom od Vrhovnog kasacionog suda, iz razloga koje bi uvažio i Evropski sud za ljudska prava; svaka čast ovim časnim sudijama koji su to prepoznali.

SUĐENJE BEZ KRAJA

No, nakon svega, presuda je ponovo pred Apelacionim sudom u Beogradu. Tu ponovo imamo novu zavrzlamu, nakon što su advokati optuženih/osuđenih ustanovili da u slučaju ne postoji ovlaštena tužilac za ratne zločine, sud je zatražio da se Republičko javno tužilaštvo očituje o cijeloj stvari. Sve zato što je prije godinu i pol dana (31. decembar 2015) dugogodišnji tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević otišao (s produženim mandatom) u penziju. Njegov prvi zamjenik Milan Petrović u tom je trenutku raspolagao ovlastima koje mu zakonsko slovo daje, pa su ga zato s viših nadležnih mjesta i oslovljavali kao "rukovodioca" TRZ-a. Tako je i potpisivao sve razne dokumente glede plaća i funkcioniranja TRZ-a.

Međutim, ispostavilo se u "slučaju Ovčara" da su advokati optuženih/osuđenih našli za shodno da istaknu da mi, u stvari, tužioca za ratne zločine nemamo.

Naime, Republičko javno tužilaštvo nikada nije donijelo dokument, rješenje, kojim bi ovlastilo Petrovića kao vršioca dužnosti tužioca za ratne zločine. To što su se u raznim dopisima njemu obraćali kao "rukovodiocu organa" ne znači ništa. Republička tužiteljka Zagorka Dolovac morala je u posljednjih godinu i pol dana donijeti takvo rješenje, a ne obraćati se neformalno prvom zamjeniku, bez obzira na njegova zakonska ovlaštenja koja vrijede dok ima tužioca iznad sebe.

Nikola Barović, advokat koji zastupa žrtve, misli da je stvar zakonski jasna, i da je Dolovčeva – i/ili njeni zamjenici – zakonski ovlaštena da preuzme slučaj. Sudije, kako proizlazi iz svega, drže se "zakona kao pijan plota", pa traže da se Zagorka Dolovac, odnosno Republičko javno tužilaštvo o svemu izjasni (do utoraka poslije podne, kad nastaje ovaj tekst, odgovora Republičkog tužilaštva Apelacionom sudu u Beogradu još nema). Zamjenik republičkog tužioca i predsjednik Udruženja tužilaca Srbije Goran Ilić za "Vreme" kaže tu postoji politički ugao, kao i da je činjenica da više od 30 tužilaca i danas funkcionira u stanju "vršilačke funkcije", čime su oni u svojem poslu ograničeni stručno i politički neslobodni.

JEDNO MESTO, MNOGO KANDIDATA

Taman kad je prošloga tjedna apelaciono vijeće zatražilo očitovanje Zagorka Dolovac kao vrhovne ličnosti piramide tužilačke organizacije, samo dan-dva potom, Vlada Srbije napokon je u skupštinsku proceduru poslala prijedlog za izbor novog tužioca za ratne zločine. Sad su dva kandidata (Državno vijeće tužilaca predložilo je tri), i neformalna priča kaže da su u igri jedna ambiciozna zamjenica tužioca i jedan zamjenik koji bi da zaokruži svoju profesionalnu karijeru.

Prisjetit ćemo se da je prije nekog vremena cijela stvar u parlamentu naprosto "krepala": bilo je silno mnogo kandidata, zvonce Maje Gojković očito nije funkcioniralo, pa nitko nije bio izabran.

E sad: hajde da između ova dva kandidata napokon izaberu jednoga, ma koga, svejedno je. Valjalo bi da institucija funkcionira i da se napokon – sve po zakonima koji vrijede – završe slučajevi koji su počeli još onomad, poput već spomenute Ovčare. Valjalo bi i da se ne bavimo političkim ocjenama onoga što se u tom slučaju ispostavilo: da je nakon prvostepene utemeljene presude, kad je o nadležnom sucu i tužiocu riječ, nađeno nešto proceduralnih grešaka koje su potom postale "packe" na drugim, višim sudovima.

Valjalo bi da se sada suočimo s činjenicama: to što Zagorka Dolovac i Republičko tužilaštvo šute, ne žele reagirati tako da donesu nekakvu odluku, rješenje, što god, ponovo u pitanje dovodi cijeli sistem i dignitet sudija koji se "zakona drže kao pijan plota" (a kako drugačije?), kao i tužilaca koji bi trebali svoj posao raditi u interesu građana.

Ima li Vas, Zagorko Dolovac? Ima li Vas u slučaju Ovčara da kažete imamo li tužioca za ratne zločine bar rješenjem koje ste morali donijeti, ili izjavom koju ste morali dati, ako već nemate odgovore vaših podređenih tužilaca za helikopter i Savamalu? Ili je baš sve pitanje političke volje, pa ćete i dalje šutjeti zato što Vam je politička volja iznad vlastite profesije i morala?

Ili možemo pitati: da li se uopće treba suditi za ratne zločine koje su počinili neki tzv. naši, da li trebamo sve to zaboraviti, da li se uopće trebamo suočiti s prošlošću? Da li je to ta "politička volja" u kojoj sve prije 2000. godine treba gurnuti u zaborav?

TATJANA TAGIROV

Kriminalci vladaju se

“Severom Kosova upravljaju grupe ljudi koje neki nazivaju aktivistima SNS-a, ali je u stvari reč o kriminalcima. Oni su instruisani da zastrašuju svakog onog za koga se oceni da smetaju Vučiću ili njegovoj stranci. I ne rade samo to, nego upravljaju životima ljudi u sve četiri opštine na severu Kosova. Od njih zavisi ko će dobiti posao, stan, ko će dobiti ugovor na tenderu”

Ako postoji jedna stvar koja obeležava više od četvrt veka dugu političku karijeru Slaviše Ristića, onda je to da nikada nikom nije išao niz dlaku. Kao član Demokratske stranke od osnivanja, prešao je vrlo brzo u Demokratsku stranku Srbije sa Vojislavom Koštunicom, a tokom devedesetih je bio jedan od retkih srpskih političara sa Kosova koji se suprotstavljao politici Slobodana Miloševića i Vojislava Šešelja. Posle rata je u dva navrata bio predsednik opštine Zubin Potok, a kao narodni poslanik u Skupštini Srbije od početka je oštro kritikovao Briselski sporazum i dijalog o normalizaciji Beograda i Prištine. U aprilu prošle godine, u izbornoj noći (u isto vreme kada su “fantomi” rušili u Savamali), nepoznata lica ispalila su rafale na Ristićevu porodičnu kuću u Zubinom Potoku, koja je u to vreme bila puna gostiju, a kasnije je u dvorištu pronađena neeksplozivna ručna bomba. U februaru ove godine, prostorije društva srpsko-ruskog prijateljstva “Otađzbina” u Kosovskoj Mitrovici, čiji je Ristić član, izgorale su u požaru čiji uzrok nikada nije utvrđen.

U oktobru prošle godine, nakon promena u vrhu DSS-a, Ristić je napustio DSS, a prošle nedelje se pridružio opozicionom poslaničkom klubu “Za spas Srbije – Nova Srbija”, u kome su pored njega bivša predsednica DSS Sanda Rašković Ilić, Đorđe Vukadinović, bivša poslanica Socijalističke partije Srbije Dijana Vukomanović i dva poslanika Nove Srbije – Miroslav Markićević i Goran Pekarski.

“VREME”: Zašto ste posle dvadeset šest godina članstva u Glavnom odboru napustili DSS i prešli u novi poslanički klub?

SLAVIŠA RISTIĆ: Kao jednom od osnivača DSS-a, nije mi bilo lako da izađem iz

stranke, ali morao sam to da učinim jer je stranka tokom poslednje dve godine odustala od demokratskog i nacionalnog principa na kome je zasnovana i prešla na autoritarni sistem rukovođenja. Čašu je prepunilo kada je DSS nakon izbora ušao u koaliciju sa Srpskom naprednom strankom u nekoliko opština, uključujući i Vračar, gde je sad, posle toliko godina, SNS uspeo da dođe na vlast.

Neko vreme sam delovao kao nezavisni poslanik, ali Poslovnik Skupštine je takav da, ako niste u nekom poslaničkom klubu, praktično možete samo da statirate, stojite i gledate, jer ne možete da dobijete reč. Ovako ću imati mogućnost da govorim i zastupam svoje stavove. Sada nas ima ukupno šest, a minimalni broj poslanika za osnivanje kluba je pet. A zatim, sa Sandom Rašković Ivić i Đorđem Vukadinović delim mnoga politička uverenja, tako da je bilo prirodno da im se pridružim. Učinio bih to i ranije, ali je predsednica Skupštine Maja Gojković proglasila pauzu tokom izborne kampanje za predsednika Srbije, a bilo je i spekulacija da će Skupština biti raspuštena i da će se ići na još jedne vanredne izbore.

Za vaš klub se priča da je vezan za Vuka Jeremića, koji ovih dana najavljuje povratak na političku scenu.

O tome se pričalo u medijima, ali ja ni pre nego što sam ušao u taj klub nisam imao utisak da je to tačno. Činjenica je da su Sanda i Đorđe Vukadinović otvoreno podržali Jeremićevu kandidaturu za predsednika, ali ja lično sam podržao Boška Obradovića iz “Dveri”. Dakle, to nije Jeremićev klub, jer smo svi ušli pre svega sa željom da dobijemo mogućnost da govorimo pred parlamentom, ali je svako slobodan da zastupa svoje stavove.

Šta ćete ako ipak bude vanrednih



Foto: M. Milenković

parlamentarnih izbora? Hoćete li osnovati stranku, ili se pridružiti nekoj od postojećih?

O tome je rano govoriti. Niko od nas nema svoju stranku, osim dva člana koji su iz NS, ali šta god da odlučimo, biće to u funkciji promene stanja u Srbiji, koje je katastrofalno, i smene režima Aleksandra Vučića.

Mnogi će se složiti sa vama u vezi sa stanjem u Srbiji, ali stiće se utisak da je ovdašnja javnost slabo upoznata o stanju stvari na Kosovu, uključujući severni deo, gde vi živite. Šta možete da nam kažete o tome?

Tačno je da javnost ne zna mnogo o Kosovu, ali tako je bilo i ranije, tokom devedesetih, pa čak i za vreme bombardovanja 1999, a i posle toga. Danas, međutim, imamo situaciju da do javnosti ne dopire ništa što ne potiče od Vučića, Aleksandra Vulina, Marka Đurića i medija koji su

Severom Kosova



■ “Kosovo je okupirano spolja, a Srbija iznutra. Bez promene vlasti u Srbiji, ni ovde ni tamo neće biti napretka”

pod kontrolom vlasti. Tako nikad nije bilo.

Kada je vašem tadašnjem kolegi Marku Jakšiću zapaljen automobil, a na vašu kuću ispaljen rafal, mediji su to potpuno ignorisali, baš kao i požar u organizaciji “Otađzbine”.

To je bio oružani napad na kuću u kojoj živim, dva sata nakon zatvaranja biračkih mesta na Kosovu. U kući je bila cela porodica, uključujući i mog brata, jer smo se svi okupili da pratimo rezultate. Odjednom smo čuli rafale, i prava je sreća što je sve ostalo na materijalnoj šteti na fasadi i prozorima. Iste večeri je bačena bomba, koja srećom nije eksplodirala, pa smo je našli u travi tek dva dana kasnije. Takve stvari se, nažalost, već godinama dešavaju na Kosovu, ali o tome javnost malo zna.

Imate li saznanja ko stoji iza toga?

Apsolutno. Ne samo ja, nego i mnoge druge žrtve sličnih napada znaju da su to organizovane kriminalne grupe koje rade po nalogu SNS-a. Takođe ne sumnjam da je u pitanju bio pokušaj zastrašivanja, zbog mojih političkih stavova i kritike na račun Vučića.

Dakle, da vam odgovorim i na prethodno pitanje: severom Kosova upravljaju grupe ljudi koje neki nazivaju aktivistima SNS-a, ali je u stvari reč o kriminalcima, a ne aktivistima. Oni su instruisani da zastrašuju svakog onog za koga se oceni da smetaju Vučiću ili njegovoj stranici. I ne rade samo to nego na neki način upravljaju životima ljudi u sve četiri opštine na severu Kosova. Od njih zavisi ko

će dobiti posao, stan, ko će dobiti ugovor na tenderu... Postoji lokalna vlast koja je izabrana u okviru kosovskih lokalnih izbora 2013, ali ti ljudi samo figuriraju. Oni od tih kriminalaca i polukriminalaca dobijaju instrukcije za svaku odluku koju treba da donesu.

U poslednje vreme se dosta pričalo o sukobima unutar Srpske liste, između onih koji podržavaju SNS i onih iza kojih stoji Vulin...

To je potpuno pogrešna predstava i veštački napravljena podela, jer su Vučić i Vulin deo iste politike i to su isti ljudi, samo se bore oko podele plena. Mi smo i ranije imali slične probleme na severu, ali se situacija znatno pogoršala otkad je Vučić došao na vlast. Svi znaju šta se dešava, ali o tome se samo šapuće, jer se ljudi boje za goli život, a nemaju kome da se požale.

Zar nije Euleks tu da im pomogne?

O tome nema ni govora. Pogledajte samo šta se desilo Oliveru Ivanoviću, koji je bez krivice proveo tolike godine u pritvoru i tek nedavno je pušten na privremenu slobodu. Imam osećaj da i međunarodnom faktoru odgovara ovakva situacija, jer im te kriminalne grupe koje sam pomenuo završavaju poslove, disciplinuju Srbe. Vidite i sami da nema više nikakvog organizovanog otpora, barikada... Kriminalcima je zauzvrat obezbeđeno da se nesmetano bave svojim poslovima. Dakle, oni imaju podršku i Beograda i međunarodne zajednice, pa mogu da rade šta hoće.

Slične grupe su postojale i u vreme prethodne vlasti, za vreme Borisa Tadića. Ime Zvonka Veselinovića se pominjalo u vezi sa spaljivanjem prelaža na Jarinju...

Tačno je da je bilo toga, i da se o Veselinoviću govori još od 2011. Ja ga lično nisam tada poznao, ali sam znao da je pomagao, da je bio sa narodom. On nije kao danas imao tu vrstu slobode da radi šta mu se prohte, nije bio vlast, niti je bio instruisan iz Beograda. Znao se neki red, postojale su institucije, kako na republičkom tako i na lokalnom nivou. Danas je Veselinović jedan od najbližih Vučićevih »

saradnika. Međutim, nije reč samo o njemu – taj kriminalni krug je mnogo širi i jači nego ikada.

Hajde da popričamo o Briselskom sporazumu. Taj sporazum, kao i dijalog o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine, ne forsira samo međunarodni faktor, nego su ga podržale sve srpske vlade od 2011. do danas. Vi ste, međutim, od početka bili protiv.

Tačno, a i danas sam protiv, kao i većina ljudi sa severa Kosova. Već tada smo znali da će taj dijalog dovesti do poražavajućih rezultata i situacije koju imamo danas.

Najpre, nakon rata 1999. godine, kada je Kosovo stavljeno pod međunarodnu upravu, bilo je rečeno da naše snage moraju da se povuku, a da će se o statusu Kosova i Metohije razgovarati naknadno,

status koji smo imali od kad smo rođeni, a Albanci traže nešto novo, to jest nezavisno Kosovo. Nažalost, Beograd je propustio šansu da se razgovor postavi na toj osnovi.

Lično mislim da nije sve izgubljeno i da Srbija treba da nastavi da se bori. Ne silom, i ne praznom retorikom da nikada nećemo priznati nezavisno Kosovo, nego insistiranjem da Srbi sa Kosova i Metohije imaju isto pravo na izbor koje je dato Albancima. Ne zagovaram podelu Kosova u geografskom smislu, ali bi trebalo razmisliti o institucionalnoj podeli.

Zar Zajednica srpskih opština ne predstavlja upravo takvo rešenje?

Ne. Ko god je malo pratio tu priču, zna da ta Zajednica, tako kako je zamišljena, neće imati gotovo nikakve nadležnosti, čak

moguće da Albanci nekontrolisano prelaze Ibar i napadaju Srbe, a u poslednje vreme smo imali nekoliko takvih slučajeva. Bilo je napada noževima i pištoljima na srpsku decu.

Da, ali kada smo maločas pričali o napadu na vas, rafale na vašu kuću nisu ispalili Albanci, nego srpski kriminalci o kojima ste govorili.

Nažalost, to je tačno i može se reći da mi od njih pretila veća opasnost nego od albanske strane. Kosovska policija ne može da pomogne ni kad su jedni ni kad su drugi u pitanju, jer funkcioniše u okviru prištinskog sistema. Do 2012. smo bar imali bivše policajce, u civilu, koji su ipak dobijali neku platu, pratili su situaciju i bili su faktor odvratanja. Sad je bezbednost jako narušena.

■ “Srbija treba da nastavi da se bori insistiranjem da Srbi sa Kosova imaju isto pravo na izbor koje je dato Albancima. Ne zagovaram geografsku podelu Kosova, ali bi trebalo razmisliti o institucionalnoj podeli”

kako o statusu Srba, tako i o statusu pobunjene albanske zajednice. Umesto toga, razgovara se samo o položaju srpske zajednice, i to u okviru nečega što je odvojeno od Srbije i što bi trebalo da bude nezavisno Kosovo. Uopšte se ne razgovara o pravu Republike Srbije na tom prostoru, a to bi trebalo da bude glavna tema svakog dijaloga. Ovako smo stavljeni pred svršen čin.

Na to bi se moglo odgovoriti da se Srbi i Albanci nikada neće složiti oko statusa Kosova, ali da se, u međuvremenu, mora razgovarati o praktičnim pitanjima.

Nikada nismo bili protiv razgovora, nego o načinu na koji se razgovara i o temama koje su postavljene. Mi u severnim opštinama smo od početka bili spremni da razgovaramo sa predstavnicima međunarodne zajednice, o svemu pa i o praktičnim rešenjima. Ali kad je reč o statusu, mi ne prihvatamo da je Srbija 1999. izgubila Kosovo i da je to gotova stvar. Nije sporno da Albanci ne prihvataju Srbiju kao svoju državu, ali je realnost i to da Srbi ne žele da im država bude nezavisno Kosovo ili nekakva Velika Albanija. Od toga je trebalo početi. Umesto toga, nameće nam se država u kojoj ne želimo da živimo i traži se od nas da se odrekemo srpskog državljanstva. Mi samo hoćemo da zadržimo

ni na čisto lokalnom nivou. Razumem da je Srbija morala da povuče snage bezbednosti sa Kosova, ali nije trebalo da povuče sve svoje institucije. Uostalom, Priština ni ovakvu Zajednicu neće da prihvati, iako je Tači u pravu kada kaže da će ona biti samo nekakvo udruženje građana. Srbija je, nažalost, našu sudbinu potpuno prepustila albanskoj većini.

U Briselu, međutim, kažu da je glavni cilj dijaloga da se poboljša život takozvanih običnih ljudi dok se pitanje statusa ne reši. Postignuti su mnogi dogovori, o pravosuđu, tablicama, prelazima... Kako se po vama dijalog odrazio na status naroda koji živi na severu?

Otkad je dijalog krenuo 2011. godine, prva stvar je bio sporazum o slobodi kretanja i ličnim dokumentima. Posle toga smo imali niz drugih sporazuma, a srpske institucije su se povukle sa severa, dok ih na jugu praktično nije ni bilo. Zašto bi Albanci, koji nikada u značajnijem broju nisu živeli severno od Ibra, odlučivali o našoj sudbini? Aleksandar Vučić im je to omogućio u ime približavanja Evropskoj uniji, mada ja ne vidim da smo danas bliže nego što smo bili pre pet godina.

A kad je reč o običnim ljudima, oni su u strahu. Građani nemaju ni fizičku ni pravnu bezbednost. Pre deset godina nije bilo

Druga stvar je to što ljudi danas daleko lošije žive nego do pre neku godinu, iako nas stalno ubeđuju da daju ogroman novac i investiraju u nas. Za vreme DOS-a, o kome Vučić govori kao o najgorim lopovima, Srbi su bolje živeli, imali su više posla, više para i institucije koje su ih štitile. Danas imamo kriminalne grupe Aleksandra Vučića. To se vidi i po tome što se ljudi iseljavaju, jer nemaju više veru u budućnost. Što je najgore, iako su ljudi potpuno svesni da ih je ova vlast izigrala, boje se da se zamere i postali su poslušnici te vlasti i rade kako im se kaže.

Sve što ste maločas rekli, od ugrožene bezbednosti građana, preko samovolje jednog čoveka, do laganja o tome da nam je svakim danom sve bolje, beznađa i iseljavanja, zvuči kao opis stanja u užoj Srbiji. Na osnovu čega mislite da bi vam bilo bolje ako bi sever Kosova ponovo bio njen deo?

Mi vidimo da je situacija u Srbiji veoma slična našoj. Ova i ovakva Srbija i ovakva vlast sa Vučićem na čelu nam neće pomoći, i ljudi su toga svesni, čak i oni koji su glasali za njega. Razlika je samo u tome što je Kosovo okupirano spolja, a Srbija iznutra. Bez promene vlasti u Srbiji, ni ovde ni tamo neće biti napretka.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Coca-cola sistem u Srbiji

Godišnje stvaramo 225 miliona evra dodate vrednosti u domaćoj ekonomiji

Na nedavnom predstavljanju studije "Društveno-ekonomski uticaj Coca-Cola sistema u Srbiji", u Privrednoj komori Srbije, ova kompanija prikazala je koliko njeno poslovanje utiče na privredu zemlje. Među ključnim, našli su se podaci o prihodima, porezu i zapošljavanju

Coca-Cola sistem stvara 225 miliona evra dodate vrednosti u domaćoj ekonomiji ili 0,7 odsto bruto domaćeg proizvoda, dok svako radno mesto u kompaniji podržava dodatnih 11 radnih mesta u privredi. Na svaki evro koji sistem stvori dolazi sedam evra dodate vrednosti za srpsku privredu u vidu plata radnika, profita kompanija i poreza od Coca-Cola sistema i firmi koje s njim sarađuju.

Srpski budžet prihoduje ukupno devet miliona evra direktnih poreskih prihoda od Coca-Cola sistema, a čak 139 miliona evra poreskih prihoda podržano je u celokupnom lancu vrednosti sistema, što iznosi 1,1 odsto ukupnog poreskog prihoda u zemlji. Sistem direktno zapošljava 1000 ljudi i podržava još 10.700 radnih mesta širom svog lanca vrednosti, ukupno 11.700 radnih mesta, što iznosi 0,6 odsto radne snage u Srbiji.

"Studijom potvrđujemo da se uspešno poslovanje i doprinos privredi ostvaruju zahvaljujući izuzetnoj saradnji sa partnerima, zapošljavanjem lokalne radne snage i ulaganjem u zajednicu. Istovremeno, ona nam iz godine u godinu potvrđuje da su naša posvećenost i ambicija velika podrška široj privredi, ali i budžetu Srbije", istakao je Aleksandar Ružević, generalni direktor Coca-Cola HBC Srbija.



Aleksandar Ružević, generalni direktor Coca-Cola HBC Srbija

Studiju je po treći put uradila konsultantska kompanija Steward Redqueen, predvođena profesorom Itanom Kapstajnom, renomiranim stručnjakom u oblasti konsaltinga i izrade ekonomskih analiza. Bazirana je na input-output modelu Vasilija Leontijefa, dobitnika Nobelove nagrade, i pruža pregled doprinosa Coca-Cola sistema domaćoj privredi putem: zapošljavanja, prihoda i poreza. Ovo je treća studija koju Coca-Cola sistem predstavlja i nastavak je prakse iz 2011. i 2013. godine.

Predsednik PKS Marko Čadež je prilikom predstavljanja rezultata izjavio da je činjenica da su velike strane kompanije postale deo naše privrede i da posluju

u Srbiji kao domaća preduzeća. "Ne samo zbog kapitala koji su uložile ovde i dobiti koju inkasiraju, već i zbog ljudi koje zapošljavaju u svom lancu dobavljača i partnera. Coca-Cola sarađuje sa više od 4000 direktnih partnera i oko 38.000 distributera", naveo je Čadež.

O direktnoj saradnji sa Coca-Cola sistemom govorili su predstavnici štamparije Papir print i kompanije Univerexport. Oni su istakli značaj partnerstva za unapređenje poslovanja, kao i direktne rezultate poput primene najviših standarda u poslovanju.

"Nama kao domaćoj kompaniji izuzetno su značajna iskustva koja nam donose multinacionalne kompanije koje posluju na različitim tržištima sveta. Saradnja sa Coca-Cola sistemom poslovno je partnerstvo u kome najbrže realizujemo inovacije i postavljamo nove trendove. To nije slučaj samo u saradnji sa nama, već je njihov uticaj značajan za celo tržište, što se najbolje ogleda i kroz prikaz njihovog uticaja.

Oni su jedni od retkih koji uvek vuku unapred i drago nam je da se u tom konceptu potpuno razumemo", naglasila je Vesna Vučurović, generalni direktor kompanije Univerexport.

O značajnim inovacijama govorio je i Petar Obradović, direktor štamparije Papir print. "Zahvaljujući saradnji sa Coca-Cola sistemom danas poslujemo u skladu sa svetskim standardima. Primećujemo savremene materijale i tehnologije, a naši zaposleni se edukuju iz dana u dan. Istovremeno, ova saradnja nas je učinila konkurentnijima i svoje poslovanje uspešno razvijamo", naglasio je Obradović.

Slika u fokusu

April, mesec fotografije u Beogradu

Otkad je fotografija postala dostupna svima, ljudi svakodnevno slikom bilježe život i stvaraju umjetnička djela. Dio tog svijeta pokazan je ovog aprila na Beogradskom mesecu fotografije na više od 50 izložbi i 80 događaja uz učešće najmanje stotinu fotografa i fotografinja.

Ovo je druga godina Beogradskog meseca fotografije. Osnovan je s namerom da pojača vidljivost srpskih fotografa i fotografije, i po rečima organizatora, organizovan je po ugledu na slične evropske festivale. David Pujado, direktor ovog festivala, za "Vreme" kaže da su ove godine došli i fotografi iz inostranstva, i da na festivalu aktivno učestvuju predstavnici evropskih kulturnih centara. "Otvorili smo mogućnost da strani umjetnici dođu u Beograd, ali i da srpska publika vidi drugačiji rad, nastao sa drugačije tačke gledišta. U isto vrijeme, promoviramo rad srpskih fotografa u inostranstvu", objasnio je Pujado, i naglasio da je festival otvoren za najrazličitije teme, a naročito one društveno značajne.

Aktuelna izbjeglička kriza problematizovana je kroz nekoliko izložbi. Na različite načine, o njoj su govorili Igor Čoko, kolektiv Kamerades, Luka Trajković i Ana Jimenez. Pet dokumentarnih fotografa (Milovan Milenković, Marko Rupena, Marko Risović, Nemanja Pančić i Nemanja Jovanović) kolektiva Kamerades i Igor Pavićević pratili su putovanje izbjeglica balkanskom rutom, bilježeći kaos na granicama i lica ljudi željnih dostojanstva koji pokušavaju pobjeći od rata putevima ponekada okrutnim kao i sam rat. Te fotografije putovanja izbjeglica i imigranata nastale tokom nekoliko prethodnih godina, predstavljene su na izložbi *Stazama bezimernih*. "To su uvek fotografije neizmenjene stvarnosti, ali sa izraženim stavom koji se provlači kroz čitav rad Kameradesa. Na njima su prikazani ljudi u kolektivnim centrima, alternativnim smeštajima poput onog u



DETALJI SA FESTIVALA:
Isabel Rosado, Pavel Starzac, Marija Janković...

...Kamerades/Nemanja Pančić,
Kamerades/Marko Rupena,
Oleksandr McQuartz,
Katarina Ristić



blizini Beograda na vodi, ili čekajući da nađu ilegalan način kako bi se prevezli do naredne destinacije", kaže Marko Riso-
vić iz ovog kolektiva.

Dvije izložbe glasno postavljaju pitanje o položaju žene u savremenom društvu. Izložba *Nešto je puklo u meni...* autorke Marije Janković se bavi temom nasilja nad ženama kroz tabloidno izveštavanje, dok izložba *Good Wife* Deyana Clementa serijom autoportreta preispituje ulogu koja se priželjkuje za ženu u savremenom društvu.

Jedan od istaknutijih programa Beogradskog meseca fotografije, kao i prethodne godine, bila je internacionalna izložba *Mladi talenti*. Ove godine predstavljene su fotografije Luke Trajkovića, Oleksandra McQuartza i Pawela Starze-
ca u okviru tri projekta. Serija fotografija Luke Trajkovića *U podnožju Eagle Hillsa* kreira univerzalnu priču o sudbini i propasti jednog naroda, kroz svjedočanje o svakodnevici emigranata smještenih u napuštenim beogradskim skladištima u neposrednoj blizini gradilišta ekskluzivnog Beograda na vodi. Oleksandar McQuartz predstavio je *SurrealReal*, nadrealistički projekat koji čini serija fotografija snimljenih u različitim enterijerima. Pavel Stažec je projektom *Make-shift* ukazao na prepravljanju istorije masovnih zločina počinjenih tokom rata u Bosni i Hercegovini i brisanju istorijskog konteksta lokacija na kojima su se oni dogodili jer su u većini slučajeva mjesta na kojima su počinjeni zločini renovirana kako bi bila ponovno privedena prethodnoj funkciji.

Osim dokumentarnih za koje bi se reklo da su u većini, samostalnim i grupnim izložbama predstavili su se i umjetnički i fotografi amateri. Jedna od njih je i Katarina Ristić, koja je na izložbi *Moja Boka* predstavila fotografije pejzaža kojim je ilustrovala svoje intimno viđenje Bokotorskog zaliva sa akcentom na njegove prirodne ljepote i pojave u kojima uživa već tri decenije.

Cilj da se Beograd ucrtta na fotografsku mapu svijeta, što je namera ovog festivala, korak je bliže ostvarenju.

JOVANA PREŠIĆ

Sterilitet kao nacionalni problem

Zdravstveni osiguranici moći će da zamrzavaju svoje polne ćelije o trošku države, da poklanjaju embrione posle vantelesne oplodnje (VTO), kako u zemlji tako i u inostranstvu, ali i da ih uvoze. Ovo su samo neke od novina koje donosi Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji

Jakov je rođen 2014. godine u Valjevu i prvo je dete rođeno iz odmrznutih embriona u državnoj medicinskoj ustanovi u Srbiji. Njegovi roditelji sami su finansirali ovaj postupak jer Republički fond zdravstvenog osiguranja (RFZO) nije pokrivaio troškove zamrzavanja i odmrzavanja embriona. Cena ovog postupka je više od 600 evra i mnogi parovi su do sada uzimali kredit kako bi dobili šansu da postanu roditelji. Ova (loša) praksa se menja jer je Skupština Srbije 25. aprila usvojila novi zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji. Odredbe novog zakona odnose se na bračne i vanbračne supružnike, slobodne žene i muškarce, pa čak i maloletnike, koji sada ne žele da imaju dete, a postoji opasnost od neplodnosti ili nekih drugih medicinskih problema.

Prema ranijem zakonu iz 2009. godine, ceo kriterijum za ostvarivanje prava za ulazak u nacionalni program VTO je bio sporan, smatra stručni saradnik na portalu Bebac Borislav Simović. Stari zakon je takođe onemogućavao ženama preko 40 godina da pristupe nacionalnom programu VTO. "Mogućnost za zloupotrebe je bila ogromna zbog činjenice da se nije znalo šta dalje sa reproduktivnim materijalom. Bračni par odlučuje da li će preostali materijal koji nije upotrebljen da zamrzne, za slučaj da VTO ne uspe, ili u potpunosti odbaci. Ako bračni par nema novca da plati zamrzavanje, oni potpisuju da se taj reproduktivni materijal uništi. Tu se, objektivno, otvaraju brojne mogućnosti za malverzacije jer nije bilo dokaza da li je neiskorišćen reproduktivni materijal zaista uništen", objašnjava Simović.

Iz dosadašnjih iskustava građana problem je bio i sa "dokumentacijom i obimanim činovnički aparat za pristupanje državnom programu VTO", navodi on. Primer

za to su brojne analize hormona koje se moraju ponavljati i po nekoliko puta, jer zastarevaju dok se ne dobije pozitivna ocena komisije. Simović naglašava i da je u ovom trenutku nemoguće dobiti tačne podatke o uspešnosti lečenja, broju trudnoća i ostvarivanju trudnoća korišćenjem različitih metoda u okviru klinika.

"Potrebno je probuditi svest o značaju transparentnosti podataka o stopama izlečenja u vantelesnoj oplodnji. Klinike danas zloupotrebljavaju svoj položaj iznošenjem neistinitih podataka o stopama uspeha kojima bi pozavidele svet-ske klinike koje koriste donirani materijal u lečenju steriliteta", kaže sagovornik "Vremena".

MEDICINSKE USTANOVE POD KONTROLOM

Ministar zdravlja Zlatibor Lončar donekle se složio sa ovim stavom. On je na predstavljanju novog zakona u Skupštini Srbije rekao da je uočena loša praksa zdravstvenih ustanova u kojima se obavljaju postupci biomedicinski potpomognute oplodnje (BMPO), ali bez definisanih uslova, gde svaka zdravstvena ustanova ima drugačije procedure prilagođene njima. "Vantelesna oplodnja je bila besplatna samo za neplodne parove koje ispunjavaju niz uslova, i to u ograničenom broju pokušaja. Osnovni cilj novog zakona je povećan broj obavljenih postupaka i povećan procenat uspešnosti, a on se, pre svega, ostvaruje kroz jasnu podelu ovlašćenih zdravstvenih ustanova u ovoj oblasti, propisujući uslove koje treba da ispuni svaka od njih", rekao je Lončar.

Kako bi se obezbedila jednakost u ovoj oblasti, novi zakon uvodi definicije uslova na nacionalnom nivou. Ta procedura koja se do sada obavljala samo u tercijarnim ustanovama moći će da se sprovodi

i u privatnim ordinacijama, ukoliko ima stručne lekare, opremu i prostor. Kontrola BMPO obavljace se najmanje jedanput u dve godine. Dozvole za rad trajaće neodređeno vreme, uz mogućnost oduzimanja u slučajevima propisanih zakonom, čime se smanjuju troškovi zdravstvenih ustanova, ali se istovremeno održava nivo kvaliteta usluge ustanova koje obavljaju delatnost BMPO.

Trenutno se u Srbiji vantelesna oplodnja radi u 11 privatnih i pet državnih klinika – dve u Beogradu i po jedna u Novom Sadu, Nišu, Valjevu.

MOGUĆNOST DAROVANJA EMBRIONA

Supružnici i vanbračni partneri novim zakonskim rešenjem imaju mogućnost darovanja svojih embriona koji su nastali za njihovu oplodnju od kojih su odustali, uz obavezno sprovođenje jasne procedure koja podrazumeva davanje pristanaka oba supružnika, odnosno vanbračnih partnera za darivanje embriona, kao i pravno i psiho-socijalno savetovanje.

"Kako je postupak BMPO veoma skup za zajednicu, tako i za državu, predloženo zakonsko rešenje će direktno smanjiti troškove postupka, jer se u navedenim situacijama ne plaćaju troškovi za skupo stimulisanje veštačke oplodnje, izbegava se postupak aspiracije i laboratorijskih troškova obrade reproduktivnih ćelija i pravljenje embriona", rekao je Lončar. On je naveo da je darivanje reproduktivnih ćelija ili embriona dobrovoljan i nesebičan čin, te da se reproduktivne ćelije i embrioni neće plaćati.

Darivanje ćelija embriona moguće je uz strogi pravni i etički medicinski okvir, uz temeljno ispitivanje darivaoca i, dodatno, jedan darivaoc može ustupiti svoje ćelije isključivo jednom paru, odnosno ženi primaocu. Ovo pravilo je uvedeno zbog



**VANTELESNA
OPLODNJA:
Novi zakon
– smanjena
mogućnost
zloupotreba**

Foto: AP Photo

velike mogućnosti i susreta i ukrštanje u srodstvu polubraće i sestara zemalja sa nevelikim brojem stanovnika. "Doniranje jajnih ćelija i embriona je izuzetno bitno zbog mnogih kojima je to jedini način da se ostvare kao roditelji posebno pacijentkinjama koje imaju smanjen ili odsutan broj dostupnih jajnih ćelija za oplodnju", kaže Borislav Simović.

Predloženim zakonom zabranjena je prodaja reproduktivnog materijala, ali i reklamiranje, odnosno oglašavanje potrebe za reproduktivnim ćelijama žene i muškarca, odnosno davanja reproduktivnih ćelija.

ZABRANA SUROGAT MATERINSTVA

Kao i prethodni, tako i novi zakon zabranjuje surogat materinstvo, odnosno kako je to definisano – zabranjuje se uključiti ženu koja ima nameru da dete posle rođenja ustupi trećem licu ili bez plaćanja bilo kakve nadoknade, odnosno ostvarivanja bilo kakve materijalne ili nematerijalne koristi, kao i nuđenje usluga surogat majke od strane žene ili bilo kog drugog lica sa ili bez plaćanja bilo kakve nadoknade, odnosno ostvarivanja druge materijalne ili nematerijalne koristi. "Tokom veoma temeljne i razložne analize ostalo se pri stavu da surogat materinstvo i dalje bude zabranjeno u Srbiji, pre svega zbog mogućnosti zloupotrebe. Jednostavno smo rekli

da u ovom momentu nismo u mogućnosti da to rešimo. Ako se definišu pravila, ako se preciziraju, ako imamo dovoljno garancija da neće doći do zloupotreba, nikakav problem nemamo da pristupimo tome", rekao je Lončar. "Takođe, ovo je korak ka usklađivanju sa evropskim uredbama i preporukama za rad sa ljudskim ćelijama i tkivima, i biomedicinski potpomognuta oplodnja je toliko društveno, naučno i pravno složena oblast, da je morala biti uređena posebnim zakonom. Zato su paragrafima precizno definisani postupci dobijanja, obrade, ispitivanja i raspodele reproduktivnih ćelija, njihovog produženog čuvanja, pravilo njihovog uvoza ili izvoza, mere nadzora, inspekcije u centrima koje se bave potpomognutom oplodnjom", kaže Lončar.

EU PRAKSA

Pored toga, 2015. godine Evropski parlament je doneo Rezoluciju kojom je osudio praksu surogat materinstva u svim njenim oblicima, pa bi tako uvođenje bilo čak suprotno aktuelnim evropskim normativima. Surogat materinstvo je dozvoljeno jedino u Češkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu koje ujedno ima i najveći broj dostupnih opcija lečenja.

U većini zemalja EU su dozvoljene standardne procedure za vantelesnu oplodnju koje uključuju inseminaciju, in vitro fertilizaciju (IVF), ICSI, zamrzavanje

embriona i preimplantacionu genetsku dijagnostiku (PGD). Donacija jajnih ćelija nije dozvoljena recimo u Nemačkoj, dok je zamrzavanje embriona dostupno samo u hitnim slučajevima. Interesantno je da donacija embriona nije dozvoljena u Švedskoj.

Što se tiče država nastalih od SFRJ, Slovenija i Hrvatska poseduju odgovarajuće zakone i vodiče, kao i finansiranje pokušaja od strane države. Slovenija finansira šest pokušaja za prvo i četiri pokušaja za drugo dete, a Hrvatska četiri pokušaja VTO-a i dva sa zamrznutim embrionima.

Borislav Simović kaže da je sterilitet u Srbiji nacionalni problem i svakako zaslužuje više angažovanja u rešavanju. "Najvažnija stvar je da se nakon izglasavanja zakona donese niz pravilnika koji bi detaljno regulisali svaki korak u vantelesnoj oplodnji i time smanjili mogućnost bilo kakve zloupotrebe. Jedan takav detaljan pravilnik bi uslovljavao klinike da rade po najboljim svetskim standardima i protokolima. Potrebno je napraviti kampanju o problemu infertiliteta u Srbiji i omogućiti dostupnije psihološko savetovanje parovima koji prolaze kroz proces VTO-a", objašnjava Simović, koji zaključuje da je potrebno dodatno rešavanje pitanja muškog steriliteta, tj. omogućavanje muškarcima da o trošku RFZO-a mogu da urade biopsiju ili TESA test.

SANJA ŠOJIĆ

11. TURNEJA SLOBODNA ZONA

U PREKO 40 GRADOVA U SRBIJI
april / maj / jun 2017.

Konferencija "Zelena Balkanika"

Električna vozila, budućnost u saobraćaju

Na Mašinskom fakultetu u Beogradu je u petak, 21. aprila, održana konferencija "Zelena Balkanika", pod nazivom "Električna vozila – Budućnost u saobraćaju". Na konferenciji, koja je održana u okviru Dana slovenačko-srpskog prijateljstva, prisutnim gostima je kroz prezentaciju i test vožnje specijalno predstavljen model BMW i3 vozila.

Na konferenciji je gostujuće predavanje pod nazivom "BMW viđenje mobilnosti budućnosti" održala i direktorka Delta Auto grupe Aleksandra Đurđević. Podsetimo, BMWi podbrend je ove

godine kompanija Delta Motors premijerno predstavila na Beogradskom sajmu, i tom prilikom dobila posebno priznanje za uvođenje automobila na električni pogon na tržište Srbije.

Projekat "Beograd – lider zelene mobilnosti" predstavlja deo "Zelene Balkanike", kojim će Hidria i automobilski klastar Slovenije sa brojnim međunarodnim partnerima i u partnerstvu sa mnogim

lokalnim firmama u svakoj zemlji jugoistočne Evrope, omogućiti zelenu mobilnost na auto-putu od Minhena preko Salzburga, Ljubljane, Zagreba i Beograda do Skoplja, i preko takozvane Zelene Adriatike do Podgorice, Tirane te preko Dubrovnika, Splita i Zadra do Kopra, gde se sprema pokretanje Inovativnog centra zelene mobilnosti, koji će da razvija visokotehnološka rešenja u te svrhe. ¶





Lično i personalno

Sećam se letnje večeri kad sam u vatrogasnoj prvi put čuo izraz "lično i personalno", zvučao je svečano, zvanično, overeno

Ne znam danas ni šta je bila vatrogasna, to je bila imenica, a ne pridev, menjala se po padežima nepreporučljivim za domaći ili pismeni zadatak, *di ideš – u vatrogasnu, di si bijo – u vatrogasnu...* Možda je bila sala, premda je to reč odveć pompezna za neveliku prostoriju u kojoj će na šifoneru stajati prvi opštenarodni televizor, tu ćemo, neki na drvenim stolicama, neki stoječki, kao i publika na stadionu uostalom, gledati "Partizan" kako pada pred "Realom".

U školi mi je personifikacija zvučala kao i industrijalizacija i elektrifikacija, bez kojih nema socijalizma; bio bih je kao i najveći deo školskog gradiva izručio zaboravu, da nije uhvatila toliko korena i u vanknjiževnoj zbilji. Chto takoe personifikacija? Pa kad neko kaže kako mi je most na Tamišu napravio Velja Ilić. Neki idu tako daleko da kažu: "Za ovo zahvali Velji Iliću!" Kakvom Velji, most je tu već bio, verovatno je stigla kakva doznaka iz dosadne Evropske unije, pa je most obnovljen, opravljen, ali zašto bih slušao kako je to učinio Velja Ilić?! Pa zato što bi, da nije bilo Velje, ti novci otišli u neku drugu, isto društvenu opravdanu svrhu, ali od koje ja lično i personalno ne bih imao ništa. Lično se i personalno takozvanom Velji pripisuje da je sa novcem koji nije njegov mogao da uradi nešto petnaesto, još malo pa kao ono sa Josifom Visarionovičem koji se slika sa školskom decom. ("Eto kako drug Staljin voli decu, a mogao bi, kad bi hteo, sve da ih poubija.")

Nije mi ništa napravio Velja, ni Sloba, ni kralj Aleksandar, ni car Dušan, ni Nemanjići, ništa oni nisu potrošili što nisu uzeli od svojih podanika ili što im nisu uskratili. Danas je isto tako: nema država ništa što nije nama otkinula od usta, ili što nam nije zakinula, ništa-ta!

Snima se serija o Nemanjicima, neka košta šta košta, da stanovništvo spozna staru slavu (nove ionako nema), da vidi od kakvih plemenitih ljudi potičemo, čak i mi koji nismo sa dinastijom bili u bližem krv. srodstvu... Čitam kako je taj i taj Nemanjić bio ponajveći zadužbinar, ima i reč za to, osoba koja zadužbinari, koja je takoreći zabrazdila sa zadužbinama, build addict, a odakle sve to?

Predsednik Vlade i Predsednik Republike, novo Sveto Dvojstvo u Srbiji, rekli su, lično i personalno, Njegovoj lično i personalno svetosti patrijarhu Irineju da će najveći hram na Balkanu biti završen do kraja Njihovog/ Njegovog (svepredsedničkog) mandata. Ovaj amanet se za mene namah okrenuo naglavce: "Ostaću na vlasti sve dok Hram Sv. Save ne bude potpuno i zanavek završen!"

Nije li ovo preteća poruka? – Dobro, ne mora da bude, svetovni poglavar je, hoteći da obodri kolegu iz čarobnog sveta vere, rekao da će najveća, reprezentativna

bogomolja (kakva ideja!) i turistička kak se veli atrakcija biti završena u narednoj petoljetki. Da, biće da su to Predsednik želeli da kažu, ali se ja ni sa tim ne slažem.

Crkva je, još uvek, gle, odvojena od države, i vladar ne sme da iz zajedničke kasice presipa novac u crkveni tasić! – Čekaj, kako ne sme!? Pa ima sigurno neki zakon o verskim zajednicama gde piše koliko dukata i koliko srebrnjaka pripada Svetoj materi, nešto ide i za džamije, za sinagoge, pa i za Rimokatoličku crkvu, sa kojom nismo baš iskusrani, platićemo i da neko živopiše Stepinca...

Verovatno je tako, ali se, lično i personalno, ni sa tim ne slažem, meni bi srce bilo na mestu kad bi Republika Srbija kazala: "Braćo i sestre, poštovano sveštenstvo i jednako mi draga, svekolika, premda raznoverna pstvo! Osiromašila sam toliko da voljene crkve moram sve do jedne uputiti na samofinansiranje: od Prvog maja, Međunarodnog praznika rada, gledajte šta ćete! Ugledajte se na kockarnice, kladionice, menjačnice i na ostale privredne grane, i znajte da ćete porez na nekretnine, prihode i promet morati da plaćate kao i ma koje drugo pravno lice. Amin. Enter."

To bih voleo da čujem u pola osam na RTS-u, a onda, na propovedi u crkvi da slušam paroha kako vernike podgovara da ne plaćaju pretplatu: "Braćo i sestre, država nam je, kao što znate, okrenula leđa, zavisimo, i mi sluge Božije, i svi hramovi Gospodnji, od vaše dobrote i od vaše dobrostojećosti. Reč Gospodnju možete ovde čuti svake nedelje i o svim blagdanima, a ono što vam država obznanjuje preko svoje televizije ne morate ni gledati, a pogotovo ne morate to svakog bogovetnog meseca da plaćate: znaćete i bez nazovi Javnog servisa kako vam je i kakvi vas dani u ovom varljivom svetu očekuju."



Umesto svega toga, slušam javno i svečano obećanje vladara da ću biti oštećivan sve dok central'naia cerkov' ne bude cakum-pakum. Možda ćemo, u jeku snimanja serije o Nemanjicima, na fresci dobiti živopisanog novog velikog zadužbinara, gde će pod oreolom biti svudprisutno lice sa osmehom tajanstvenijim i od Đokondinog, gde se prepliću bol, samilost i samoljublje... Pa dobro, negd. ministar vojske (Sv. Bata) već je ovekovčen u svojoj crkvi, ali mislim da je bogomolju potpomogao ili sazidao ličnom i personalnom ušteđevinom, da, ali šta ako su Predsednik odlučili da svoju petogodišnju apanažu kompletnu preumere u kasu spc?

V takom sluchae povlačim reč, povlačim pasuse i znače interpunkcije.



Jezik nije mentalni

“Već samo ukazivanje na ono što je očigledno – to da nam je jezik zajednički, pokazuje cilj Deklaracije, a on bi se, najjednostavnije rečeno, mogao svesti na vraćanje jezika u ontološki prostor gdje se u jeziku misli, a ne mrzi ili razdvaja, kako je to slučaj u njegovoj ideološkoj zloupotrebi”



Foto: Dnevni Avaz / Fuad Foco

Jeziki kriterijum kao odrednica etnonacionalne pripadnosti izraženiji je u Bosni i Hercegovini nego što je u Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji: insistira se na razdvajanju četiri standardne varijante policentričnog jezika, što dovodi do niza negativnih društvenih, kulturnih i političkih pojava. Deklaracija o zajedničkom jeziku ("Vreme" 1369, 1370, 1371, 1372) potpisana u Sarajevu 30. marta, reakcija je na takvo stanje i pokušaj da se ono promeni. Dr Enver Kazaz, profesor književnosti Filozofskog fakulteta u Sarajevu i publicista, jedan je od potpisnika ove Deklaracije i u javnosti veoma prisutni protivnik jezičke i svake druge segregacije i diskriminacije.

“VREME”: Prošlo je mesec dana od potpisivanja Deklaracije o zajedničkom jeziku. Kakve su reakcije javnosti u Bosni i Hercegovini, šta vam kažu ljudi iz vašeg bliskog okruženja – na primer kolege i studenti?

ENVER KAZAZ: Može se reći da su reakcije najvećim dijelom pozitivne. To se prije svega ogleda u velikom interesu medija. Oni su objavljivanje Deklaracije pratili danima, a svaki iole važniji medij je donio izvještaj sa pres konferencije na kojoj je ona predstavljena. Jedini mediji koji su negativno predstavili Deklaraciju su politički magazin "Stav" i bosanskohercegovačko izdanje "Večernjeg lista". "Stav" važi kao organ vladajuće bošnjačke političke partije na čijem čelu je Bakir Izetbegović, a njegov izdavač finansiran je, prema tvrdnjama onih upućenijih, turskim novcima. Zato se u ovom magazinu afirmiraju politički potezi Taipa Erdogana i Bakira Izetbegovića, a sadržaji su takvi da nerijetko pomislite kako je to turska novina na bosanskoj varijanti zajedničkog policentričnog jezika. "Večernji list" je dnevna novina HDZ-a BiH, pa je po ugledu na negativan prijem Deklaracije u vrhu HDZ-a Hrvatske i desničarskim medijima u toj zemlji ne napao već prešutio njeno objavljivanje. Važno je napomenuti da se nijedan političar nije negativno izrazio o Deklaraciji, a nekolicina njih, prije svega oni iz Demokratske fronte koju predvodi Željko Komšić, svojedobno član Predsjedništva BiH, javno su je podržali i potpisali. Sudeći po tome može se očekivati da će ova partija u svom programu operacionalizirati

kazamat

stajališta iz Deklaracije i pokušati ih provesti u institucijama sistema. To bi za BiH bilo od neprocjenjive važnosti.

Vratimo se, za trenutak, na negativne reakcije. Svega dva novinara, Filip Mursel Begović i Hamza Ridžal, napali su u "Stavu" Deklaraciju kao srpski nacionalistički projekt kojim se nastoji ukinuti bosanski i vratiti srpskohrvatski jezik. Drugi kritičari u "Stavu" nisu joj odrekli dobre, čak plemenite nakane, ali jesu preispitivali njenu naučnost. S novinarskim dvojcem Begović-Ridžal upravo vodim žestoku polemiku na stranicama portala "Prometej", pokazujući sav besmisao njihovih tvrdnji.

Akadska zajednica pak najvećim dijelom se pohvalno izrazila o Deklaraciji, a jedan broj univerzitetskih profesora ju je i potpisao. Samo su dvojica lingvisti napali stajališta Deklaracije. Miloš Kovačević, Bosanac koji predaje na beogradskom univerzitetu, izjavio je kako ona ugrožava srpski, a Dževad Jahić rekao je da ona ugrožava bosanski jezik i ruši temelje Bosne i Hercegovine. Zanimljivo je da se obojica lingvisti služe istim argumentima u njenoj osudi. Naime, Kovačević svoju paranoju zasniva na ideološkom stavu prema kojemu je standardni jezik osnova izgradnje nacije, baš kao i Jahić. Poznate su te ideološke fantazme identitarnih politika koje jezik vide isključivo kao sredstvo ideološke moći i izgradnje rigidnih formi nacionalnog identiteta, a vlastiti standardni jezik poimaju kao osnovu mentalne okupacije podanika. Nije teško ovdje prepoznati Gramšijevu postavku o hegemoniji kao nereguliranoj modelu vladanja, gdje se nastoji ideološke naracije pretvoriti u tobožnje naučne činjenice. Na toj osnovi se u hegemoniji i gubi razlika između nauke i ideologije, a ova druga se hoće, kako bi rekao Teri Iglton, nametnuti za savremenu mitologiju.

A studenti? Pa oni, uz vrlo rijetke izuzetke, u BiH o svemu šute i povijaju se za moćnicima. Ne zaboravite, da je predsjednik Studentskog parlamenta Univerziteta u Sarajevu tražio da se studenti oslobode svih obaveza u vrijeme džume, a Senat Univerziteta dao preporuke da se tada ne drže ispiti i nastava. Međutim, otpor toj

većini u onom liberalnom dijelu studenata je veliki i sve izraženiji. Oni Deklaraciju doživljavaju kao širenje prostora slobode. Zbog toga je njen značaj za učenike i studente u BiH neizmjerljiv.

Deklaracija afirmiše različitosti, smatra opravdanim što se zajednički jezik negde zove bosanski, a negde crnogorski, hrvatski, odnosno srpski. Šta je u tome navelo deo javnosti da kritikuje Deklaraciju?

"Nacionalizam je pre svega paranoja", upozoravao je Kiš, a negativne reakcije na Deklaraciju pokazuju da se paranoja pojavljuje i kao zaštita interesa, kako elite na vlasti tako i onih u njenih službenika razmještenim pod aliserovski shvaćenim ideološkim aparatima države. Zašto bi se nacionalistički orijentirani lingvisti odrekli privilegija koje im donosi jezik kao političko sredstvo? Samo tako oni mogu i dobro zarađivati od svoje kvazinauke i samo tako oni mogu igrati neke važne društvene uloge. Kao afirmacija različitosti, Deklaracija je vodila računa o simboličkom značaju jezika, njegovoj povijesnoj i kulturnoidentitarnoj ulozi. Zbog toga i jeste ispoštovala pravo svake nacije i države da standardizira jezik u skladu sa vlastitim shvaćanjima. Baš kao što iz tih razloga njeni autori i potpisnici nisu željeli imenovati zajednički policentrični jezik. To je u povijesti standardizacije jezika na ovim prostorima do sada najliberalniji stav, i svakako zahtjev za paradigmatički preobražaj sadašnje prakse rigidnog koncipiranja pravopisnih normi. Nacionalizam je u pravilu monofonijska ideologija koja nacionalnu drugost gleda isključivo kroz neprijateljski okular. Takav pogled ne može priznati razlike i uvažiti ih kao bogatstvo u zajedničkom jeziku, nego mora insistirati na purističkom pristupu jeziku. Paranoičan u osnovi on neprijatelja vidi u jezičkoj razlici, zato i jest jezik iz sredstva komunikacije pretvorio u aparat mržnje, ukinuvši njegovu ontološku i gnoseološku dubinu i kreativni potencijal u umjetnosti riječi.

Kako je došlo do toga da jezik, dakle sredstvo komunikacije, postane sredstvo ideologije koje je ona zloupotrebila kao sredstvo razdvajanja?

Oni koji znaju način na koji funkcionišu hegemonistički oblici vladanja vrlo lako mogu objasniti zašto jezik funkcionira u ovdašnjem, a pogotovu bosanskohercegovačkom obrazovnom sistemu, kao sredstvo ideologije bazirane na međunarodnoj mržnji. Tokom 19. stoljeća i ranije jezik je služio kao topos južnoslavenskog zbližavanja, jedinstva, pa i međunarodne solidarnosti i ljubavi. Imperije koje su vladale ovim prostorima, Osmansko carstvo pa Austro-Ugarska monarhija, u jeziku su vidjele sredstvo pokoravanja, pa su baš zbog toga južnoslavenske nacije u njemu gradile utopiju nacionalne slobode i različite tipove ideologije jugoslovenstva. Devedesete godine prošlog vijeka donijele su obrat u takvom poimanju jezika, pa je nacionalizam u njemu vidio oblik negiranja drugih. Negdašnje sredstvo čežnje za slobodom postalo je oružjem za negiranje drugih. Poslije krvavih južnoslavenskih ratova, jezik služi za uspostavljanje što veće međunarodne distance i što veće razdvajanje. Deklaracija, zalažući se za liberalizaciju normi i insistiranjem na zajedničkom jeziku i njegovoj policentričnosti, nastoji ga tretirati kao most koji povezuje, a ne razdvaja ovdašnje nacije. Već samo ukazivanje na ono što je očigledno – to da nam je jezik zajednički, pokazuje cilj Deklaracije, a on bi se, najjednostavnije rečeno, mogao svesti na vraćanje jezika u ontološki prostor gdje se u jeziku misli, a ne mrzi ili razdvaja, kako je to slučaj u njegovoj ideološkoj zloupotrebi.

Izjavili ste da će Deklaracija naročito dobro doći u Bosni i Hercegovini, gde su jezici postali "bedemi preko kojih pucaju čuvari nacionalnog identiteta". Kako to konkretno izgleda? Molim vas objasnite na primerima iz života.

BiH je premrežena nacionalizmom koji se kapilarno proširo na sve aspekte svakodnevnog društvenog života. Dejtonski sporazum previdio je takva ustavna rješenja prema kojima je BiH zemlja nedovršene rata i nedovršive države. Istodobno s tim obrazovni sistem viđen je isključivo u funkciji izgradnje rigidnih, arhaičnih, antimodernističkih, klerikaliziranih, militantnih, te paradoksalno fobičnih i paranoičnih nacionalistički utemeljenih formi nacionalnog identiteta. Školstvo kao ideološki aparat države nužno je obilježeno diskriminacijom, segregacijom, ali i

asimilacijom na osnovu jezika. Nije to slučaj samo sa negiranjem prava na imenovanje bosanskog jezika u Republici Srpskoj. Na svakom pedlju teritorije BiH nacionalne većine diskriminiraju i asimiliraju pripadnike manjina. Učenik Srbin u Sarajevu ili Mostaru nema mogućnost za učenje svoga jezika, jer naprosto ne postoje uvjeti za održavanje nastave na srpskom jeziku. Isti je slučaj sa Bošnjacima u kantonima sa hrvatskom većinom i obratno. Zato je u jeziku nastavljen onaj nedovršeni rat, a zajednički policentrični jezik u institucijama sistema doveden u babilonsku situaciju. Dokumenti se štampaju na tri standarda zajedničkog jezika, a funkcioneri kao čuvari nacionalizma traže prevođenje sa srpskog na bosanski ili hrvatski i obratno. Nacionalističko ludilo tu pokazuje svoju sklonost ka grotesknim modelima života dok se na fakultetima školuju inženjeri dječijih duša kojima je cilj da ih iz prostora nevinosti prevedu u nacionalistički geto. Zato je naša Deklaracija najpotrebnija BiH, gdje budi nadu da razum može prevladati mržnju u jeziku.

Budući da označava paradigmatški obrat u pogledu na standardizaciju jezika, uvjeren sam da nakon nje stvari u ovdašnjim praksama standardizacije jezika naprosto više neće biti iste. Ako ništa drugo, nacionalistički lingvisti više neće moći javnostima u četiri države gdje se govori istim jezikom nametati svoje skućene stavove. A to znači da će se pravopisne norme nužno dekontaminirati i preći u svoje liberalne forme. Uostalom, književnost je poslije krvavih ratova izbrisala standardojezičke granice, baš kako je to učinila i s onim administrativnim. Jedan jezik, jedan književni prostor sa svim razlikama i pravima na različito imenovanje pokazuje da nalog univerzalnih vrijednosti pobjeđuje isključivost onih partikularnih. Jednostavno rečeno, čitaocima zanimaju dobre knjige, a ne pravopisne norme. Jezik umjetnosti, ako je ona istinska, uvijek ruši granice, nacionalizam živi od njih. Prema tome, nema tog državnog zakona, nacionalističke zabrane ili nekog tabua koji će spriječiti stvaralačku komunikaciju u zajedničkom policentričnom jeziku.

U kom segmentu društva je lingvistički nacionalizam najpogubniji?

Obrazovni sistem je bez sumnje najranjiviji od svake, pogotovu od

nacionalističke ideologije. Generacije mladih izložene su njegovim naracijama u obrazovnom sistemu, gdje se one zahvaljujući akademskim nacionalistima pretiču u tobožnje čisto, ideološki neutralno znanje. Kao vrijednosni partikularizam, nacionalizam je istodobno i provincijalizam, pa generacije mladih ljudi obrazuje u nekoj vrsti mentalnih geta. A to znači da se namjesto širenja horizonata znanja i razvijanja kritičkog mišljenja, u ovdašnjim obrazovnim sistemima nastoji izvršiti mentalna okupacija mladih od strane nacionalističke moći. Zato ovdašnje univerzitete, igrajući se u jeziku, počesto nazivam uniZVERitetima i sve(M)učilištima. Segregacija u obrazovnom sistemu u BiH pokazuje da je nacionalizam osobeni rasizam, pa imamo u multietničkim gradovima djecu kao *bijele crnce*. Pobuna srednjoškolaca u Jajcu protiv takve školske prakse dokazuje da je nacionalizam iscrpio svoj narativni i simbolički kapital. To ne znači da će on nestati sa društvene scene, ali bez sumnje sugerise početak njegove simboličke i narativne krize. Ako je Deklaracija imalo pomogla u tome, onda sam ponosan na njene autore i potpisnike.

Kako implementirati Deklaraciju u praksu?

To je najteže pitanje. Ne zavisi gotovo nikako od potpisnika Deklaracije mogućnost njene primjene u obrazovnom sistemu ili nekom drugom segmentu društva. Naravno, ona poziva političke subjekte i institucije društva da njena stajališta operacionaliziraju u društvenim praksama. Ono na šta ona upućuje jeste mogućnost liberalizacije pravopisnih normi i zasnivanje modela interkulturnog obrazovanja. Takav model obrazovanja riješio bi sve probleme, pogotovu u višenacionalnim zemljama. Gotovo sigurno bi on u BiH proizveo nove društvene vrijednosti, u sve četiri zemlje u kojima se govori našim jezikom otpočeo bi izgradnju postapokaliptičnih vrijednosti mira i *politika prijateljstva*, kako bi rekao Derida. Bio bi to povratak u onaj jezik u koji su u vrijeme porobljenosti južnoslavenske nacije polagale utopiju svoje slobode. Samo što bi sad namjesto nacionalne slobode, koja je tu, u državama, u jezik bila položena sloboda kreativnog uma, ontološki horizont u kojem se otkrivaju njegove neslućene mogućnosti. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Prozbor o

Pre nedelju dana preminuo je Raša Popov, dečji pisac, glumac i novinar. Tim povodom objavljujemo tekst Ljubivoja Ršumovića napisanog povodom nagrade "Dositej Obradović" Raši Popovu

Pristrasan, dabome, ali sa najvećom mogućom odgovornošću i obavezom da tu pristrasnost opravdam, ja tvrdim da je Raša Popov – osamdesetdvoletno dete! Ne, nije on podeti-njio, nego je teškim, a plodonosnim, novinarskim i literarnim radom dorastao do tog dostojanstva!

Radivoj Raša Popov, jedan je od trojice braće Popov iz banatskog sela Mokrina. Najstariji Dušan, enciklopedista, baktao se i politikom i društveno korisnim radom, Laza, pčelar, bio je borac protiv agresivnog hlorofila u Talambasu, nadomak Beograda, i najmlađi, Radivoj, sa imenom koje slavi i rad i radost, i sa nadimkom Raša, dobio je od milošte, kao majčinski, banatski deminutiv, koji tek kad se izgovara onako malo otegnuto, lalinski, označava pravog Rašu Popova! Trebalo bi ih uvek pominjati zajedno, makar zbog toga što su u detinjstvu, dakle u dobu kada se formira ličnost čoveka, zajedno brojili rode i laste koje doleću sa juga u Mokrin. To mladalačko brojanje vesnika proleća veličanstvena je metafora o bratskoj slozi u Rašinoj knjizi *Bio sam srećni konj*.

Roditi se u Mokrinu, a baviti se pisanjem, moglo je za Rašu značiti i otežavajuću okolnost, jer je u Mokrinu, godinu dana pre Raše, rođen i Miroslav Mika Antić, takođe omamljen jezikom, takođe hranjen novinarskim hlebom, takođe zainaćen da prvo pobedi sam sebe, i pronađe svoj pesnički jezik, takođe osposobljen maštom i lakokrillim talentom kao i Raša.

Dakle, rođen na onoj strani Banata, na kojoj je rođen i Dimitrije Obradović, u radoznalosti nazvan Dositej, Raša Popov se i kao novinar i kao literarni stvaralac upregao u nimalo gospodске čezze prosvetiteljske i stvaralačke, najpre narodu

Raši Popovu

Foto: Tanjug



televizijskom otkrivajući tajne nauke, a onda mladim ljudima – fenomene jezika srpskog, i poezije, koja je cvet jezika, kako kaže Isidora Sekulić. I nauku i poeziju on je učinio dostupnim i dostojnim običnog čoveka, svejedno mladog ili starog. Njegova *Zadimljena istorija* je recept za lečenje od sklerotične istorije koja se predaje u školama. Njegovi *Mali zeleni* su prst u oko mistifikatorima koji padaju s Marsa pokušavajući da nas ubede da nismo sami u svemiru. Ali, njegove *Vilinske bajke* su obrazac, strateški literarni plan i primer, kako se danas takmičiti sa Andersenom, Krilovim i braćom Grim.

Kad se kaže da je pisao bajke, i kad se to uporedi sa stranim velikanima, misao nas neminovno odvede i na našu Grozdanu Olujić, koja opravdano slovi kao naš najuspešniji savremeni bajkopisac. Ali, odmah se zapitamo i šta se to još može izumeti pod nazivom bajke? U dve Rašine knjige, *Bajke za 21. vek* i *Opasne bajke* mogu se prepoznati novi izumi. Imena princeza i ostalih ličnosti su savremena srpska imena, njihovo ponašanje je, samim tim, prilagođeno savremenom pričalačkom folkloru, dakle jeziku i manirima. Gotovo sve bajke nose u sebi notu pedagoške ispravnosti, ali izrečenu kolokvijalnim, ponegde šatrovačkim jezikom. Na primer, kada piše o usamljenoj princezi, koju majka carica

uči da ne govori, kako govore necarska deca, proste reči, kao recimo "idi u dupe na vašar", princezi se to dopadne i ona počne da ponavlja te reči. Tako carica majka nauči princezu da govori ružne reči. Raša, bajkopisac, hoće da poruči čitaocima da se deca najubedljivije i najuspešnije vaspitavaju, ne zabranama, grdnjama i batinama, nego ličnim primerenim primerom. Prilika je da se pohvalim da i ja tako mislim. U romanu *Vid iz Talambasa* ja u budućnosti vidim jednu modernu raskošnu visoku školu, koju sam nazvao "Bezobrazovna ustanova Raša Popov".

Poezija Raše Popova je odevena u njegov volšebnički jezik, prepoznatljiv uveliko i bez njegovog potpisa, što je znak pesničke zrelosti. Očišćen potpuno od deminutiva i patetike to je "jezik svetlosti, jezik ljudi, nisu li to dva tkiva sunca", kako sam piše u ciklusu *Zemljano*. Svest da sve što je stvoreno – može biti i rastvoreno, on definiše u pesmi 1971: "Izgorećemo to znam ko u Pompeji/ Čutanje strašno ostaje za nama..."

U predgovoru knjizi *Peta vizija* (izdavač Orfeus, Novi Sad, 2003) recenzent Vujica Rešin Tucić piše: "Lucidni poetski um Raše Popova danas je jedan od najusamljenijih umova srpskog jezika", pa nastavlja: "Nema te teme koja se ne može opevati u poeziji Raše Popova nezaboravnim i

očaravajućim slikama iz najzabitijih su-terena srpskog jezika. Sve je to pravi uni-katni ručni rad majstora pesmopisca..."

*Moja duša je staro vino bez pretakanja
Komad bajatog hleba gutanog bez
žvakanja*

*Moja duša je svoj sopstveni vrug
krvopija*

Sama sobom narcisoidno se opija

Tako peva Raša u pesmi *Moja duša*.

U njegovim kalamburima, pored pro-ročke dijagnostike, ima ubistvene, urne-besne ironije i satire, koja trezni i najpi-janijeg ljubitelja poezije. Evo još primera:

*Kad se vlastodršci na banketu nađu
Svi preziru ludu onu što štrajkuje glađu
Medijima rđav primer za fotose dade
Kvari dobru volju svih članova vlade!
A sem toga uzrok šta je gladošnjinog
bunta?*

*Opština mu ne da džidžama da munta!
Zbog torbarskog ovog fanatičnog čefa
Dostići nas može strašni prekor*

em em efa!

(IZ PESME PASIJA SITNOG TORBARA)

Čak i u stvaralaštvu za mlade ljude, (kao Konfučije nazivaše decu), Raša Popov vatreno propagira igru rečima, učeći ih da apstraktno misle, jer ovaj vidljivi svet, koji sa naše tačke gledišta ima četiri strane: istok, zapad, jug i sever, može se posmatrati i sa dve tačke koje nemaju te orijentacione strane. On samouvereno smatra da će mladi ljudi najbolje znati šta je pravo u životu, ako ih naučimo da je pravo – pokvareno krivo!

Popularnost kod mladih ljudi sticao je tridesetogodišnjim kreativnim učešćem u 165 epizoda televizijske serije *Fazoni i fore* i 46 epizoda serije *Šešir bez dna*.

Ovih godina, kada se život u Evropi zasniva na gubljenju vremena, čemu se Srbija oduševljeno priklanja, prava je dragocennost imati jednu ovako plemenitu pojavu u liku i obliku Raše Popova, i mogućnost da se taj rad i ta pojava dostojno uvažava i nagrađuje.

Na kraju, jednu od najlepših biografija Raše Popova napisala je Dijana Topolac, Rašina kćerka, potpisujući očev portret koji je sama nacrtala: "Moj otac, pisac pesama i priča za nas, svoju decu, za svoje unuke i za ceo svet!"

LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ

Čovek razgovora

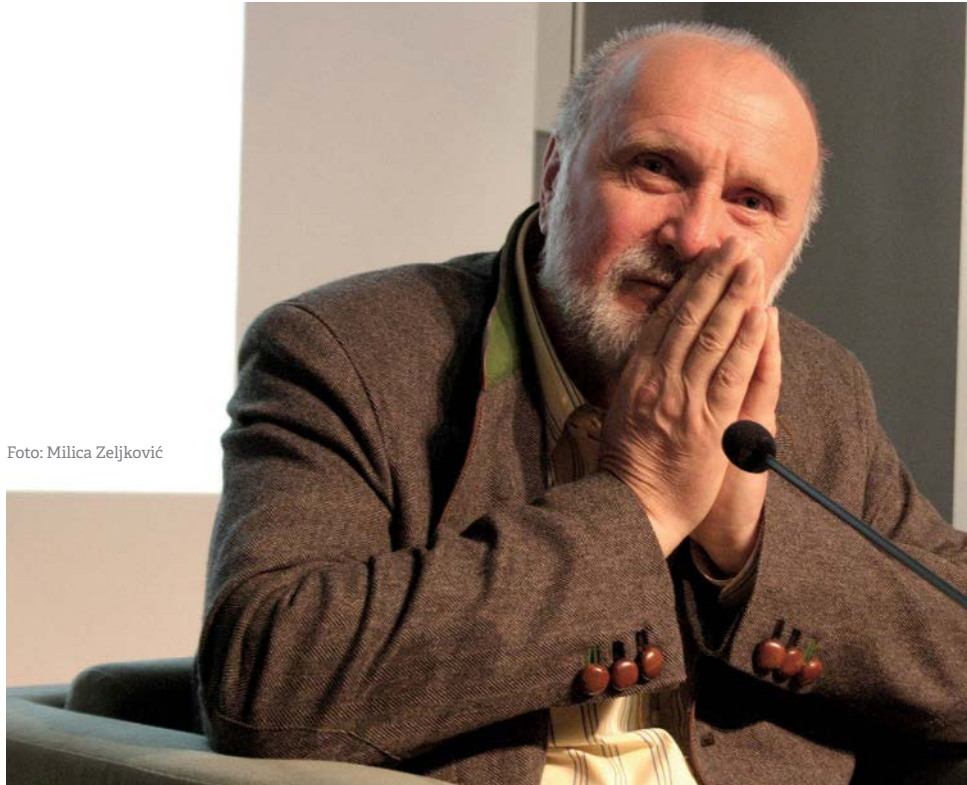
Nedavno je i u Beogradu, nakon Berlina, Sarajeva i Zagreba, promovisana trilogija *Što pepeo priča* Dževada Karahasana. Njen izdavač je Bulevar iz Novog Sada. *Što pepeo priča* je omaž jednom od najznačajnijih ljudi srednjeg veka, Omaru Hajjamu, matematičaru, astronomu, filozofu i pesniku koji je živio između 11. i 12. veka u Persiji, a pre svega je omaž sarajevskoj Nacionalnoj i Univerzitetskoj biblioteci, poznatoj Vijećnici, koja je fosfornim granatama spaljena avgusta 1992. godine.

Dževad Karahasan je bio dramaturg u Zenici, Sarajevu i Salcburgu, predavao je na univerzitetima u Sarajevu, Salcburgu, Getingemu i Berlinu. Autor je romana *Istočni divan*, *Šahrijarov prsten*, *Sara i Serafina*, *Noćno vijeće*, pripovedaka *Kuća za umorne* i *Izveštaji iz tamnog vilajeta*, te knjiga eseja *O jeziku i strahu*, *Dnevnik selidbe*, *Knjiga vrtova*. Knjige Dževada Karahasana su prevedene na 15 jezika, i donele su mu brojne međunarodne nagrade. Beogradska promocija knjige *Što pepeo priča* bila je u UK "Parabrod".

"VREME": Kako ste otkrili Omara Hajjama? Zna se da ga je Evropi predstavio britanski pesnik Edvard Ficdžerald 1860. godine.

DŽEVAD KARAHASAN: Moja lična historija sa Hajjamom izgleda ovako. Kao student druge godine u Sarajevu slučajno sam došao do prepjeva Hajjamovih rubajija koji je napravio Safvet-beg Bašagić, bosanski pjesnik, intelektualac, s kraja 19. stoljeća. I, ostao sam bez riječi. Rubaije su kratke pjesme od četiri stiha. Tako duboko, doslovno bezdano očajanje, s toliko humora izraziti, mislim da je zaista podvig. To me je navelo na to da počnem manijakalno tražiti sve Hajjamovo, i sve o njemu. I to je trajalo godinama. Tako sam, naravno, došao i do Edvarda Ficdžeralda. Negdje polovinom 19. stoljeća Hajjam je na Istoku potpuno nepoznat kao pjesnik. Njega slave kao matematičara, astronoma. Ficdžerald je slučajno u bazaru kupio neku teku i u svom apartmanu počeo čitati. To su bile Hajjamove rubaije. Na brzinu se spakovao i odjurio u London da

Foto: Milica Zeljković



bolje nauči persijski. Prevede ih, i to postane svjetski hit, širom engleskog jezika osnivaju se klubovi poštovaoca Omara Hajjama. Edvard Ficdžerald je bio dobar pjesnik. Ne veliki, ali zaista ne ni loš. Njegovo najviše pjesničko dostignuće je prepjev Hajjama. Priča se ponavlja u Sarajevu, pedesetak godina kasnije. Safvet-beg Bašagić ide kući s posla. Vidi kako se prodaje ostavština nekog čovjeka koji je umro bez potomaka. On mora, on je obavezan tu nešto kupiti, jer sve što se zaradi ide u kuhinju za siromašne. Pogled mu padne na jednu teku. Stvari koje se tu nude nemaju cijenu, dajete koliko vam od srca ide. Dođe kući, počne čitati, i ostane nijem. On te pjesme prepjeva. Safvet-beg Bašagić nije bio veliki pjesnik. Nije bio loš, ali zaista nije ni veliki. Najbolje što je kao pjesnik uradio bili su ti prepjevi. Ja sam se zanosio mišlju da napišem tekst koji bi bio kombinacija eseja i pripovijetke pod radnim naslovom *Hajjam i njegovi prevodioci*. O Hajjamu kao umjetniku razgovora. Jer ako jedan pjesnik drugim pjesnicima omogućuje da postignu velike pjesničke rezultate prevodeći njega, pa biće da je

to čovjek razgovora. Nisam uspio, mnogo puta sam pokušao, ali nije bilo dobro. Ali je opsesija Hajjamom ostala, i dalje sam čitao sve što sam mogao naći njegovo, i o njemu. To je jedna od onih bolesti, na rubu ludila. Ja imam nekoliko pisaca koje bih prije nazvao svojim bolestima, nego svojim velikim ljubavima. I tu spada Hajjam.

Da li ste na svesku Bešagićevog prepjeva možda naišli u Vijećnici, u sarajevskoj Biblioteci?

Nisam, našao sam je u jednoj antikvarnici koje također više nema. I naravno, upravo zato je moj roman o Hajjamu omaž biblioteci u kojoj sam našao mnogo tekstova o njemu. Sretna okolnost za Vijećnicu, kako mi zovemo Biblioteku, jeste to što je Bosna bila na neki način Sibir Osmanskog carstva, tamo se slalo nepoželjno, mnogo onoga što ortodoksiji nije baš milo. I sve to dospijevalo je u Vijećnicu. A Hajjam je uvijek bio negdje na rubu onoga što se može tolerirati, njegova duboka skepsa, potreba da zna i razumije, njegove pjesme koje su često razgovori s Bogom. On Boga pita – zašto si mi dao potrebu da znam, ako mi ne dozvoljavaš

“Ta igra nesporazuma između Zapada i Istoka koje neko možda namjerno izaziva, ili se oni sami proizvode – ne znam, nije moje da to tumačim, ali u svakom slučaju nam strahovito škodi”



bilo šta od onoga što je bitno, kako mi možeš osporavati ekstazu, ako je ekstaza jedini put do tebe? U vremenima fundamentalizama, Hajjam je uvijek bio nepoželjna osoba, tako da nije slučajno da je ova Bašagićeva teka sa pjesmama Hajjamovim ostala upravo u Sarajevu, i nije nimalo slučajno da je o njemu bilo toliko priloga u toj biblioteci.

Trilogiju *Što pepeo priča* završavate napomenom u kojoj u Norveškoj, 2008. godine, Juso Podžan Livnjak objašnjava da je pisao knjigu o Hajjamu kako bi sačuvalao deo blaga izgorelog u Vijećnici. Knjige, dakle, iako su nestale, žive u ljudima.

Tako je. U romanu *Majstor i Margarieta*, koji sam čitao bar pedeset puta, opsesivno se ponavlja rečenica “Rukopisi ne gore”. I sve što je jednom izgovoreno – ostaje, sve što je jednom napisano – ostaje. Jer duh ne možete spaliti. Ostalo je hiljade mladih ljudi koji su u Vijećnici sticali prva iskustva čitalačka, prva ljubavna iskustva, prva ljudska iskustva. Ja mislim da je upravo taj san o neuništivosti duha meni i otvorio ovu knjigu.

Kakav je Hajjamov svet? Zašto bi savremenog čitaoca zanimala priča iz 11. veka?

Epoha u kojoj je Hajjam živio šokantno je ličila na našu epohu. To je vrijeme fundamentalista i fundamentalizma. Da definiramo: za mene je fundamentalista čovjek koji hoće da iz religije, svijeta, ljudskog života, izbriše sve nejasno, nesigurno, sve nerazumljivo, zbunjujuće. Fundamentalist je čovjek koji nema više vjere, a ima malo znanja, i pokušava s to malo znanja nadoknaditi vjeru. Fundamentalista je čovjek koji od svega na svijetu ozbiljno uzima samo svoj interes. To je Hajjamova epoha, to je i naša epoha. Na Zapadu počinju Križarski ratovi. Sveti Bernard de Klervoa, svetac katoličke crkve, govori u jednoj propovijedi “kršćanin traži svoju slavu u smrti nevjernika”. Težu uvrijedu kršćanstva nije izgovorio nijedan mrzilač kršćanstva. Imate na jednoj strani strah od svega nejasnog, nepoznatog i želju da se to ukloni, i imate na drugoj strani mnogo militarizma i juristereja. Doslovno kao danas. Ta zapanjujuća sličnost naših epoha otvorila mi je Hajjama i svu njegovu zbunjenost pred svijetom. Okružen ljudima koji imaju same odgovore, on jadan ima sama pitanja.

Izjavili ste da ste u Hajjamu našli sagovornika. Kako?

Ako se smije porediti malo s velikim, ja ću vam navjesti jedan primjer: 1804. godine, mislim 7. juna, Gete dobiva prepjeve Hafeza Širazija i u njemu otkrije sugovornika. Svuda oko njega pjene ljudi od arogancije, antiislamske histerije, priča se kako Evropa mora konačno civilizirati barbare, i Gete u Hafezu Širaziju prepoznaje čovjeka koji zna da je mnogo bitnije pitanje šta je ono što svijet drži na okupu, nego pitanje ko će koga okupirati. Ko će vladati. Eto tako je meni Hajjam sugovornik. Velika korist od toga što neko ima vojsku, kad nas ljubav mnogo efikasnije brani od zla nego sva moć! I Hajjam je to znao. Zato sam ja u ovoj knjizi o njemu, a u njoj su gotovo sve ličnosti istorijske ličnosti, dodao izmišljene likove Hajjamove obitelji da bih mu dao zaštitu od

svijeta preko ljubavi – ja sam doslovno napisao knjigu o spasonosnoj moći ljubavi. Hajjam je znao da je pitanje početak saznanja, da učimo radi toga da bismo bolje shvatili koliko ne znamo. Kad izgubimo sposobnost da se čudimo, prestali smo saznati. Kad izgubimo sposobnost da budemo naivni, prestali smo se radovati. Kad izgubimo pitanja, mi smo mrtvi samo što to još nismo otkrili. I u tom smislu je meni Hajjam sugovornik. Jer, književnost je razgovor. Ja pišem iz sna, iz želje da nađem dobrog sugovornika. Knjiga živi, postala je stvarna, ako ste vi u nju proicirali svoja iskustva, osjećaje, pitanja. Vi ste koautor.

Što pepeo priča skreće pažnju na islam, u vreme kad muslimani, pa i ostalo s njima u vezi u Evropi i Americi nije dobro došlo. Kako je vama u toj situaciji?

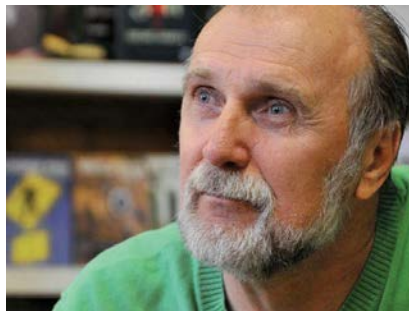
Ima Vasko Popa jednu pjesmu koja otprilike glasi ovako: “Sa jedne strane teče vreme, sa druge strane teče vreme, a ja stojim na suvom.” Sve češće mi ta pjesma pada na um kad pokušavam ljudima objasniti svoju situaciju danas, muslimana koji živi na zapadu, školovao se u gimnazijama i na univerzitetima zapadnog tipa pa zapadnu kulturu osjeća kao svoju. Ako bih pokušao zloupotrijebiti Popinu sjanu pjesmu da opišem svoju situaciju, ja bih rekao ovako: “Istočno od mene širi se strah, zapadno od mene širi se strah, a ja cvokoćem duplo.” S tim da je i taj sudludi duboki strah Zapada od muslimana manifestacija fundamentalizma jer njih, prije svega, zbunjuje to što su ovi religiozni, što vjeruju. Šta danas sa čovjekom koji vjeruje? S druge strane, muslimani se boje zapada, a ne pristaju vidjeti da ako hoćete upoznati klasičnu kulturu muslimana, vi morate ići na Zapad. E ta igra nesporazuma koje neko možda namjerno izaziva, ili se oni sami proizvode – ne znam, nije moje da to tumačim, ali u svakom slučaju nam strahovito škodi. Ima jedan sjajan Geteov stih u kojem kaže: “Orjent i Oksident se više ne mogu odvojiti.” To je sigurno živa istina. Ako mi dozvoljavate jednu slutnju, ova moja knjiga je

pokušaj da se ljudi upute na jednu zanimljivu političku temu kakvom se nikako ne bavimo. Hasan Sabbah, gnostički mislilac, ali i utemeljivač političkog terorizma i filozof kapitalizma, na više mjesta u knjizi govori o državi bez teritorije. Koja bi funkcionirala kao mreža. Kaže mrežu ne možeš uništiti, možeš jednu očicu, ali mrežu – ne. Venecija je bila doslovno ogromna carevina bez teritorije. Jer je moć te države bila ogromna. Danas tu strukturu imaju velike međunarodne kompanije, Apple i Microsoft mogu rušiti države kako im je volja, jednim pritiskom na dugme. Eto i ta slutnja je u ovoj knjizi.

Da li bi Evropska unija mogla da bude zasnovana na kulturi?

Ja mislim da su na to pitanje moguća tri odgovora, i da su sva tri tačna. Ja sam, istinu govoreći, jugonostalgicar. Duboko sam vjerovao u Jugoslaviju, u mogućnost postojanja jednog jugoslavenskog prostora koji bi živio od razlika među pojedinim grupama. I zbog tog mog sna o Jugoslaviji ja ne mogu ne sanjati Evropsku uniju kao ostvarenje neostvarenog jugoslavenskog sna. Jer čovjeku jezika, piscu, tijesno je u malim zajednicama. Trebaju mi sugovornici koji će biti drugačiji od mene, koji znaju više, koji će me pobijati. Ja sanjam Evropsku uniju kao ostvarenu zajednicu kulture. Ali u ovom trenutku je EU mnogo više akcionarsko društvo nego zajednica kulture kao što je Jugoslavija, nažalost, bila i ostala mnogo više politički projekt nego životna kulturna stvarnost. Da nam je uspjelo Jugoslaviju više kulturno integrirati, siguran sam da bi njen imuno sistem mnogo bolje funkcionirao. Zato uporno tvrdim da će Evropska unija sigurno opstati ako je uspijemo oblikovati kao zajedničku kulturu. Da li ta kultura može biti onoliko duboka koliko su duboke nacionalne kulture? Ne može – sigurno. Jer nacionalna kultura je po definiciji ukorjenjivanje po vremenu. I to vidite i u književnoj produkciji. Imate na jednoj strani globaliziranu književnost: slatka ugodna priča, likovi kojima je potpuno prirodno da dođu u Tokiju, a večeraju u Njujorku. Uporedo, nastaje književnost koja slavi regionalnu kulturu, koja je često pisana u dijalektima, jer čovjek je biće vremena i čovjeku do bola treba ukorijenjenost u vrijeme i pamćenje. Ova uvjetno govoreći

regionalna, starinska književnost, često nam liči na nacionalizam jer mnogo drži do lokalnog, konkretnog. Ali pritom, ona nas podsjeća da objed nije samo uzimanje hrane, objed je važna forma kulture. Kad smo zaboravili lijepe obrede koji su pratili objede, kad smo zaboravili da treba izraziti zahvalnost Bogu za te darove, da ste vi i vaš muž postigli posebnu igru ljubavne igre tokom zajedničkih objeda, kad sve to zaboravimo, pa previše smo izgubili. Dakle: koliko god se ja radovao ovoj globaliziranoj književnosti, priznajem da volim i ovu koja me podsjeća na to kako se objedovalo u mom gradu prije trista godina, kako se govorilo prije še-



■ Velika korist od toga što neko ima vojsku, kad nas ljubav mnogo efikasnije brani od zla

sto godina, kako se vjerovalo. Znači, jedan od mogućih odgovora na vaše pitanje je ovaj, uniofilni odgovor. Drugi je euroskeptični: bojim se da ne, i ako je uspijemo konstituirati kao zajednicu kulture, to će biti površno. I onda treći: nadajmo se, vidjećemo.

Vaša knjiga je puna arhaizama. Međutim, s obzirom na to da je, osim u Sarajevu, rado čitana i u Zagrebu, očigledno da vaš jezik nije predstavljao prepreku – kao što bi možda neko pomislilo.

Smijem li vas ja zagnjaviti jednom anegdotom? U avgustu 1993. ja sam izašao iz Sarajeva. Saznajem da niko više ne priznaje srpsko-hrvatski i hrvatsko-srpski. Odem ja do profesora Radoslav Katičića, šefa Slavistike u Beču, govorim mu: "Kolega, ja sam došao s jednim pitanjem koje je meni do bola važno. S kojeg jezika se prevode moje knjige?" Kaže on: "Rekao

bih s bosanskoga." Kako to da se te knjige u Zagrebu i Beogradu čitaju bez prijevoda – pitam ja. Kaže: "Jednostavno. Ime jezika se odnosi na standard, a standard jednog jezika nije lingvističko, nego političko pitanje. Svaka zajednica ima pravo da za sebe usvoji standard, to je onaj službeni jezik, i da ga nazove kako ona hoće. Dakle ako mene pitate kao tihog, skromnog slugu mog jezika, ja mislim da su bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski zaista jedan jezik." Eto, to mi je rekao profesor Katičić. Nikom ne bih osporio pravo da pravi neki svoj standard i da ga nazove kako hoće. Priznajem da ja sanjam o trenutku u kojem ćemo se dogovoriti da za te svoje jezike nađemo jedno politički neutralno ime i da mu se opet možemo radovati. Jer ja mislim da ono što je povezo jezik, povezo je i dragi Bog. Ali, ne sekiram se ja zbog toga, neka radi ko šta hoće. Meni je važno da mi sačuvamo želju za razgovorom i kulturnu razmjenu. Jedino što me stvarno pogađa je što mi već dugo jezik koristimo kako bismo proizvodili nesporazume. Umjesto da se razumijemo. Recite, je l' vam, dok ste čitali knjigu, zasmijetao i jedan od arhaizama koji ja koristim? Na naslovnoj strani njemačkog izdanja su odštampani Hajjamovu rubajiu arapskim pismom u prelijepoj kaligrafskoj izvedbi. Namjerno, da naglase tu očuđujuću arhaičnu dimenziju knjige! Knjiga ne pristaje na diktaturu trenutka. Knjiga hoće razgovor. Mi smo povjerovali ovim tehničkim fundamentalistima da možemo svoje duhovne sadržaje izraziti SMS-om. Ne možemo! SMS može prenijeti informaciju, ali ne može prenijeti znanje, niti izraziti vaš duhovni sadržaj. Razgovor je kad smo se otvorili, kad smo jedno drugo slušali, kad smo jedno drugom šutnjom potvrdili da smo tu. Ponoviti: mi smo prestali razgovarati, a to bolno ubija. Mi smo bića razgovora. To se u Sarajevu kaže – 'nako. Razgovarali smo kad smo sat vremena jedno s drugim govorili 'nako, bez cilja, bez namjere. Ja vas slušam i slušajući vas kažem vam tu ste, znam za vas, prihvaćam vas. Vi mene slušate i svojom šutnjom kažete mi to isto. Razidemo se, i šta smo jedno drugom rekli – potvrdili smo jedno drugom da nas ima, potvrdili smo: ima nas. Eto, to je dramatično, to je pravi život.

SONJA ĆIRIĆ

Istina koja parališe

**Film *Kozje uši*,
scenaristkinje Vladislave
Vojnović i reditelja
Marka Kostića; igraju
Gorica Popović, Slobodan
Ćustić, Nikola Kojo,
Milica Spasojević,
Pavle Marković, Sergej
Trifunović, Goran
Radaković, Anđelka
Prpić, Bojan Dimitrijević,
Vojislav Brajović i drugi**

Tačno deset godina od samostalno produciranog, zanimljivog i beskrajno šarmantnog debija *Princ od papira* (2007), scenarističko-rediteljski tandem Vladislava Vojnović i Marko Kostić je konačno dočeka o priliku da se pod približno istim uslovima vrati pred ovdašnju bioskopsku publiku i predstavi joj svoje novo ostvarenje *Kozje uši*. Iako se na prvi pogled čini kako ovim filmom ponavljaju ranije oprobano formulu (roman prebačen na veliko platno), nijanse nedvosmisleno ukazuju kako je u njihovom novom delu sve naizgled slično, a ipak drastično i dramatično različito, pre svega zato što su – sasvim u skladu sa sveopštim društvenim sunovratom – u svojoj aktuelnoj pripovesti bili jednostavno prinuđeni da uspostavljeni i dokazani kreativni obrazac izokrenu naglavce.

Naime, ako je *Princ od papira* za pomenuti tandem bio prilika da sledeći najuspešnije uzore unutar odabranog žanra ponude savremenu i uzbudljivu dečiju avanturu u čijoj pozadini su nenametljivo raspakovali i niz ozbiljnih i važnih komentara na stvarnost i okruženje u kojima živimo, *Kozje uši* su na kraju zaokružene kao pronicljiva i ubojita analiza našeg zajedničkog, svakidašnjeg pakla koja tek donekle i samo povremeno koketira sa narativnom rekvizitom filmova namenjenih najmlađim gledaocima. Takav stvaralački obrt se srećom nije nimalo odrazio na komunikativnost, poetičnost i – što je svakako najvažnije



– duhovitost gotovo kamerne mešavine drame i komedije kakvu *Kozje uši* predstavljaju, već je naprotiv samo istakao posebnost kinematografskog modela koji na tako malom prostoru i sa još manje sredstava Vojnovićeva i Kostić žele i uspevaju da afirmišu.

Srce i kičmu filma *Kozje uši* čini jedna potpuno neobična, moderna, samohrana baka Stojanka (izvanredna Gorica Popović!) koja sa dvoje unuka i nešto koza i prasića živi na skromnom i oronulom banatskom imanju, polako i izvesno gubeći bitku za голу egzistenciju. Ova odvažna, ponosna i prkosna žena (koja u mnogo čemu podseća na Vuletićevu *Gospođu J*), kiropraktičar i filozof, ima i trpi biografiju koja je slika sudbine građanske Srbije u malom: od obećavajućeg rođenja u osvit socijalizma, preko idealističkog stasavanja u mitskoj 68-oj, pune zrelosti u katastrofičnim 90-im, sve do nesigurne i jadne starosti koju deli sa svim svojim vršnjacima danas. Ali, uprkos svemu tome, a i uprkos katarakti i hipertenziji koje je polako lome, Stojanka je heroina koja ne posustaje i ne odustaje, koja nastoji da u takvom duhu vaspitava i svoje unuke, i koja nikada ne skida osmeh sa lica (*Osmijeh zaboravljene zagrebačke*

Grupe 220 je zato i lajtmotiv koji se provlači kroz čitav ovaj film).

Strogo vodeći računa da se pod teretom svega toga *Kozje uši* ne pretvore u hermetičnu i monotonu ideološku raspravu, Vojnovićeva i Kostić su na zdrave karakterne temelje svoje glavne junakinje sa lakoćom dodavali raznorodne narativne elemente, što im je omogućilo da na površini dobiju pitku, komšijsku prepoznatljivu i humorom isprepletanu priču u kojoj čak ni odveć bajkoliki hepi-end nije višak, dok su u sveprisutnoj dubini umešno potegli niz gorućih pitanja i problema koji već decenijama tište naše društvo (siromaštvo, ekonomska emigracija, obezvređenost rada, korupcija, lažna demokratija, obespravljenost, klasna podeljenost, porodično nasilje, prikrivanje ratnih zločina, itd.), i dakle ušli u tematski krug o kojem srpski film ili mudro čuti ili ga tek sporadično i stidljivo posećuje. *Kozje uši* iz naslova njihovog filma zato i nisu prosta, a ekskluzivna sramota nekakvog pravog ili izmišljenog hegemonu, već pre veliki zbir svih naših zajedničkih, ljudskih mana, strahova i sumnji, odnosno istina koja nas parališe i koja jednom mora izaći na videlo.

ALEKSANDAR D. KOSTIĆ

O čekiću, nakovnju i sreći

David Albahari, Vladimir Tasić, Alen Badiju, 21 priča o sreći,
Kulturtreger i Multimedijalni institut, Zagreb 2017.

Najpre je Alen Badiju napisao knjigu *Metafizika realne sreće* i u njoj ponudio 21 tezu o sreći. Onda je, na ideju zagrebačkog filozofa Petra Milata, David Albahari za svaku Badijuovu tezu napisao po jednu kratku priču. Zatim je Vladimir Tasić ispisao kratke beleške, fusnote, za oba teksta. Tako skockana ideja došla je u ruke umetničke grupe "Škart" koja ju je oblikovala, te smo, uz škartovski (dakle vrhunski) uređenu knjižicu Albaharijevih kratkih priča, dobili na posebnom papiru i Badijuove teze i Tasićeve fusnote. Ovi se tekstovi, dakle, čitaju tako što raširite papir nalik mapi na kojem se nalaze teze ispisane krupnim slovima, pročitate tezu – recimo petnaestu "Sva realna sreća je vernost" – potom pređete na petnaestu Albaharijevu priču i najzad se vratite Tasićevim fusnotama 15a i 15b. Sve je jasno obeleženo i čitalac se ne zamara traganjem za načinom čitanja, premda je, s druge strane, ovo samo jedan od mogućih čitačkih pristupa. Kao i kod Kortasarovih *Školica* čitalac sam bira puteve čitanja.

Idemo sad ispočetka. Čitav projekat jedna je nevelika, duhovita igra u kojoj je francuski filozof potpuno ozbiljan (u trenutku kada je pisao knjigu o sreći nije mogao znati da će postati deo igre... a opet, sreća je moguća samo u igri), Albahari, u svojoj ozbiljnosti, savršeno neozbiljan, a Tasić, razapet između Badijuove ozbiljnosti i Albaharijeve razigranosti, čas ozbiljan, čas neozbiljan, čas govori kao pisac, čas kao teoretičar, a čitalac se igra i uživa u svemu tome. Ili se nervira i uživa u svemu tome.

I još jednom ispočetka. Ko voli Badijua verovatno će biti srećan čitajući i njegove teze o sreći. Verovatno će, takođe, poverovati da razume o čemu Badiju govori, naročito ako poznaje i knjigu *Metafizika realne sreće* (izdavač FMK, Beograd

2015, prevod Olja Petronić) iz koje su teze izdvojene, dok će čitalac koji ne poznaje Badijuovo delo, ili je, naprosto, sudržaniji, naići na potpuno neproziran tekst. Bilo je u istoriji filozofije raznoraznih teza, a neke su, poput Marksovih o Fojerbahu, postale slavne i komentarisane. Voleli mi bradatog nemačkog filozofa ili ne, njegove su teze zaokružene u sebi samima, a kad se još oslone na velike Marksove spise dobijamo bogat i dinamičan materijal. Badijuove teze su, međutim, odveć šture da bi čak i intuitivno mogle da nam otkriju o čemu taj čovek govori, a

čak i ako se pomognemo

knjigom u kojoj se teze razvijaju susrećemo se s jednako neprohodnim štitom. Neku decu, kao što znamo, samo majke mogu da vole i ta su deca samo majkama lepa, tako da deo s ljubavlju i obožavanjem ostavljamo badijuovcima i onima kojima je Badiju, iz njima znanih razloga, lep, pametan i privlačan. Albahari, ako je suditi po njegovim pričama, ne spada u ovu poslednju grupu.

Idemo ispočetka. Na namrgođenu Badijuovu ozbiljnost (teza 10, na primer: "Hodati pod komandom jedne prave Ideje upućuje nas ka sreći". Ajde!) pisac remek-dela *Gec i Majer* reaguje žovijalnom razigranošću. Dok filozof mrsi i umuje i propisipa mudrost, Albahari ga, da prostitute, zajejava. I radi to majstorski, inteligentno, bez zlobe, koristeći mutni zamah koji mu pružaju teze. U priči "Dnevnički zapis", recimo, junak se upinje da napiše priču o sreći, ali slabo mu ide, ne može da odmakne dalje od naslova, pri čemu, doduše, ni naslov baš ne može da smisli, da li da se priča zove "Sreća u nesreći", ili "Nesreća u sreći" pitanje je sad, mučne li dileme, teškog li gliba i jarma mišljenja, dan prolazi a on ništa, postaje bezvoljan i nervozan, odlazi u krevet, ali mu san ne dolazi na oči, prevrće se i znoji, jedva zaspiva

("iscrpljen i od sreće i od nesreće"), dan je načisto propao, *horror vacui*, užas. Ipak, dodaje naš nesrećni pisac u naknadnoj refleksiji, na svu sreću je jutros imao redovnu stolicu, što mu je dan ipak učinilo dovoljno srećnim. Ova i ovakva priča reakcija je na petu Badijuovu tezu o sreći koja glasi: "Realna sreća je subjektivna figura Otvorenog" (*mon dieux...*). Na scenu sada stupa Vlada Tasić svojom fusnotom na Albaharijevu priču i reaguje potpuno genijalno: "Redovna stolica kao antimetafizička figura *dovoljne sreće*." Tačka.

Ispočetka, naravno.

Sjajan pisac i teoretičar, odličan poznavalac Badijuovog dela (videti njegovu knjigu *Svetovi Alena Badijua*), Vladimir Tasić se našao u nebranom grožđu, između nakovnja filozofa do koga visoko drži i čekića pisca do kojeg, čini se, drži još više. Ako je, dakle, Badiju sav važan i namrgođen, a Albahari sav u arlekinском pokretu, Tasić je onaj koji se kreće od jednog do drugog pokušavajući, na svoj staloženi način, da ih pomiri. Što je, naravno, nemoguće. Zato su njegove beleške živa muka, duhovito poigravanje i filozofsko posredovanje, kao u slučaju navedenog proseva: "Redovna stolica kao antimetafizička figura *dovoljne sreće*." Sve je tu. Tasić ne može da odoli Albahariju (a ko bi mu odoleo) i prihvata njegovu lopticu, filozofski je ubrzava i precizno da ne može biti preciznije detektuje mesto spora: Albahari, pisac *Opisa smrti*, naprosto ne podnosi metafiziku i metafizičke tlaplje i koristi svaku priliku da ih dekonstruiše ironijom, da im doaka smehom, da ih, preokrećući njihovu mrgodnu ozbiljnost, otpremi tamo gde im je mesto, u čošak, na gomilu sparušenih ideja. A opet, ne može Tasić da odoli ni Badijuu, pa ga, ne retko, spasava i od njega samog lepim paradoksima, finim i duhovitim logičkim igrama.*

Mali prilog filozofiji sreće (nenapisana teza 22): srećan je samo onaj ko ume da se igra. Albahari i Tasić to svakako znaju. ¶

IVAN MILENKOVIĆ



Korektiv društva

Pokušaj pozorišta da odglumi ogledalo u kome će društvo ugledati sebe kako toleriše nasilje. I, možda se promeniti

Nekoliko predstava aktuelnog pozorišnog repertoara bavi se nasiljem. Cilj im je da utiču na svest javnosti koja ga toleriše i sprovodi, ne bi li se taj veliki društveni problem ublažio. Nemoguće je odrediti koliko su uspješne u tome, a i nepotrebno. Ove predstave preuzimaju odgovornost tamo gde društvo izbegava to da učini, što je više nego dovoljno.

ubile svoje partnere. Predstava *Nasilje* Omladinskog pozorišta "Dadov" Dimitrija Kokanova, u režiji Kokana Mladenovića, o vršnjačkom nasilju, deo je edukacije mladih. *Ja ili neko drugi*, po tekstu Maje Pelević, u režiji Jelene Bogavac i produkciji Mikser teatra, i predstava *Crvena: samoubistvo nacije* Bitef teatra, u režiji Vojkana Arsića, posredno se bave nasiljem pričajući o drugim pojavama. Sve ove pred-

institucijama, obraćale se rodbini i prijateljima. Ubile su u odbrani. Jedna od njih, studentkinja književnosti, ubila je svog profesora sa kojim je bila u ljubavnom odnosu. U početku nije mogla da poveruje da je čovek kome se divi tuče, a potom je mislila da nasilje ne isključuje ljubav. Uvek mislimo da se nasilje ne dešava nama, dok nam se konačno ne desi – zaključila je.

Mogući odgovor na pitanje zašto su trpele je u scenskoj ispovesti junakinje sa sela koja "drži kuću na svojim plećima", koju muž, alkoholičar, maltretira. Kada je zatražila pomoć od roditelja, odgovorili su joj – to je sada tvoj brak, mi se tu ne mešamo. Kada se obratila svekrvi, rekla joj je – trpi.

Predstava *Ja ili neko drugi* je nastala po istinitom događaju iz Austrije o devojci Nataši Kampuš koja je osam godina bila kidnapovana. Predstava ima formu šou-programa. U glavnoj ulozi su roditelji kojima prija medijska pažnja. Devojka, iako je konačno na slobodi, u svetu podivljalih televizijskih voditelja i roditelja čijim emocijama ne veruje, usamljenija je nego ikada.

I predstava *Nasilje*, u "Dadovu", nastala je po istinitom događaju, po tragičnoj priči o dečaku Aleksi Jankoviću, koji se ubio zbog višegodišnjeg nasilja u školi. Predstava se obraća Aleksinim vršnjacima s namerom da pokaže pogubnost netrpeljivosti i nasilja, ali i društvu, ne bi li škole učinilo bezbednim. Da je ovo bio dobar repertoarski potez "Dadova", dokazuje puna sala na svakom prikazivanju *Nasilja*. Ovog meseca predstava gostuje u nekoliko gradova po Srbiji.

Crvena: samoubistvo nacije priča o ženi koja se odlučuje na abortus, njenu dramu zbog te odluke, uvećanu zbog odnosa institucija prema njoj i tabloida spremnih da nečiju privatnost učine javnom informacijom.

Sama je tražila je omnibus priča o različitim vrstama nasilja. Pričaju ih žene koje su žrtve tog nasilja. U priči čija je tema



MENJANJE SVESTI: Scena iz predstave *Sama je tražila*

Foto: Vojkan Gostiljac

Najnovija među njima je predstava "Pan teatra" *Sama je tražila*, u režiji Ksenije Krnajski, po tekstovima Milana Markovića, Jasne Žmak, Branislave Ilić, Danijele Kulezić-Vilson, Željka Hubača i Maje Pelević. Ova predstava se ne bavi samo fizičkim već i drugim oblicima nasilja nad ženama, često neočiglednim. Dugovečna predstava Beogradskog dramskog pozorišta *Trpele*, reditelja Slobodana Skerlića i dramaturškinje Milene Depolo, nastala je na osnovu dokumentarnog materijala Helsinškog odbora za ljudska prava o ženama koje su bile žrtve porodičnog nasilja i zbog toga

stave nastale su na osnovu istraživanja, u saradnji sa organizacijama koje se bave nasiljem, a neke od njih su deo većih projekata. Na primer, *Sama je tražila* je projekat koji, osim predstave i gostovanja, čine i tribine i radionice, dok autorski i glumački tim *Trpelih* u saradnji sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i RTS-om, priprema istoimeni dugometražni film.

U predstavi *Trpele* zatvorenice koje su ubile svoje muževe ili partnere pričaju zašto su to učinile. One su i žrtve i počinio. Ubile su ih zato što nisu mogle da se spasu nasilja. Prijavljivale su nasilje

ekonomsko nasilje, veličanstveni luster je montiran u banket sali iako je osiguravajuće društvo procenilo da ga plafon neće izdržati. Stradalo je pet službenica. U jedinoj sceni o muško-ženskim odnosima, u naizgled idealnoj vezi, junakinja trpi psihičko nasilje koje je primetno samo u detaljima. Komentari njenog partnera – Dušo, ponovo si se ugojila; Opet si preskočila trening; Šta si htela da kažeš u onoj poruci – nagrizaju njeno samopouzdanje, ona se oseća kao da ništa nije u stanju da uradi kako treba, odnosno – onako kako on kaže. Da najčešće nismo ni svesni nasilja, poručuje priča u kojoj jedna junakinja zloupotrebljava poslušnost druge.

Ksenija Krnaiski, rediteljka predstave *Sama je tražila*, ističe da nije želela da njihov projekat bude shvaćen kao “da se skupila grupa žena da se bore protiv modrica, a pritom su zaštićene kulisama i institucijom.” Kaže da su obilazili sigurne kuće, i koristili policijske izveštaje o registrovanim ubistvima žena na teritoriji Srbije. “Predstava je potresna, ali nije patetična i govori o nasilju nad ženama u kontekstu

koji je širi i dublji od patrijarhalnog bračnog šamaranja.”

Slobodan Skerlić, reditelj predstave *Trpele*, na pitanje primećuje li posle nekoliko godina vrlo uspešnog izvođenja pomake u odnosu javnosti prema nasilju, i koliki je uopšte domet predstava koje se bave tom temom, kaže da veruje da umetnost ima tu moć da svet čini boljim, ili bar da uspori njegovo propadanje. “U ovom konkretnom slučaju, iako to ne može biti egzaktno dokazano, verujem da predstava *Trpele* pomaže publici da prepozna mehanizme kojima nasilje u porodici postaje normalno, kao i da identifikuje patrijarhalnu malograđansku osnovu koja stoji iza stavova da su male batine prihvatljive, da se ono što se događa iza zatvorenih vrata ne tiče društva, da su rodne uloge jednom za svagda podeljene, i tome slično.” Po Skerliću, ne treba biti previše mudar pa videti kako se tabloidi odnose prema temi porodičnog nasilja, “kako gotovo da uživaju u čerečenju i žrtava i nasilnika, i kako temu pretvaraju u nekakvu pornografiju lažne empatije. Mi smo se u radu na predstavi

dobro pazili da izbegnemo patetiku, uživanje u tragedijama tih žena, pa i u nasilju po sebi. Zanimao nas je vrtlog nasilja u koji one bivaju postepeno uvučene i cinično odbijanje društva da se uključi i pruži im ruku.”

Da li je ovom predstavom pozorište preuzelo ulogu društva? “Ja pozorište i vidim kao deo društva, kao sagovornika, kao korektiv”, kaže Skerlić. “Pozorište je u osnovi angažovano. Čim prestane da bude angažovano, prestaje da bude pozorište. I postaje oruđe za manipulaciju i zaglupljivanje, rakija i/ili bensedin koji služi tome da ošamuti i smiri publiku, estrada, kič, fašizam. Pozorište, nasuprot, ljude ima da uznemiri, da ih natera da se zamisle, preslišaju, da promene sebe i svoje okruženje. Jer, time menjaju svet.”

Nedavno su u Radionici integracije počele probe komada *Blekbird* Dejvida Harovera u režiji Mikija Manojlovića. Tema je nasilje, a glavni lik je dvanaestogodišnja devojčica. Premijera je najavljena za dva meseca.

NEVENA MILOJEVIĆ

Kompanija Carlsberg Srbija obeležila 125 godina od osnivanja pivare u Čelarevu

Monografija “Čudo u Čibu”

Povodom obeležavanja 125 godina postojanja pivare u Čelarevu, kompanija Carlsberg Srbija predstavila je monografiju “Čudo u Čibu”, prvi pisani dokument o istoriji pivare. Monografija je svečano predstavljena u starom dvorcu Dunderski u Čelarevu, pred velikim brojem zvanica, predstavnika pokrajinske vlade, diplomatskog kora, lokalne samouprave i medija. Gostima su se obratili predsednik Pokrajinske vlade, Igor Mirović, otpravnik poslova Ambasade Danske u Srbiji, Morten Skovgaard Hensen, kao i generalni direktor kompanije Carlsberg Srbija, Vladimir Vava.

“Došavši na prostore nekadašnjeg Čiba, a danas Čelareva, Carlsberg je nasledio i bogatu istoriju dugu 125 godina. Ne samo Lazar, osnivač naše pivare, već i cela porodica Dunderski poznata je u istoriji Vojvodine kao jedan od najznačajnijih pokretača razvoja kulture i obrazovanja u XIX i početkom XX veka. Smatramo da je naša dužnost da izrazimo



Vladimir Vava, generalni direktor Carlsberg Srbija

zahvalnost i da povodom velikog jubileja, ispričamo veličanstvenu priču o njihovoj zaostavštini, pivari, i vek i četvrt dugoj proizvodnji kvalitetnog piva”, izjavio je Vladimir Vava, generalni direktor kompanije Carlsberg Srbija.

Nakon osnivanja Muzeja piva, kao i fondacije Carlsberg i Dunderski, monografija “Čudo u Čibu”, kompanije Carlsberg Srbija, predstavlja još jedno

svedočanstvo o značaju kulturnog nasleđa porodice Dunderski, kraja u kome kompanija posluje, kao i čelarevske pivare. Jedinstvena zbirka autentičnih fotografija, slika, pisama i zapisa vodi čitaoca kroz istoriju jedne porodice, kao i tradiciju proizvodnje kvalitetnog piva od trenutka kada je iz pivnice izašla prva flaša mladog vizionara Lazara, do danas kada nosi ime Carlsberg Srbija.

Kao deo bogate istorije ovog kraja, ali i značajan član opštine Bačka Palanka, Carlsberg Srbija već skoro 14 godina kontinuirano ulaže u razvoj Čelareva i unapređenje standarda, zaštitu životne sredine i ekološki prihvatljiva postrojenja, kao i u razvoj sporta, kulture i obrazovanja. Nakon mnogobrojnih investicija u očuvanje visokog kvaliteta proizvoda i unapređenje proizvodnih kapaciteta, pivo koje se danas proizvodi u pivari u Čelarevu izvozi se u zemlje širom regiona, dok je LAV jedno od omiljenih pivskih brendova u Srbiji.



A gde su vam deca?

Kao otac dva tinejdžera potpuno sam siguran da televizija više nije glavni kanal komunikacije sa ovom grupom

Ovih dana na RTS-u možete videti spotove kojima se promoviše bezbednost dece na internetu. Oni su deo akcije Ministarstva za telekomunikacije, a kampanja nosi naziv "Pametno i bezbedno".

U vizuelnom smislu spotovi su urađeni na tragu serije "Ubice moga oca", koja je doživela veliku popularnost. U dva filmića vidimo tri generacije koje na različite načine doživljavaju internet. Tu su deda ili baba (Lane Gutović i Seka Sablić), mama i deca. Prema ustaljenom modelu, seniori su kompjuterski nepismeni, ili se opismenjavaju, roditelji su predostrožni, dok su deca prikazana kao lakoverni i opsednuti korisnici. U prvom spotu vidimo devojkicu koja treba da ode na prvi sastanak sa momkom kojeg je upoznala onlajn. U spotovima postoje dva moguća ishoda – tragičan i optimističan. U tragičnoj verziji devojkica je oteta, dok u optimističnoj majka sa njom odlazi na prvi sastanak i time je zločin sprečen. Deda se u međuvremenu "navukao" pa četuje sa svojom starom poznanicom. Poruka za korisnike interneta je da nikada sami ne odlaze na prvi sastanak sa osobom koju su upoznali na mrežama.

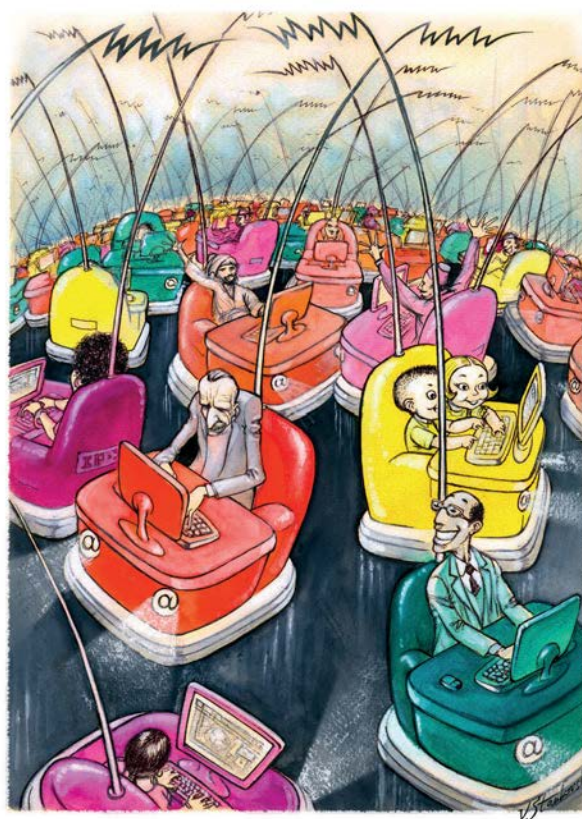
Drugi spot prikazuje baku koja plaća račune u pošti, unuka koji je navučen na igrice i devojkicu koja šalje svoje golišave fotke poznaniku sa neta. Ona je, naravno, žrtva prevare i njene fotke kruže po školi, a nesrećna devojkica prelazi most sa očiglednim suicidalnim namerama. U optimističnoj verziji – ne šalje slike, već baki plaća račune onlajn, dok njen brat na tabletu – "uči za školu".

Poruka korisnicima je da sadržaji koje postavite na internetu ostaju tamo večito.

Koliko sam mogao da proverim, ovu tv-kampanju prati i svojevrsni karavan koji obilazi škole po Srbiji i decu edukuje kako da budu bezbedna na mreži. Svakako pohvalna inicijativa. Međutim, pitam se kako klinici zaista reaguju na ovakve poruke sa tv-ekrana.

Na prvom mestu, kao otac dva tinejdžera potpuno sam siguran da televizija više nije glavni kanal komunikacije sa ovom grupom. Ovi spotovi do njih mogu da dopru isključivo preko interneta. Publika će, dakle, biti roditelji i babe i dede, koji su svakako uplašeni pred mogućnostima savremenih tehnologija. Čini mi se da se ovim spotovima podstiče strah kod starijih, dok su prednosti u drugom planu. Ovo potvrđuju i redovi pred poštama dva puta mesečno kada se podižu penzije. Penzosi su, IT jezikom rečeno, još oflajn. Možda je važnije da stariji shvate koliko je život dece danas vezan za upotrebu savremenih načina komunikacije.

Proteklih meseci sam imao priliku da vidim istraživanje koje je sprovedeno na 450 klinaca u Srbiji uzrasta od 15 do 25 godina. Tema je bila ponašanje na društvenim mrežama, što je izuzetno osetljiva oblast o kojoj se malo zna, a mnogo nagađa.



Karikatura: Vladimir Stankovski

Optimistična poruka koju sam dobio čitajući rezultate glasi – kada mlade suočite sa hipotetičkim izborom, gašenje FB naloga ili kafa sa prijateljima uživo, preko 90 odsto bira druženje "uživo". Dve trećine veruje da poznanstva sa FB mogu da prerastu u pravo druženje ili ljubav, a prave prijatelje u našem društvu i dalje stičemo u ranoj mladosti, u školi ili kraju i možemo ih nabrojati na prste jedne ruke. Naš socijalni test – da li vam je neko zaista prijatelj – predstavlja zajedničko ispijanje kafe, za mlade je to najčešće 3u1 Neskafo, kao protivteža onoj turskoj, kuvanoj – koju piju njihovi roditelji, koji su oflajn. Baba i deda su uz to još na fiksnoj telefoniji.

Sećam se koliko su mi kao tinejdžeru delovala smešno predavanja o drogi koja su nam držali milicioneri i školski lekari tokom sedamdesetih. Taj osećaj međugeneracijskog medijskog jaza ove nedelje nam je prikazao i Trezor reprizirajući emisiju "Zrno maka" – iz serije *Neobavezno*. Povodom predstave *Veza*, američkog pisca Džeka Gelbera u Ateljeu 212 (reditelj Branko Pleša, premijera 20. januara 1969), snimljen je razgovor sa publikom posle predstave. Razvila se oštra diskusija o problemu narkomanije kod mlađeg sveta i da li pozorišna predstava koja tretira problem droge štetno deluje na omladinu. U Zavodu za mentalno zdravlje u Palmotićevoj, te daleke 1968. godine zvanično su bila registrovana dva narkomana... Učesnici: prof. Vladeta Jerotić, prof. Vojin Matić, dr Aleksić, Branko Pleša, Zoran Ratković, Vlastimir Đuza Stojiljković, Dejan Čavić, Miloš Žutić, Mića Tomić, Olga Ivanović, Dragan Nikolić, Branko Cvejić, Mira Trailović. Zaista su naivno delovali prikazi heroinske zavisnosti, a mlađi gledaoci u publici, među kojima je bio i glumac Petar Božović, konstatovali su da "tako mali Đokica zamišlja narkomane". Ipak, Mira Trailović je tada rekla da su i takve kritike odličan put da se o nekim problemima u društvu progovori u pozorištu, što ostaje i za današnje vreme i strah od različitih mogućnosti zloupotrebe na internetu. Čak i kada deluju naivno, ovakve kampanje ipak imaju smisla, jer je polemika bolja od ćutanja. Zato mi dozvolite da možda naivno izaberem optimističan kraj.

PORAZ TRADICIO



NALNIH PARTIJA



Francuska reč *adieu* ne odudara mnogo od srpskog *adio*. Prvi krug predsedničkih izbora značio je poslednje zbogom za mnoge političare. Kakve posledice po Francusku i Evropu donose ovogodišnji predsednički izbori, u kom obliku dolazi novi fašizam, zašto su odlučujući naredni parlamentarni izbori, šta stoji iza brojke od 78,69 odsto birača izašlih na izbore, koliko je koštala organizacija izbora i u kakvom je stanju francuska republika

Za "Vreme" iz Pariza

Građani Francuske važe za veoma aktivne u političkom životu. Izlaznost je tradicionalno velika. Od 2002. godine kada su se u drugom krugu nadmetali Žak Širak i Žan-Mari le Pen izlaznost je bila preko 70 procenata, što je pokazatelj vere građana u institucije i relativne stabilnosti demokratije u Francuskoj. S druge strane, možemo očekivati veću apstinenciju u drugom krugu u odnosu na onu iz 2002. godine, kada je iznosila 20,29 odsto. Ove godine u birački spisak upisano je približno 47 miliona ljudi, a trošak održavanja izbora po biraču iznosi okvirno 5,2 evra.

Foto: AP

nastavak na str. 52



Marin le Pen

Umivena ćerka svoga oca

“Vreme je da oslobodimo francuski narod od arogantne elite.” Upravo tim rečima se liderka francuskog desničarskog Nacionalnog fronta Marin Le Pen, nakon što su se spustile zavese nad prvim krugom predsedničkih izbora u Francuskoj, obratila svojim pristalicama i u najkraćem definisala svoju političku misiju.

Nakon što su rezultati sa birališta pokazali da se plasirala u drugi krug izbora za šefa države, ćerka osnivača Nacionalnog fronta, Žan Mari le Pena – od koga je sem svetle boje kose nasledila politički instinkt i tvrdokornu desnu ideologiju – izjavila je da je “pređena prva etapa na putu ka Jeliseju”.

Marin le Pen (49) voli da se predstavlja kao “kandidat naroda” i nije se libila da pohvali Francuze što su, ukazavši joj poverenje na

izborima, pokazali ponos “i podigli glavu”. U poslednje vreme nekadašnja advokatica i političarka sa zavidnim stažom u francuskim i evropskim institucijama, pokazuje napore da ublaži preterano radikalno desnu politiku Nacionalnog fronta. To se, pre svega, odnosi na otklon od snažnog antisemitizma koji je krasio njenog oca, političara preke i svađalačke naravi koji je jednom prilikom nacističke gasne komore nazvao “detaljem iz prošlosti”. Kada je багаž Žan-Marijevog negativnog ideološkog nasleđa postao preveliki teret za njevu karijeru, Marin le Pen je izvršila političko “oceubistvo” i odstranila tatu iz stranke koju je stvorio.

Le Penova je nedavno na jednoj konferenciji za novinare saopštila koji bi bili njeni prioriteti kao predsednice “Pete republike”. To su redefinisanje odnosa sa Evropskom unijom, kroz nove pregovore o članstvu; zatim, sprovođenje nacionalnog referenduma o eventualnom “Frexitu” i to šest meseci nakon što bi postala šefica države. Marin le Pen se zalaže i za hitno izbacivanje ilegalnih imigranata iz Francuske, ograničavanje njihovog dolaska i zatvaranje “ekstremističkih džamija”. Ona je, takođe, rekla da bi se posvetila programu koji bi smanjio državnu administraciju, kao i broj zastupničkih mesta u francuskom parlamentu.

I LEVO I DESNO

Svoje populističko, desno opredeljenje Marin le Pen meša sa primesama levičarske ideologije. Tako, na primer, sve učestallijom socijalnom retorikom – poput obećanja da će Francuzi imati prioritet u dodeli jeftinijih, socijalnih stanova – privlači i brojne birače sa levog spektra. Takođe, izraziti je “levičar-



Foto: Frank Augstein/AP

ski” pobornik penzionisanja građana sa napunjenih 60 godina, a zalaže se i za garantovanu 35-časovnu radnu nedelju.

Pod njenim rukovodstvom Nacionalni front postao je prihvatljiv ne samo za birače ekstremne desnice, stranka je iskočila iz ograničavajuće ekstremističke političke niše i vinula se u stranački mejnstrim u Francuskoj. Le Penova gorljivo brani svoje političke stavove i “vrlo rado” prihvata da je nazivaju populistom, ukoliko su to oni koji, prema njenim rečima, “brane narodnu vladu, koja će vladati za narod i u ime naroda”.

Imajući u vidu kako se njen otac neslavno proveo 2002. godine u drugom krugu predsedničkih izbora, kada ga je do nogu potukao Žak Širak, Marin le Pen ne želi da ponovi istu grešku. Tada su izbori bili ocenjeni i kao svojevrsan referendum protiv ekstremističke ideologije, što već 2017. godine ne mora da bude slučaj. Ona je predano radila upravo na tome da postane kandidat protiv kojeg neće biti tako lako ujediniti sve druge političke snage u Francuskoj.

Istraživanja javnog mnjenja predviđaju ubedljivu pobedu Makrona u drugom krugu izbora. U pokušaju da smanji razliku, Marin Le Pen saopštila je da se povlači sa mesta predsednice Nacionalnog fronta kako bi se u potpunosti posvetila predsedničkoj trci. “Uvek sam smatrala da je predsednik Republike Francuske predsednik svih Francuza”, rekla je ona na francuskoj televiziji i dodala da od tog momenta ona više nije predsednica stranke, “već predsednički kandidat”. Veruje se da ova odluka ostaje na snazi samo do kraja predsedničkih izbora.

UROŠ MITROVIĆ

Emanuel Makron

Omiljeni kandidat elite

Ako je verovati istraživačima javnog mnjenja, čovek koji je u prvom krugu predsedničkih izbora u Francuskoj osvojio najviše glasova već za dve sedmice naći će se u raskošnoj Elizejskoj palati. Emanuel Makron (39) i njegov meteoroski uspon od potpunog političkog autsajdera, pa sve do vodećeg kandidata za predsednika Francuske, predmet je dubinske analize predsedničkih izbora u Francuskoj.

Mladi i energični "centrista" – što je sve češći naziv za političare koji nemaju jasno definisanu političku ideologiju tradicionalno podeljenu na levicu i desnicu – bivši je bankar Rotšild banke. Makrona smatraju proizvodom francuske elite, jer je pohađao najprestižnije škole i univerzitete u kojima se školuju budući državni funkcioneri. Uvidevši veoma brzo da birači, ne samo u Francuskoj, nemaju običaj da svoje glasove blanko poklanjaju "elitistima" i bogatašima (Makron je u Rotšild banci stekao veliko bogatstvo), on je tokom kampanje slao drugačije poruke i pokušao da se oslobodi takvog imidža kritikujući establišment kojem i sam organski pripada. "Francuska je blokirana zbog tendencije njene elite da služi samoj sebi", rekao je tako Emanuel Makron na jednom od predizbornih skupova. "A ja to znam jer sam bio njen deo."

Do pre samo tri godine ovaj nezavisni kandidat bio je gotovo potpuno nepoznat široj javnosti u svojoj zemlji. Političku karijeru započeo je na mestu savetnika za ekonomska pitanja francuskog socijalističkog predsednika Fransoa Olanda, koji ga kasnije postavlja za ministra privrede i finansija. Nakon svega dve godine (2014–2016) Makron napušta vladu i osniva politički pokret *Napred marš* (*En Marche*), da bi kao nezavisni kandidat ušao u predsedničku trku. Ukoliko bi mu pošlo za rukom da postane šef države, bio bi najmlađi šef Francuske još od Napoleona Bonaparte.

NEPRIJATELJ NACIONALIZMA I "SVETIH KRAVA"

Iako Emanuel Makron tvrdi da ima ambiciju da ujedini francusku političku arenu i okonča višedecenijsku podelu na levo i desno, činjenica je da njegove političke ideje više naginju ka liberalnom kapitalističkom modelu upravljanja. Kao ministar privrede zalagao se za značajna smanjenja poreza za korporacije, a držao je stranu kompanijama i u pregovorima o 35-časovnoj radnoj nedelji. Iako je bio ministar u socijalističkoj vladi, umeo je da kritikuje "svete krave" francu-



Foto: Christophe Ena/AP

skog socijalnog društvenog modela, kao i prestrogu zaštiti radnika od otkaza. Makron sebe opisuje i kao "neprijatelja nacionalizma", što je – osim odnosa prema zakonima o radu – još jedna suprotnost u odnosu na njegovu glavnu konkurentkinju u predsedničkoj trci Marin le Pen, koja ga naziva i "kandidatom bankara". "Gospodin Makron ne brani interese naroda", rekla je Marin le Pen, već "brani interese finansijskih centara moći, brani interese velikih banaka."

Bes dela rodoljubive javnosti u svojoj zemlji Makron je izazvao i kada je u negativnom kontekstu govorio o francuskoj okupaciji Alžira, nazvavši je "zločinom protiv čovečnosti".

Glasači levog i desnog centra, međutim, u svojoj želji za "novim licem" u politici, stvorili su od Emanuela Makrona trenutno najpopularnijeg političara u zemlji. Birači u Francuskoj odlučili su se da podrže mladog centristu dodatno obeshrabreni zbog sloma tradicionalnih francuskih partija i njihovih blelih i neuverljivih kandidata. Podršku Makronu iskazuju i u Briselu zbog njegove otvoreno proevropske politike, a posebno u Berlinu, jer je francuski političar svesrdno podržao nemačku kancelarku Angelu Merkel u njenoj politici "otvorenih vrata" za migrante sa Bliskog istoka. Veruje se i da bi pobeda Makrona u predsedničkoj trci u Francuskoj zadala možda i kobni udarac ekstremnoj desnici na čitavom Starom kontinentu.

Tabloidnu javnost u Francuskoj intrigira i Makronov privatni život, jer se oženio svojom bivšom profesorkom Drame iz srednje škole, koja je od njega starija 24 godine. Brižit Tronj, Makronova supruga i majka troje dece, napustila je muža i upustila se u vezu sa svojim bivšim učenicom. Venčali su se 2007. godine.

U. M.



GUBITNICI:
Benoa Amon,
François Fijon,
Žan Lik Melanšon
Fotografije: AP

»

nastavak sa str. 49

U toku kampanje prioritet kandidata bila je politika u smislu engleskog termina *politics*, što znači borba političara za "način" na koji će se upravljati jednom zemljom, a ne politika shvaćena kao *public policy*, tj. ono što mi zovemo javna politika. Javne politike obuhvataju teme kao što je broj zaposlenih u javnom sektoru, javne finansije, uređenje zdravstvenog sistema i slično. Naravno, kandidati su pričali i o tom aspektu, ali to nije bila dominantna tema.

Kampanja je bila oličena u figurama koje se sučeljavaju, a ne u idejama i programima koje bi one trebalo da zagovaraju. Odsustvo ideologije, jasnog programa predstavljenog na vreme i racionalne debate je odlika većine savremenih demokratija. Svedoci smo personalizacije politike koja liči, kako to profesor Jovo Bakić govori, na "borbu paukova u tegli" koji se bore za pozicije na vlasti, a ideje prikrivaju iza nakićenih i zapaljivih govora. Ushićena masa im kliče često i ne znajući tačno program koji zagovara neka ličnost niti šta bi sledilo kada bi ona došla na vlast. U tom smislu, mase su spremne da podrže nekog ukoliko im se sviđa, pritom, ne razmišljajući racionalno o kandidatkinji ili kandidatu. U drugi krug predsedničkih izbora u Francuskoj plasirali su se Emanuel Makron, na čelu pokreta Napred marš, i liderka Nacionalnog fronta Marin Le Pen. Makrona, kome istraživanja javnog mnjenja daju ogromnu prednost, već svi vide kao budućeg predsednika Francuske.

NIŠTA NIJE GOTOVO

Uverenost Makrona, dve stranke koje su se u periodu V republike redovno smenjivale na vlasti, samih Francuza i svetskog javnog mnjenja da će on sigurno da pobeđi je, međutim, opasna stvar. Na predsedničkim izborima 2002. godine niko nije očekivao ulazak tadašnjeg vođe Nacionalnog fronta u drugi krug. Kada se to ipak dogodilo, čitava Francuska je ustala na noge da bi se odbranila od Žan-Mari le Pena. U to vreme postojao je konsenzus da svi treba da glasaju za šefa republikanaca Žaka Širaka. Nakon šoka usledio je odlučan odgovor. Razlika je danas što se već duže vreme polazilo od toga da će Marin le Pen ući u drugi krug, Nacionalni front je postao normalan, tj. "deboliziran", kako to kažu Francuzi. Nona Majer, stručnjak za pitanja fenomena Nacionalnog fronta, smatra da još ništa nije gotovo i da će konačan ishod zavisi od kampanje u naredne dve nedelje. Sve zavisi od toga kako će se kandidati dalje pozicionirati i ko će imati bolju taktiku. Uz to, neophodni su im i pozitivni politički vetrovi, dakle podrška ostalih kandidata koji nisu ušli u drugi krug.

Prema shvatanju politikologa Olivijea Duamela, ovi izbori su istorijski jer dve do sada najjače partije koje su se smenjivale na vlasti nisu uspele da plasiraju svoje kandidate u narednu rundu. Umesto njih, pored Marin le Pen, trku za predsednika nastavlja sa čelne pozicije tridesetdevetogodišnji Makron, do pre godinu dana neetabrirani političar, uz to niti desničar niti levičar (*ni-ni politika*).

Oni oprezniji upozoravaju da još ništa nije gotovo i da Makron mora da pokuša da privuče što više birača na svoju stranu nezavisno od podrške socijalista i republikanaca koji su se do sada smenjivali na vlasti. Pokret *En Marche*, koji on predvodi, postoji samo godinu dana, nema jaku institucionalnu strukturu i finansije, te ne može sam da iznese ovu borbu do kraja. Borba protiv iskusne Marin svakako neće biti laka.

UZDRŽANI MELANŠON

Zanimljivo je da vođa ekstremne levice Žan-Luk Melanšon nije pozvao svoje glasače da podrže ni Makrona ni Le Penovu. Melanšon je dobio oko 19 odsto glasova i njegovo biračko telo moglo bi da bude presudno za pobeđu jednog od kandidata. Melanšon se odlučio na ovakav potez jer, kako je objasnio, želi da njegovi glasači glasaju u drugom krug po sopstvenoj savesti. Smatra da nijedan od dva kandidata ne ispunjava uslove za njegovu podršku. Naveo je da oni ne govore o ekologiji, da će biti nastavljači dosadašnjeg sistema institucija (koje je on hteo da promeni i da bude osnivač VI republike) i da ne adresiraju socijalne probleme. On očigledno nije hteo da nastavi logiku koja nalaže da, ukoliko u drugi krug uđe kandidat NF-a, treba masovno glasati za kandidata koji će štititi institucije V republike. Prema tom shvatanju, trebalo bi glasati za Makrona, bez obzira na njegov program i to šta on predstavlja.

Kako kaže profesor na UCL Filip Marlie, a prenosi "Novi plamen", Melanšon

koristi taktiku "levog populizma". Ova taktika je stvorena kako bi se borio protiv "desnog populizma". On iz tih razloga ne može, naravno, da podrži Le Penovu, ali ni Makrona koji je oličenje francuskog elitnog sistema i desni centrista. Na skupovima *la France insoumise*, koju predvodi Melanšon, dominiraju trobojke, a ne crvene zastave. Miting se završava *Maršeljnom*, a ne *Internacionalom*. U svojoj izjavi za medije, posle objave rezultata prvog kruga, iza njega stajala je francuska zastava. Kada je Marin davala svoju izjavu, iza nje su bile dve francuske trobojke. Nasuprot njima, Makron je u pozadini imao jednu francusku i jednu zastavu Evropske unije. Ovaj simbolizam nije beznačajan i valja obratiti pažnju na to šta kandidati pokušavaju da nam kažu njime.

PATRIOTE I NACIONALISTI

Simbolizam može da objasni najnoviju podelu u političkom diskursu Francuske na patriote i nacionaliste. Le Penova kaže za sebe da je nacionalista, dok Makron ističe kako je on patriota. Šta zaista znači ova podela, nejasno je. Makron je u svom obraćanju građanima, nakon objave rezultata, rekao da on želi da bude "predsednik koji štiti unutar Evrope koja štiti", šta ovo znači, opet je nejasno. U svakom slučaju daje nam naznake da je evrocentrista. Da li to znači da će se Evropa opasati zidom iza koga će pokušati da zaštiti svoju kulturu i civilizaciju? Marin je u svom obraćanju građanima rekla da će ona Francuskoj doneti "jedinstvo, bezbednost, zaštitu kulture, prosperitet i nezavisnost". Navela je da neće izneveriti nijednog građanina "bez obzira na to odakle dolazi". To znači da ona želi glasove svih građana koje god da je njihovo poreklo. Ona je shvatila da ne može da pobedi bez glasova građana stranog porekla. Njena politika postaje mnogo suptilnija. Ona je navela da "varvarska" globalizacija ugrožava francusku kulturu i da će je ona zaštititi. Marin želi da zaštiti francusku kulturu, dok Makron želi da bude u Evropi koja štiti. Ovi izbori su samo upozorenje pred ono što sledi, kako je to naveo Patrik Veil, profesor na *SciencesPo*. Neki kažu da će novi talas fašizma doći pod mantrom kulturne zaštite.

Melanšon, kako ističe Marlie, nastoji "izgraditi ljude", u njegovim govorima dominiraju dve reči – "narod" i "ljudi". On se danas više ne obraća samo plavim okovratnicima, radnicima, kao što je nekada bio slučaj sa levicom. On je levi populist koji pokušava da se obrati različitim klasama. Međutim, kako objašnjava Marlie, nije jedini razlog njegovog uspeha levi populizam, već pozicija u kojoj su se našli francuski socijalisti. Naime, kandidat socijalističke stranke (*le Parti socialiste*) Beno Amon nije imao podršku svoje stranke, partijski čelnici rešili su da podrže Makrona i to su učinili jer pripadaju neoliberalnoj desnici partije koja neće ni da zamisli pobjedu Amona. Uz to je ova partija nakon pet godina na vlasti kontaminiran brend.

kva shvatanja građana uticala je finansijska kriza koja je počela 2008/2009. godine i gubitak perspektive boljeg života. Ovakva situacija otvorila je vrata populističkim liderima da adresiraju sve pesimistične birače bez obzira na klasu. Za FN i *la France insoumise* danas glasaju kako bogati tako i siromašni.

Ovi izbori pokazali su i duplu frakturu francuskog društva – razlike između zapada i istoka Francuske, kao i između sela i gradova. I jednom i drugom kandidatu za pobjedu je potrebno da se odredne dela svog programa kako bi privukao/la deo glasača ostalih stranaka i neopredeljenih, smatra pisac Mark Dugan. Uz sve to, konačna moć predsednika zavisice od rezultata parlamentarnih



ČEKAJUĆI DRUGI KRUG: Pano za lepljenje predizbornih plakata u Parizu

Foto: AP

DUPLA FRAKTURA

Kada je reč o analizi razmišljanja glasača, zanimljivo je razmotriti šta oni misle o kvalitetu svog života i perspektivama za budućnost. U izveštaju CEVIPOF-a, centra za istraživanje politike *SciencesPo*-a, navodi se da se jedan deo glasova može objasniti i tim varijablama. Oni navode da tradicionalne, socio-ekonomske i geografske varijable ne mogu objasniti u potpunosti odluku birača. Zato uvođe varijablu kvaliteta života koja deli građane na pesimiste i optimiste, one koji smatraju da su njihove životne perspektive loše i obrnuto. CEVIPOF navodi da pesimistična Francuska glasa za Le Penovu i Melanšona, dok optimisti glasaју za Makrona, Amona i Fijona. Na ova-

izbora koji će biti održani tokom juna ove godine.

Borba za odbranu V republike tek je na poluvremenu i još ništa nije sigurno, iako Makron ima značajne šanse za pobjedu. Francuska je duboko podeljena po geografskoj i klasnoj osi, uz sve to građani su razočarani svojim životom i perspektivama za budućnost. Ko god da pobedi, vladanje mu neće biti lako, jer će morati da ima i većinu u parlamentu kako bi njegove ideje postale stvarnost. Pobediti na parlamentarnim izborima i sastaviti većinsku koaliciju neće biti nimalo jednostavno. Kandidati će morati da naprave mnoge kompromise i adresiraju sve birače kako bi povećali šansu za pobjedu. ¶

FILIP STANKOVIĆ



Ko to tamo ne peva

Ruska pevačica Julija Samojlova neće učestvovati na Evroviziji u Kijevu zato što joj je zabranjen ulazak u Ukrajinu. Obrazloženje: kada je pre dve godine gostovala na Krimu, ušla je na ukrajinsku teritoriju preko nezvaničnog graničnog prelaza koji kontroliše Rusija

Trenutno najprevođeniji savremeni ruski pisac u Srbiji je Zahar Prilepin – nacionalistički nastrojen bivši pripadnik specijalne policije OMON i član nezvanične partije Druga Rusija (ranije: Nacionalna boljševička partija Eduarda Limonova, u Rusiji zabranjena). Prilepin se nije libio ni da kritikuje Vladimira Putina, sve do aneksije Krima 2014. godine, posle čega je sa simpatijama počeo da gleda na ruskog predsednika i postao lojalan Kremlju. Prilepin je u oktobru prošle godine bio gost Međunarodnog sajma knjiga u Beogradu. Tom prilikom je ispričao da se paralelno sa beogradskim sajmom održava Sajam knjiga u Krakovu, na koji je takođe bio pozvan, ali da na njemu neće učestvovati. Razlog je, kako je objasnio, što se ukrajinska delegacija izjasnila da ako Prilepin bude jedan od gostiju Sajma, Ukrajina u Poljskoj neće izlagati, te je Prilepin zamoljen da se odustane od učešća. Prilepin je u Beogradu jetko prokomentarisao: "Ukrajinska delegacija se pojavila na Sajmu knjiga u Krakovu i niko od poljskih medija nije to primetio, a ja

se nisam pojavio i svi su to primetili." U sličnoj situaciji nalazi se i pevačica Julija Samojlova, koja je trebalo da predstavlja Rusiju na ovogodišnjem takmičenju za pesmu Evrovizije, koje se održava 13. maja, u Kijevu. Juliji Samojlovnoj je prošlog meseca izrečena zabrana ulaska na teritoriju Ukrajine na period od tri godine zbog toga što je 2015. godine nastupala na Krimu na koji je došla preko granice koju Ukrajina ne priznaje za zvaničnu državnu granicu, što po ukrajinskom zakonu predstavlja prekršaj uredbe Vlade. Iako je Samojlova na Krimu pevala još pre dve godine, zbog toga se niko nije uzbuđivao sve do 12. marta ove godine kada je Prvi kanal zvanično objavio ko će predstavljati Rusiju na takmičenju, pa je Samojlovnoj u roku od deset dana izrečena zabrana ulaska u Ukrajinu.

TINJAJUĆE PROVOKACIJE

Na prošlogodišnjem takmičenju za pesmu Evrovizije Ukrajinu je predstavljala Džamala, pripadnica tatarske etničke manjine, koju je Staljin za vreme Drugog svetskog rata proterao sa Krima.

Tekst Džamaline pesme 1944 odnosi se na period staljinističkih progona. Pravi la Evrovizije propisuju da pesma ne sme da ima politički kontekst, ali je bez obzira na rusko negodovanje Džamali prošle godine dozvoljeno da učestvuje na takmičenju. Britanski "Gardijan" u vezi s tim podvlači da je posle pobede Džamala pred svojim fanovima priznala da je kontekst pesme savremen, te da predstavlja insinuaciju na 2014. godinu. Kao odgovor na ovu Džamalinu izjavu predstavnica ruskog ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova objavila je na svom Fejsbuk nalogu da Rusija sledeću pesmu treba da posveti sirijskom predsedniku Bašaru al Asadu uz propratni tekst: *Assad bloody, Assad worst. Give me prize, that we can host* ("Asad je proklet, Asad je najgori. Dajte mi nagradu, da budemo domaćini").

Povodom ovogodišnje objave o ruskoj predstavnici na Evroviziji predsednik Ukrajine Viktor Porošenko je za RIA novosti izjavio: "Ukrajina ne odstupa od stava da je ruska aneksija Krima nezakonita, a ukrajinsko zakonodavstvo naru-

Neostvaren san

Julija Olegovna Samojlova, dvadesetsedmogodišnja pevačica iz Uhte, od detinjstva mašta da nastupi na Evroviziji. Od trinaeste godine vezana je za invalidska kolica. Popularnost je stekla učešćem na takmičenjima talenata, a njenim nastupom zatvorene su Zimske paraolimpijske igre u Sočiju 2014. Britanski "Gardijan" sugerise da je Rusija izborom Samojlove za predstavnicu na Evroviziji (o predstavnicima odlučuje profesionalni tim ruskog Prvog kanala) namerno želela da isprovocira Ukrajinu i pritom je stavi u nezavidnu situaciju u kojoj devojci sa invaliditetom, koja od detinjstva mašta o nastupu na Evroviziji, zabranjuje da predstavlja svoju zemlju i ostvari svoj san.

šeno. Rusija je za to znala i svesno je odabrala predstavnika da bi provocirala. Ukrajina ne odgovara na takve provokacije, ali onima koji narušavaju ukrajinske zakone neće biti dozvoljen ulazak na teritoriju Ukrajine. Očigledno je da Rusija nije ni želela da učestvuje na Evroviziji, već je samo želela da provocira. Ja sam srećan što je Rusiji stavljeno do znanja da ne može da podmeće takve provokacije."

Sekretar za medije predsedničkog kabineta Ruske Federacije Dmitrij Peskov izjavio je da su organizatori Evrovizije pokazali da "nisu sposobni da nateraju Ukrajinu da poštuje pravila održavanja takmičenja, što je za žaljenje", prenosi RIA.

Šefica Evropske radiodifuzne unije Ingrid Deltern uputila je na to pismo ukrajinskom premijeru Vladimiru Grojsmanu, u kome navodi da je onemogućavanje ruske predstavnice da učestvuje na takmičenju "neprihvatljivo". Deltern je dodala da bi ukrajinskom javnom servisu UAPBC moglo ubuduće da bude zabranjeno da prenosi Evroviziju.

OSTAVKE, PRITISCI, ODLUKE

U februaru ove godine, članovi organizacionog tima Evrovizije 2017, među kojima su dva izvršna producenta i šef obezbeđenja, podneli su kolektivnu ostavku. Kako se navodi u saopštenju koje je potpisao 21 član organizacionog tima "rad na

pripremama za održavanje takmičenja prekida se jer ga je tokom prethodna dva meseca onemogućio novopostavljeni direktor takmičenja, o čemu je organizacioni tim više puta usmeno i pismeno obavestio upravu Nacionalne televizije Ukrajine (NTKU) i upravu državnog radiodifuznog komiteta Deržkomtelradio. Iz Evropske radiodifuzne unije UAPBC-u je poručeno da se "drži predviđenog tajmlajna".

Pošto je Juliji Samojlovoj izrečena zabrana ulaska u Ukrajinu, organizacioni tim Evrovizije predložio je da Samojlova nastupi iz Rusije u direktnom prenosu Prvog kanala. Ovaj predlog odbili su i Prvi kanal i ukrajinske vlasti.

Zvanična Ukrajina predložila je da Rusija pošalje drugog učesnika, koji se nije oglašio o ukrajinski zakon, na šta je Rusija odgovorila da će Samojlova Rusiju na takmičenju predstavljati sledeće godine, nezavisno od mesta održavanja takmičenja, prenosi RIA.

PODRŠKA SA KRIMA

Premijer Krima Sergej Aksjonov izjavio je za Televiziju *Russia Today* da posle izrečene zabrane ulaska na teritoriju Ukrajine "rusko učešće na Evroviziji više nema smisla". Aksjonov je još rekao da organizatori takmičenja nisu u stanju da omoguće svim učesnicima da nastupaju pod jednakim uslovima, a da samo takmičenje predstavlja "politički šou, kakav Rusiji nije potreban".

Evropska radiodifuzna unija (ERU) je na zvaničnom sajtu takmičenja objavila da Rusija neće učestvovati na 62. takmičenju za pesmu Evrovizije. "Učinili smo sve što je bilo u našoj moći da svim zemljama bude omogućeno da učestvuju na takmičenju", navodi ERU.

Predsednik *Eurovision Songcontest Reference Group* Frenk Diter Frejling osudio je odluku Ukrajine da delegiranoj ruskoj predstavnici Juliji Samojlovoj zabrani ulazak u zemlju.

LOV NA PEVAČICE

Ukrajinske vlasti su 23. aprila izdale trogodišnju zabranu pristupa još jednoj ruskoj pevačici. Lolita Miljavaska, koja je 2015. godine nastupala u krimskom gradu Kerč, zaustavljena je na graničnom prelazu sa Ukrajinom iz istih razloga zbog kojih je Juliji Samojlovoj zabranjen ulaz u Ukrajinu. Miljavaska je putovala iz Moskve za Kijev, u posetu bolesnoj ćerki.

Na dan održavanja takmičenja za pesmu Evrovizije Julija Samojlova nastupice u gradu Perm, najvećem istočnom gradu u evropskom delu Rusije. Pevačica će nastupiti sa ansamblom "Mlada", a spisak pesama još nije poznat. Kako se navodi u zvaničnom saopštenju ansambla, Samojlova je povodom ovog nastupa izjavila: "Zajedno ćemo dokazati da je umetnost iznad politike, a da permska scena nimalo ne zaostaje za Evrovizijom."

JOVANA GEORGIEVSKI



MOSTARSKA

**U sunčane dane,
kada se sve zasuš,
vetar razduvava
prašinu i glođe
ostatke kamenog
mesa sa kostura
polurazrušenih
objekata. Na limu koji
pokriva (verovatno)
rupu na jednoj od
zgrada, neko je
sprejem iscrtao
paklu cigareta
na kojem velikim
belim slovima piše:
"Nacionalizam ubija"**

*"Nije bilo sunca, nije bilo
ptica, ničeg nije bilo"*

PERO ZUBAC

A pril, kao i sad. Oko prozora autobusa Beograd-Mostar uvija se magla, sveža i stidljiva. Prebiram po mislima i tražim niti od kojih mi se s unutrašnje strane pupka nešto svezalo još dok smo se uključivali na autoput kod Mostarske petlje. U glavi mi se razmotavaju, kao na paralelnim ekranima, dve rolne filma. Na prvoj je prizor moje majke, koja u rukama drži knjižicu jarkoružičastih korica i čita stihove u našoj dnevnoj sobi. Umela je da u ruke uzme *Antologiju ljubavne lirike* (za "Dečije novine" priredio Tode Čolak), i da naglas čita: *Ines, Barbara, Svetlana. Neke modre kiše nad Mostarom*. Na drugoj traci je zapis o džipijadi na Staroj planini: kamera se trese, grančice ostaju zadene za šoferšajbnu, šipurak uporno ulazi kroz prozor i grebe ogoljenu kožu.

Petnaesti rođendan provela sam na prednjem sedištu džipa koji se čitav dan probijao postojećim i nepostojećim planinskim putevima. Ivan je trebalo da izveštava sa džipijade, a ja sam pomagala što je značilo da sam u pauzama vožnje učesnicima gurala diktafon pod nos provlačeći se kroz gužvu od vozila, šiblja, kamenja i vozača. Džip u kojem smo se nas dvojice vozili se pokvario, pa smo se kući vraćali spakovani u stražnji deo pinc-gauera, koji je vozač prenamenio u sredstvo za šumarske ekspedicije. Na podu kombija ležao je uljem i zemljom zamazan dušek, a pored njega bile su složene dve motorne testere. Oklevala sam da uđem. "Ništa ne brini, moglo je biti mnogo gore", kazao je Ivan. "Ja sam devedesetih preživio Mostar, to ne možeš ni da zamisliš. Vozio sam tenk, ovaj kombi je igračka u poređenju s tim. Nije ovde čak ni prljavo". Ivan je zalupio zadnja vrata kombija, a ja sam se šćućurila na dušek. "Hoćeš da mi ispričaš?" "Nekad. Možda."



KIŠE

KIŠA

*"Stvarno sam voleo tu Svetlanu
jedne jeseni"*

PERO ZUBAC

Magla i voda rastvaraju se u prozoru. Kiša rominja još otkad smo prešli srpsko-bosansku granicu. Radujem se kiši, ali do trenutka kada se autobus zadržava u Mostaru, već je prestala. Miriše na hladno, vazduh štipa za obraze, nema sunca, nema ptica i nema kiše. Samo moćan beton i voda koja otiče u pukotine.

Prva me je kiša u Mostaru zatekla dok smo Tamara i ja sedeli u sobi koju su nam naši domaćini ustupili. Zamalo nisam ispala kroz prozor, htela sam da je pipnem. Posle sam olizala prste. Istresla sam diktafon iz ranca i požurila napolje. Kišu sam htela da snimim, zapišem, da je upijem kožom i ponesem kući. Stajala sam pred zgradom u japankama i palcem dodirivala šljunak, mlak od popodnevnog sunca. Bila je to kiša na oblak – kratka i

topla, kao majčina čitanja Pere Zupca. U glavi mi se ponovo razmotao onaj film: majka bi prizivala Ines, Barbaru i ptice Žaka Prevera, a tek posle Milana Rakića zazvučao bi poneki stih Pere Zupca. Njega je uvek čitala kratko i selektivno – tek kapljice "Mostarske kiše" na podu naše dnevne sobe.

"Znaš, tvoj otac je ovo recitovao na nekom takmičenju recitatora, maturanti smo bili. Posle me je jedan naš profesor pitao, jesam li ja ta Svetlana. Tvoj otac mi ništa nije rekao. Ni ja njemu ništa nisam rekla."

ŠETNJA

*"Pitala me je imam li brata, šta
studiram"*

*Jesam li Hrvat, volim li Rilkea,
sve me je pitala"*

PERO ZUBAC

Da sam prvo prošetala zapadnim delom Mostara, možda bih stekla drugačiji

utisak, ali nisam, te mi je od prve šetnje ostala začuđenost nad time što se među ruševinama može živeti. Mostar je posle naših ratova slovio za najrazrušeniji grad u Bosni i Hercegovini. Istočni Mostar čine pretežno kuće i niske zgrade sa orijentalnom notom. Dok se spuštamo niz jednu od ulica koja vodi ka Narodnom pozorištu primećujem da su oštećene svaka druga, treća zgrada. Mirisu mokrog betona pridružuje se miris starog maltera, mnogo puta raskvašenog na kiši, koji izbija iz poderotina. Kamen i prašina koji su sa njega otpali ponovo se slepljuju na vlažnom vazduhu. U sunčane dane, kada se sve zasuši, vetar razduvava prašinu i glode ostatke kamenog mesa sa kostura polurazrušenih objekata. Na limu koji pokriva (verovatno) rupu na jednoj od zgrada, neko je sprejem iscrtao paklu cigareta na kojem velikim belim slovima piše: "Nacionalizam ubija".

Mirza mi priča da je tu negde živio i Šantić, da su kroz Mostar prošli Dučić i »

Ivanova priča

Da sam 1991. upisao dramaturgiju, ne bih morao u vojsku, ali pao sam prijemni i nisam imao kud. Diplomirao sam srednju glumačku i pravac Mostar. Rat je jedna duga i kompleksna priča, po čemu god hoćeš, ima puno interesantnih detalja, ali Narodno pozorište... Jako sam ga dobro zapamtio: ponešto porušeno, ponešto ispogađano, ponešto razbacano, i ja stojim tu, a taman sam diplomirao sa *Snom letnje noći*, igrao sam Lisandra... I stojim ja tako, i to je pozorište, a u pozorištu treba igrati. Međutim, samo stojiš, i nemaš pojma šta je zadesilo njega, tebe, tvog i tuđe živote, kompletno ceo prostor, ništa ti nije jasno, i vidiš koliko je sve to sranje.

Ja sam bio septembarska klasa JNA. U Mostar sam stigao 17. septembra 1991, a povukli su nas u junu 1992. Stigli smo ujutru. Vojna policija je sačekivala regrute i sprovodila ih do kasarne, jer je već postojao animozitet, znalo se da ćemo pucati jedni na druge. Meni nije padalo na pamet da odmah idem u kasarnu, te sam zbrisao put grada, da vidim gde sam došao, i javio sam se tek ujutro.

Prvih dana smo se napušavali kod Šantića. Jedan drug je bio poneo kilo gandže i tu smo on i ja sedeli uveče i fućkali... U nekom kasnijem trenutku, bacili su tog Šantića u Neretvu, pa su ga izvukli.

Te '91. im je trebalo topovsko meso. Prvo sam bio pomoćnik nišandžije: imaš oko sebe brdo granata, vadiš ih, nišandžija kaže koju hoće, staviš, skloniš se, on nišani, komandir iza njega mu kaže: "Pucaj!" i on puca. Onda ispada čaura, pustiš da se ohladi i staviš mu novu. Međutim, kad su počele prave ratne igre, skapirali smo da »

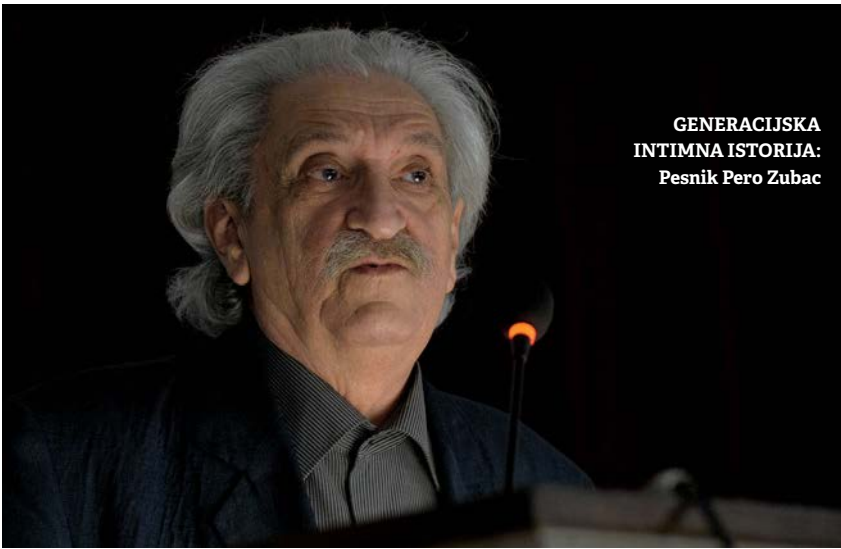


Foto: Tanjug

**GENERACIJSKA
INTIMNA ISTORIJA:
Pesnik Pero Zubac**

Crnjanski, da je Neretva lepša kad ogreje sunce i da na zapadnoj strani rastu neke lipe pod kojima vredi popiti kafu, ali on više voli da je s ove strane. "Znači, ti si Bošnjak?" "Ja sam Mirza", kaže. Mirza piše. Voli da čita Fantea, a još više voli uspomenu na svog pokojnog dedu. Kaže da na tavanu njihove kuće ima nekakav stari motocikl, koji je njegov deda nekim čudom uspeo gore popeti pre nego što je umro. Ima na tom tavanu i jedan krovni prozor, a Mirza se uspne, pa pod tim prozorom piše, pored dedinog motocikla. Prelazimo plato ispred Narodnog pozorišta. Na tabli je istaknuto nekoliko plakata, a jedan najavljuje predavanje

o Kuranu, koje će se održati kasnije tog dana. "Neće biti prilike da vidiš predstavu, ali na ovo možeš da dođeš", kaže Mirza. "Samo, u tom slučaju, večeras ćeš morati da pređeš most."

U Narodnom pozorištu dočekuje nas ljubazna gospođa plave kose i sprovodi nas u gledalište. Na sceni su tri plastične kofe. "Kofe nisu deo nikakve scenografije", pokušava da se našali. "Krov prokišnjava. Hajde, da pođemo na sprat." Penjemo se do sale za probe. Kauč, stolovi, stolice i mala

peč na drva. Pod je zastrt sa nekoliko tepiha, a na mestima gde se spajaju vide se čelave trake poda. "Ovde je ranije bio parket. Za vreme opsade, izbeglice su se krile u ovoj prostoriji, pa su vadili daske iz poda da se sagreju", objašnjava ona. Primećujem žutu fleku na zidu, koju polovično zakriva nekakav scenski dekor. Dok grupa izlazi, gledam bliže: fleka je u stvari razmazani otisak šake, u oker boji. Setim se anegdote kako je mladi Hemingvej jednom iz opklade napisao kratku priču u šest reči: "Na prodaju: cipelice za bebu, nenošene."

VRATI MI MOJE KRPICE

*"U džamije je vodio Karađoz beg
mrtav, premrtav
pod teškim turbetom"*

PERO ZUBAC

U Zapadnom Mostaru, blizu Španskog trga, nalazi se tzv. Staklena banka

moramo svi sve da znamo: moraš da budeš i pomoćnik nišandžije, i nišandžija, i komandir, i vozač, jer onog trenutka kad neko pogine ne možeš da stojiš i čačkaš nos. Posle sam sračunao da sam četiri meseca spavao u tenku. Hladnoća mi se zauvek uvukla u kosti.

Već do novembra, svi koji su slučajno bili tu, regruti iz drugih gradova, i Hrvati, i Bosanci i nešto Albanaca... svi su zbrisali. U to prvo vreme su u Mostaru svi ratovali protiv nas, da bi posle, kada su nas povukli, još malo bili zajedno, pa su se okrenuli jedni protiv drugih. Srbi su se povukli poviše Mostara, na jedno brdo prema Veležu. Pričali su mi drugari Hercegovci, kako su Hrvati i Bošnjaci naručivali od Srba da gađaju "ove druge". Pozovu Bošnjaci Srbe i kažu: "Imamo 10 soma". I onda odozgo, pošto je Mostar na dlanu, gađaju Hrvate. Onda Hrvati kažu: "Stanite, stanite! Imamo 15 soma." I tako to ide.

Mostove smo držali mi s ove, a oni s one strane. Bilo je potencijalnih zarobljavanja, naročito sa druge strane, gde su aerodrom, helidrom i "Soko" fabrika. Bilo je takvih likova, da mu skineš kapu, ne za Karađorđevu zvezdu, nego za pet Karađorđevih zvezdi, kao iz ovih priča o ratnim herojima, iz legendi o herojstvu, *Sam protiv svih i Oružjem protiv otmičara*... Većina tih časnih ljudi je kasnije poginula, a fukara je ostala. Uvek to tako biva, takav je zakon ratovanja.

**OTVORENE RANE:
Tragovi ratne prošlosti**



Foto: Reuters

Postojali su neki snimci mučenja, njima su nas čikali da reagujemo, ne znam da li su to tu radili, ili je to možda snimano negde druge. U svakom slučaju, znao sam da tako nešto nikad ne smemo da dozvolimo. Razmišljao sam da ću rat možda i da preživim, ali to da nosim ceo život sa sobom... Ja bih voleo, recimo, da ponovo vidim jednu majku sa ćerkom i sinom, ćerka je imala možda sedam godina, sinčić oko četiri. Želeo bih da verujem da je sve u redu sa njima. Mi smo njih izvukli iz neke kuće.

– višespratna zgrada čiji su spoljni i unutrašnji zidovi prekriveni grafitima, a ulazi su zagrađeni daskama i kockastom građevinskom žicom. Na jednom od bokova zgrade velikim crnim slovima je ispisano: "Vrati mi moje krpice". Tada nisam prepoznala stih Vaska Pope, ali jeste u meni probudio nekakvu tugu, mučnu čežnju za nečim što se završilo. Ne treba znati sve stihove napamet da bi po jeziku opekla oporost pred tim jednim jednostavnim rečima. Dovoljno je da ste nekad u životu nešto izgubili.

U septembru prošle godine, Džejmi, moj poznanik iz Škotske, prošao je kroz Mostar biciklom. Ušao je u Staklenu banku i na jednoj od gornjih terasa, sa koje puca pogled na oba dela grada, pronašao šut i nešto zardalih čaura, kojih je u Mostaru u jednom trenutku bilo posvuda, samo što ih iz Staklene banke niko nije počistio. "Zgodno mesto za snajpersko gnezdo", rekao je Džejmi.



morali da reagujemo, bilo je repetiranje na sve strane.

Nadam se da više u životu neću videti strah u tom obličju – esencijalni ljudski strah. Naročito ovaj klinac. Posle njega, i sestre doduše, i majke koja je bila uplašena za njih, ja znam šta je strah, jer sam ga video. Ne možeš da zamisliš kako može da izgleda dete, koje gleda kako nekakvi bradati četnici trče da povrede njegovu sestru, i njegovu mamu, i njega, tu su neki momci, koji opet pripadaju nekoj vojsci koja je protiv njih, neka JNA...



Foto: Jovana Georgijevski

Tamara i ja smo čvrsto odlučile da ideмо na predavanje o Kuranu. Našim domaćinima u Zapadnom Mostaru nismo rekle kuda, jer nam je već prethodno rečeno da je bolje da ne idemo. Obukle smo se za izlazak i rekle da ćemo procunjati, pa pronaći ostatak društva u gradu.

U subotu uveče, dve ulice oko Starog mosta nismo srele nikog ni sa zapadne ni sa istočne strane. Ja sam se zamotala u ogroman turski šal – toliki da kad je prebačen preko ramena rupci sežu do ispod kolena. Ispod šala, imam najkraću od svih crnih suknji koju su ofingeri mog ormara videli. Žurile smo i nisam ni

razmišljala mnogo o tome kuda ću prvo i šta oblačim: u rancu sam prvo napipala hulahop i za njim je logično iz ranca ispalila i suknja. Tamara i ja smo se složile da predavanje želimo da čujemo od početka, a već je bilo skoro sedam. Kad smo konačno bile na ulici i kad me je hladan vazduh zarezaao oko butina, šapnula sam u vazduh kratko hvala Bogu ili Alahu, što se zahvaljujući šalu ipak neću potpuno izgupirati: suknja će pod njim ostati skrivena, a čarape su crne, pa neće privući ničiju pažnju.

Pod lampama i mesečinom, Stari most i Neretva su dostojanstveno lepi. Zadržavamo se nekoliko trenutaka i naginjemo

»

U tom trenutku dotrčavaju Šešeljevi četnici, paravojna formacija, i trče da ih napadnu. E, sad – imaš ovde jednu majku, sa dvoje dece, od kojih je jedno žensko. Bez obzira na to što ona ima sedam-osam godina, to njima ne bi smetalo. I onda smo mi, golobradi mladići,

Da samo znaš kakvi su se čudesni obrti dešavali, nisam mogao da prepoznam ljude. On je kao neki ubedljiv lik u četi, a sve neki minorni likovi, pedantni, predani redari u školi, i odjedanput postaju druge ličnosti... I ti su silovali, mučili... Neverovatne transformacije.

Bilo je mnogo filmičnih situacija. Postojala su u Mostaru skladišta neke velike firme za trgovinu. Rasteramo sve iz skladišta, a robe koliko hoćeš. Onda su već Crnogorci dolazili kamionima, ubacivali prehranu i tako to. Ja obilazim tamo, onda pokupim tipkajuće mašine iz onih kancelarija u kojima nema nikog, poslažem jedno dvadesetak i odaberem sebi najlepšu. Posle uđem u jedno od onih skladišta i shvatim da sam ušao u svoj dečjački san. Odjedanput stanu i prostor i vreme. Sve stane. Cela hala puna igračkaka. Sve ono što si sanjao kao mali, da ćeš nekada ući u neku prostoriju prepunu igračkaka, i da će sve biti tvoje, eto to se desilo. Odložili smo puške, nas trojica, rekli smo drugarima da vode računa da se neko ne prikrade. Pola dana smo se igrali, a onda smo se vratili da ratujemo dalje.

Obilazimo te zgrade, trebalo je sada videti da se neka fukara nije sakrila negde, jer smo mi to očistili. Neki stanovi nisu bili pipnuti – ljudi sve ostavili, samo beži, čuvaj živu glavu. Tu smo se svega nagledali. Bivalo je da uđeš unutra, a ono djeva Marija

»

se preko ograde da gledamo u vodu šarenu od svetla, trepćemo kratko u gipke li-nije Mosta, pa žurimo dalje. Pred Narodnim pozorištem, Tamara zastaje da popuši cigaretu, a meni je hladno i odlučujem da uđem. Kasnimo. Otvaram vrata sale, i pogled mi se ukrsti sa dva crna, lepo našminkana oka koja proviruju iz feredže. Žena spušta sedište kraj svog, a ja magnetski privučena prilazim i sedam do nje. Do kraja predavanja više se nismo nijednom pogledale, a mene izjeda neki

nov i sirov stid zbog kratke suknje, koju niko ne vidi i koja nikome ne smeta. U meni se, međutim, sve vreme rascvetava osećaj da sam nešto jako zgrešila.

Imam malo čita, a malo prepričava epizode iz Kurana. Govori lepo, i širi se prostorijom neka toplina, koja nije atmosferska, nego međuljudska. Poslednja epizoda o kojoj govori mi je poznata: Dve žene dolaze kod cara Solomona sa svojim decom. Jedno dete je živo, a drugo mrtvo. Mole Solomona da presudi čije je

dete umrlo, jer svaka tvrdi da je baš njeno dete živo. Solomon kaže da se živo dete preseče na pola, pa da se svakoj da po jedna polovina, pošto se drugačije ne može pravično presuditi, jer nijedna ne odstupa od toga da je baš majka živog deteta. Uto jedna žena zaplače: "Solomone, daj-te njoj živo dete, nemojte ga ubiti!", a druga će: "Neka nema nijedna. Presecite ga!" Solomon naredi: "Dajte dete ženi koja se sažalila nad njim, jer je ona majka." Identičan siže poznaje i Biblija.

Pošto se predavanje završilo, Tamara i ja iz sale izlazimo ćutke. Prethodno smo se dogovorile da u gužvi nećemo razgovarati, da ne privlačimo pažnju. Naša besmislena i naivna predostrožnost brzo se raspršava, jer shvatamo da svi pokušaji da ne privučesh pažnju lako padaju u vodu u zajednici od pedesetak ljudi koji se verovatno redovno viđaju u komšiluku. Okrzne nas poneki radoznali pogled, ali daleko je od neprijatnog ili ugrožavajućeg. Obična ljudska radoznalost, ista ona koja je Tamaru i mene te večeri povela preko Mosta. Udaljavamo se, žurno uspinjemo uz pešačke prečke na Mostu i tražimo lipored u blizini kojeg su se okupili naši drugari. Sve vreme rominja. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI



Foto: Reuters

do djeve Marije... Ovi pljačkaju, nose, drž ne daj... Kakvi, gde da nosim...

Ali jedan stan – potpuno, potpuno prazan, očišćen, čini mi se, i prašina je čak bila odneta... I stoje samo knjige. Kad sam ih video, prvo mi je na pamet pala varijanta da je neko vezao poteznu minu. Slučajno povučesh končić, potegne se osigurač i sve ode u pizdu materinu. Ispitam

sve lepo, nema zamke, hajde da vidimo o čemu je reč. Komplet Markiz de Sad. Ja sam tada već bio čitao i *120 dana Sodome*, i *Uspomene iz budoara*, i verovatno bih završio ceo komplet... Ali nisam razumeo šta su hteli da mi poruče, u praznom stanu, u kome je verovatno bilo zilion knjiga, gde je ostao samo i jedino komplet Markiza de Sada.

Kada sam se vratio iz vojske, nisam se treznio. Išao sam od žene do žene. Jako sam bio raspoložen da nekoj napravim dete. Dugo posle cimao sam se od jakih zvukova. U jednoj kasarni sam dosluživao nekoliko meseci. Pored kasarne je put, prolaze automobili i čuješ: "Vrmmm". To je zvuk granate. Kažu da onu granatu koja je tvoja, koja će te ubiti, ne čuješ. Ove koje padaju oko tebe, njih čuješ, i one padaju sa tim zvukom: "Vrmmm, BUM!" Samo toliko vremena imaš. Sedim sa nekom ekipom, mirnodopskom, i čujem: "Vrmmm", i odmah se, po uslovnom refleksu, bacam dole. Svi te gledaju, onda shvataš da samo prolazi automobil koji ispušta takav zvuk, pa se otreseš i kažeš: "Momci, ajmo do kantine, na još jednu turu piva." Tako je to posle rata: vučeš, sanjaš dugo, stoje ti onaj miris u nosu i hladnoća u kostima.

*Razgovor sa Ivanom Manićem vođen je u februaru 2017. godine ¶

J. G.



Postujem, znači, postojim

Kada neko gleda zanesenim ili praznim pogledom, a u našem je društvu, obično ga (se) pitamo, gde li su mu odlutale misli? To zvuči veoma romantično, ali možda su takva vremena prošla. Pogled u daljinu uskoro bi mogao biti znak da osoba upravo razmenjuje elektronsku poštu ili proverava postove na Fejsbuku.

Naime, baš ta kompanija, Fejsbuk, objavila je da ima tim od 60 ljudi koji se bavi istraživanjem kako da upravljamo aplikacijama isključivo snagom svojih misli, odnosno pomoću moždanih talasa koje očitavaju senzori. Tvrdi da su neverovatno blizu rešenja, tačnije već postoje funkcionalni senzori koji se ugrađuju u mozak, dok oni rade na čitačima koji bi se postavljali spolja, neinvazivno.

Ali, zašto bi bilo ko pri zdravoj pameti pristao da mu Fejsbuk tu pamet očitava i beleži u svoje memorije? U Fejsbuku veruju da razloga ima mnogo, a prednjači naše nepristojno ponašanje u društvu, potreba da odgovaramo na poruke i mejlove pred drugim ljudima koji očekuju našu punu koncentraciju. Umesto toga, a zahvaljujući njihovom projektu, mogli bismo da šaljemo ili čitamo mejl, a da telefon ne pipnemo, sve gledajući sagovornika pravo u oči.

Uz malo vežbe, tvrde, naučili bismo da upravljamo aplikacijom kako se ne bi dogodilo da neki nesređeni tok misli ode u poruku, ili da Fejsbuk beleži sve što mi mislimo i slaže to negde kako bi to kasnije upotreбили u marketinške svrhe ili prodali nekoj političkoj kampanji. Upravo od toga strahuju borci za

privatnost koji veruju da bi uvođenje ovakvog sistema stvarno bilo previše. A već preliva.

Pokretanje interneta mislimo, međutim, nije obavezno zastrašujuće. To bi moglo da bude od ogromnog značaja za osobe koje ne mogu da se koriste rukama. Bilo zato što su trajno nesposobni (invalidi, kvadriplegičari), bilo zato što obavljaju posao koji zahteva da im ruke budu zauzete, a da istovremeno komuniciraju sa nekim. Na primer, vozači, mehaničari koji traže rešenje za neki problem ili čak hirurzi koji se konsultuju sa kolegama tokom operacije.

Druga mogućnost su situacije u kojima ne želimo da okolina zna da se dopisujemo ili ne želimo nekoga da uznemiravamo. Recimo u avionu, vozu ili nekoj čekaonici. Posebno je korisno ako ne bismo da neko iz naše okoline slučajno sa ekrana očitava nešto što pišemo u poverenju. Pod uslovom da hakeri ne dohakuju način da nam uđu direktno u misli i odatle prekopiraju sve što im se dopada. Kada smo se već prepustili nekakvom softveru.

I oni koji su za i oni koji su protiv "mentalnog Fejsbuka" imaju dobre argumente, svako će lako smisliti situaciju u kojoj bi mu ovakav pristup dobro došao kao i priliku u kojoj bi žalio što je ikada pristao na tako nešto.

Ali zamislite samo sve one ljude koji su danas zgrčeni nad ekrančićem u kafiću kako udobno zavaljeni gledaju u neku udaljenu tačku. Samo još da nam Fejsbuk objasni kako se slika selfi.

¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVAJU ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Dode

T. mi je rekao: "Dođi, doći će društvo, doći će i Dode, da li se sećaš Dodea?" Vratim se brzinski u glavi trideset i pet godina unazad, pravo u blok 23. Dode i ja smo bili mangupi od deset leta, omiljene igrice su nam bile zvonca na vratima, govornica i bistro, uopšteno gledajući, nismo se igrali kao normalna deca.

Ali ne lezi vraže, bila je tu i komšinica S., članica KPJ-a, vrlo zaludna običnim danima, koja je umislila da Dode i ja izbegavamo njenu ćerku. U stvari je ćerka izbegavala nas zbog nastrane prirode naših igrica, ali kako to nismo mogli da joj objasnimo, ostalo je da smo mi uobraženi. Komšinica S., kao naš zakleti neprijatelj, krenu od svoje zaludnosti da nas prati i zapisuje sve radnje u notes.

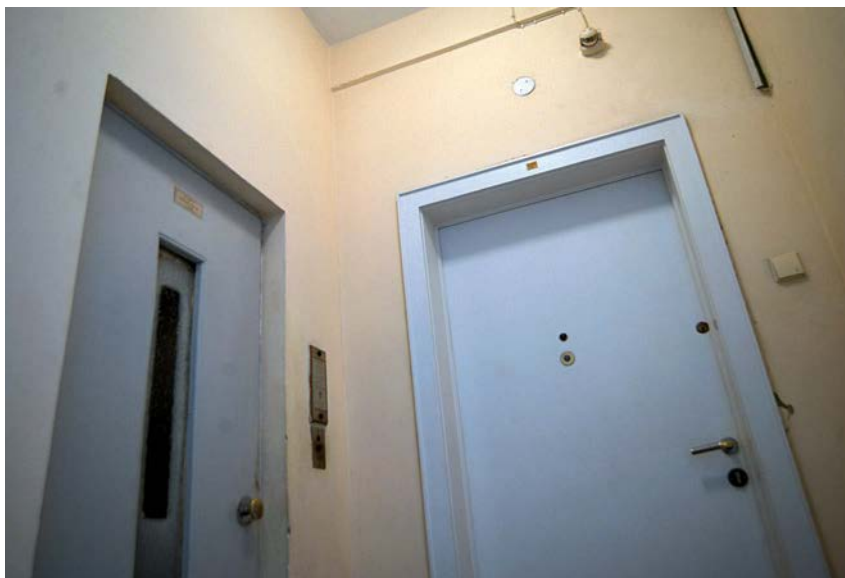


Foto: M. Milenković

Posle nekoliko dana praćenja, pride S. mojoj babuški, otvori crni notes i krenu sa izveštajem: "Drugarice, vaša unuka tog i tog datuma, sa onim mimosvetom Dodeom, koji drži vrata od lifta, od 13 do 15 časova, zvonila 10 puta drugarici V. na vrata.

Tog i tog datuma, odmah sutradan, u prepodnevnom časovima, sa Dodeom je ušla u govornicu, okrenuli su više brojeva, smejali se, prekidali veze bez veze, zatim je ona insistirala da priča sa nekim starcem Stojadinom, posle više upućenih poziva istom neidentifikovanom broju, Dode je uputio još jedan poziv i rekao u slušalicu: "Dobro veče, ovde starac Stojadin, da li me je neko tražio? Tada je vaša unuka simulirala vešanje u govornici sa gajtanom od slušalice, preterano se, po mom ukusu, cerekajući."

Istog dana, nešto kasnije, ispred bistroa vikali su muško ime, Jorgovane, o, Jorgovane!, i kad je izvesni muškarac, koji je u bistrou pio vinjak, izašao da vidi ko zapomaže njegovo ime, oni su bežali kao nezdravljeni. Da li ovo vama zvuči normalno?

Danas su ponovili istu rabotu na vratima V. petnaest puta. "Drugarice, šta sa vašom unukom nije kako bi trebalo da bude?"

Babušku uhvati vrtoglavica, počne da se vrti oko svoje ose, pa oko S. i tako se vrteći nalete na V. koja se približavala. Reče im komšinica V.: "Obratite pažnju, ja sam žrtva odmazde ozbiljnih disidenata, bila sam spremila kipeću vodu da ih oparim, ali pobegoše zlotvori."

"Ju, ju, ju!" – kad ču ove reči, babuška skoči na prvo drvo, što joj noge dozvoliše, i počne da se naočigled komšinice bori sa granama. Pogledaše se komšini, pa rekoše gotovo uglas: "Nećete valjda sad da se obesite?" – "Ne", reče babuška, "nego mi treba jedan dobar prut." – "Zašto prut?" – "Za moju unuku." – "A to da", dodade ove ženetine, "to je trebalo i ranije da uradite, ali nikad nije dockan, sad žurimo na kongres u Sava centar."

Kad sam stigla kući, baš se najbolje i ne sećam, samo otprilike, babuška izbezumljena krenu na mene prutem, viče nešto u fazonu: "Da te ona krmača V. ošuri kipećom vodom, je li to hoćeš, je li to!" Nekako sam pobegla iz kuće, pa pravo preko mostića, do bloka 21, do Jegora, gde je ovaj, bože me oprostite, učio francuski, u režiji neke tetke sa naočarima plus-minus beskonačno i punđom kao Jovanka Broz, a mene su ostavili u hodniku da čekam kraj časa. Kod njih sam bivala satima i kolutala očima, jer je Jegor morao i klavir da vežba, te nije imao vremena sa mnom da luduje po bloku. Na kraju su me izbacili iz kuće, jer sam svaku pristojnost prekardašila.

Tako, vratih se kući, skupila se familija, svi me ljube, grle, plaču, najviše babuška, mislili su da sam umrla, deduška i papa se ponapijali, toliko im je teško bio pao moj odlazak na onaj svet, svuda su me tražili, zvali policiju, vojsku, vatrogasce, upali na kongres i još prekinuli Mesnu zajednicu u nekom interesantnom većanju.

Dode je prošao mnogo gore, kad su javili njegovima šta i kako, S. im je pročitala sve stavke iz bloka, oni ljudi su ga ispisali iz škole, odveli u zvezdarsku šumu, pa na voždovačke njive, odselili su se iz bloka, samo što dalje od mene, i to je sve što znam o njima od tada.

"Da li se sećaš Dodea?", ponovi T. i vrati me u sadašnjost. "Znam samo jednog Dodea", rekla sam i ispričala priču. Ali ovo je bio neki drugi Dode.

Pomislila sam kako bih mnogo volela da još jednom, sad kao odrasli ljudi, ponovimo naše seanse, jer mi je ozbiljnost i danas ostala nepoznata. I zamišljam, mada ne znam više njegovo lice, zamišljam Dodea bradatog, debelog, kako drži vrata lifta, ja zvonim, bežim, ulećemo u lift, lift nikako da krene, adrenalin samo tako, žrtva našeg maniјаčenja dolazi do lifta, ali lift kreće, žrtva cima vrata, uzalud, i mi vrišteći propadamo do prizemlja.

DANIJELA ČUZOVIĆ

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELNIKA VREME

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA
WWW.VREME.COM

I NA YOUTUBE I FACEBOOK
KANALIMA "VREMENA"

TAKOĐE, EMITUJE SE
I NA SLEDEĆIM
LOKALNIM

TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARČAK
- TELEVIIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIIZIJA KATV
- FORUM TELEVIIZIJA PRIJEPOLJE
- NA PORTALU JUŽNE VESTI





100% DURUM



Najbolje od pšenice!



Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec